

64784

T.C.

CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HIZRÎ'NİN
ÂB-I HAYÂT MESNEVÎSİ
(İNCELEME- METİN)

Maksut BELEN

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Âdem CEYHAN

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

MANİSA

1997

ÖZET

Âb-1 Hayât, XVI. Yüzyıl Osmanlı şairlerinden olan Amasya'lı Hızrî'nin 2318 beyitlik bir mesnevisidir.

Bu tezde, nasihat-nâme olan Âb-1 Hayât, iki yazma nüshasının farkları belirtilerek transkripsiyon sistemiyle verilmiştir, bir giriş ve üç bölüm vardır.

Giriş bölümünde, nasihat-nâme türü; birinci bölümde, Hızrî'nin hayatı, edebi kişiliği, eserin şekil özellikleri, dil ve üslûbu; ikinci bölümde, Âb-1 Hayât'ın bölümlerine göre özeti; üçüncü bölümde ise, transkripsiyon sistemi, metin (Besmele, giriş, Allah'ın birliği ve O'na yalvarış, Hazret-i Peygamber, Dört Halife, Kanûnî Sultan Süleyman, Şehzade Mustafa ve İbrahim Paşa'ya övgüler, dünyanın geçiciliği, mal ve mülkün ölüme çare olmayışı, gururun kötülüğü, alçakgönüllülüğün, ilmi sevmenin, nasihat dinlemenin, içkiden ve fitneden kaçınmanın gereği ve dua) bulunmaktadır.

Bunlardan sonra da yazmalardan örnek sayfalar, sonuç, bibliyografya ve indeks yer almaktadır.

ÖN S Ö Z

İnsanoğlu çevresinde olup bitenleri daima anlama çabasında olmuştur. Bu çaba onu araştırmalara sevk etmiş ve bazı sonuçlara ulaştırmıştır. Bir milletin tarih boyunca yaşadığı serüven kadar öğretici ve heyecan verici başka bir olgu yoktur sanırız.

Tarih sevgisi, şuur ve eskileri okumak, incelemek, Batı kültürünün en belirgin özelliğidir. Batılı aydınlar kendi medeniyet kaynaklarını yakından tanımış, bununla da yetinmemiş bütün insanlığın geçmişine karşı büyük bir ilgi duymuşlardır. Dünyada mazesine karşı kayıtsız olan milletlerin ömrü kısa olmuştur.

Medenî olmak için medeniyet tarihini tanımak, insanlığın geçmişini kültür vasıtasıyla görmek gerekir. Medeniyet tarihi eski eserlerde yaşar. Bu yolda ilerlemek için de eski eserleri, kütüphanelerin tozlu raflarından çıkarıp okumak, anlamaya çalışmak, eski insanların duygu ve düşüncelerini bulup ortaya çıkararak kültür dünyasına bir şeyler katmak ve onları bugünkü nesillere anlatmak son derece gereklidir.

Biz de bu görüş ve gerçekleri göz önüne alarak 16. yüzyıl Amasyalı şair Hızrî'nin "Âb-1 Hayât" mesnevisini inceleme konusu olarak seçtik. İlk kez Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan iki yazma nüshanın farklarını belirtip özelliklerini yansıtmaya çalışarak transkripsiyon sistemiyle verdik.

Çalışmamız bir giriş ve üç bölümden meydana gelmiştir:

Giriş bölümünde, nasihatnâme türü ve Âb-1 Hayât mesnevisi; birinci bölümde Hızrî'nin hayatı ve edebî kişiliği, eserin şekil özellikleri, dil ve üslûbu, eserde geçen ayet, hadis ve atasözleri; ikinci bölümde Hızrî ve Âb-1 Hayat, mesnevinin bölümlere göre özeti ; üçüncü bölümde ise transkripsiyon sistemi, nüsha tavsifi ve metin verilmiş ve çalışmamız bir sonuçla bitirilerek daha sonra da bibliyografya ve indeks eklenmiştir.

Âb-1 Hayât mesnevisi üzerinde çalışmak bizim için son derece zevkli ve yararlı oldu. Nasihatnâmelerin önemini belirterek bu konuda çalışmaya teşvik eden Sayın Doç. Dr. Mahmut Kaplan'a ve bu çalışmada bize ilgi ve yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Âdem Ceyhan'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
KISALTMALAR	2
GİRİŞ	3- 9
A. Eski Türk Edebiyatında Nasihat-nâmeler.....	3- 6
B. Hızrî'nin Âb-1 Hayat'ı	7- 9
I. BÖLÜM	10- 22
A. Hızrî'nin Hayatı.....	10- 13
B. Hızrî'nin Edebî Kişiliği.....	14- 15
C. Âb-1 Hayat'ta Yer Alan Âyetler.....	15- 18
D. Âb-1 Hayat'ta Geçen Hadisler.....	18- 19
E. Âb-1 Hayat'ta Kullanılan Atasözleri.....	19- 22
II. BÖLÜM	23- 28
A. Hızrî ve Âb-1 Hayat.....	23- 24
B. Eserin Bölümlere Göre Özeti.....	25- 28
III. BÖLÜM	29- 191
Transkripsiyon Sistemi ve Nüsha Tavsifi.....	29-30
METİN.....	31- 191
Tıpkıbasım (örnek sayfalar)	
3636 nolu nüshadan, ilk ve son yaprak.....	
3502 nolu nüshadan bir yaprak.....	
SONUÇ.....	192- 193
BİBLİYOGRAFYA.....	194
İNDEKS.....	195- 202

ABSTRACT

Âb-1 Hayât is mesnevi of Hızrî. Hızrî was one of the sixteenth century of Ottoman poets and he was from Amasya. His mesnevi is composed of 2318 distichs.

In this thesis, Âb-1 Hayât which is a *advice book* is transliterated by stating the differents of two original copies of a paper and there are introduction part and three chapters.

In introduction section, there exists type of *advice book*; in first chapter, life of Hızrî, his literatural personality, form specialities of Âb-1 Hayât, its language and method; in second chapter, there exists summary of Âb-1 Hayât according to its chapters; in third chapter, there exists system of transliteration text composed of Besmele, introduction section; the oneness of God; pleading to God; praising to Prophet Mohammad, the First Four Caliphs, Kanûnî Sultan Suleyman, Shahzadah Mustafa, Ibrahim Pasha; transitoriness of world and property, not to be solution of property to death, badness of over-confident; necessary of submissiveness, love of science, obeying to advices, refraining from intoxicating liquors and temptations; in the end praying.

Moreover, there exists instance pages of original copies of a paper, a bibliography and index.

TUTANAK

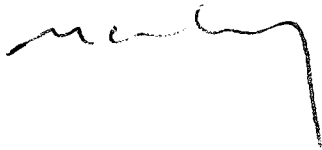
Sosyal Bilimler Enstitüsünün/...../199
tarih vesayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim
Yönetmeliği'nin maddesine göre
Anabilim/Anasanat Dalı yüksek lisans/doktora öğrencisi
..... konulu tezi incelenmiş ve aday
...../...../..... tarihinde, saat 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından
sonra.....dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekçe tezin
dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği
cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy
..... ile karar verildi.

BAŞKAN

Yrd. Doç. Dr. Adem Arhan

ÜYE - Doç. Dr. Mahmut Kaplan

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Kenan Eröz

Yüksek lisans / ~~Doktora~~ ^{Meisneri'si} tezi olarak sunduğum ^{Hürri'nin...Abul Klayat....."} adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

24/09/1997

Adı Soyadı

Maksut BELEN

KISALTMALAR

- b. : beyit
c. : cilt
d. : doğum
haz. : hazırlayan
Hz. : hazreti
m. : mîlâdî
ö. : ölüm
s. : sayfa
S. : sayı
S, A : Süleymâniye Kütüphânesi 3636 nolu nüsha
S, B : Süleymâniye Kütüphânesi 3502 nolu nüsha
vd. : ve diğerleri
yk. : yaprak
yy. : yüzyıl

GİRİŞ

A. ESKİ TÜRK EDEBİYÂTINDA NASİHAT-NÂMELER

Nasihat, ibret verici ders, tavsiye, ihtar ve öğüt demektir. Dinin emirlerini, iyiliği emir ve teşvik etmek, yasaklanan şeyleri, kötülükleri men edip yaptırmağa emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i 'ani'l-münker denir ki Kur'ân'da bu konuda bir çok âyet vardır. Bunlardan Âl-i İmran suresi 104. âyette:“ Ve sizden hayra davet eder, ma'rûf ile münkerden nehy eyler bir cemaat bulunsun, işte kurtuluşa erenler onlardır.”¹ denilmektedir. Bunlardan başka Âl-i İmran 110,114; Mâide 79; A'raf 157; Tevbe 71,112; Hac 41; Lokman 17. ayetlerde de emr-i bi'l-ma'rûfun önemi bildirilir.

Hadîslerde de emr-i bi'l-ma'rûfun gereği ve önemi açıklanmıştır. Bir hadiste:

“Hayır, nefsimi kudret elinde tutan Zât'a yemin ederim, onları hak adına kötülüklerden men etmezseniz siz de rızaya eremezsiniz.”² denilmektedir. Diğer bir hadis de “Din nasihattan ibarettir”³ hadisidir. Bu âyet ve hadislerin emri doğrultusunda öğretici amaç güden eserlerle, dînî-tasavvufî eserlerde ahlâk konusu geniş ölçüde yer alır.

“Ahlâk, edebiyâtın başlıca konularından biridir. İslâmî temele dayanan ahlâk ve âdâb kâidelerini veciz ifadeler ile dile getirerek insanlara ve bilhassa genç nesillere öğüt vermek amacı ile kaleme alınan eserler çokluk *nasihat-nâme*, *pend-nâme* gibi adlar almıştır. Öğretici nitelikte olan bu eserlerin içinde atasözleri, deyimler, âyet ve hadisler, kelâm-ı kibarlar, din ulularının sözleri bulunmaktadır.

Türk edebiyâtında öğüt verme amacıyla söz söyleme geleneği oldukça eski tarihlere kadar iner. Doğruyu , iyiyi ve faydalıyı göstermek için söylenmiş atasözleri, başlangıcından beri edebiyatımızda didaktik unsurların ve öğüt verme geleneğinin en önemli göstergesidir. Kalıplaşmış şekilleri olan, bazan yarı manzum diyebileceğimiz atasözleri manzum nasihat-nâmelerin ilk örnekleri sayılabilir. Kutadgu Bilig, Atabetü'l-

¹ Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meâl-i Âlisi ve Tefsiri, İstanbul 1966, C. 1, s. 429.

² Ebu Dâvut, Melâhim 17(4336); Tirmizî, Tefsir, Mâide(3050); İbnu Mâce, Fiten 20(4006).

³ Tirmizî, Birr, 17, 18; Müslim, İman, 95.

Hakâyık gibi eserler veya Ahmed Yesevî'nin Hikmetleri bu geleneği devam ettirmişlerdir. Yunus Emre'nin Risâletü'n-nushiyye'si, Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerden çıkarılacak dersleri vermekle kalmaz bunları yüksek bir estetik biçimde sunar. Doğrudan doğruya ahlâk konusunda yazılan eserlerin sayısı daha sonraki yüzyıllarda artmıştır. Bir kısım nasihat-nâmelerine pend-nâme adının verilmesi Ferîdüddin Attar'ın aynı addaki eserinden dolaydır. Telif pend-namelerimizde genellikle Attar'ın eseri örnek alınmıştır. Bununla birlikte konusu ve kendisi yerli olan ve Attar'ın eserinden tamamıyla ayrı özellikleri bulunan pend-nameler de yazılmıştır. Yıllar boyu doğu-İslam ülkelerinde geniş ve derin bir ilgi ile okunan bu eser, tasavvufî görüş ile İslam ahlâkını geniş kitlelere ulaştırıp yayma konusunda büyük bir rol oynamıştır. Daha sonra bu yolda verilen eserlere örneklik etmiştir. Pek çok taklidi olduğu gibi tercüme ve şerhleri de fazladır.”⁴

“Klâsik Türk Edebiyatında dinî muhtevalı mesnevilerde az veya çok öğütlere rastlamak mümkündür. Bu tür eserlerde yer alan hikâyelerin vermek istediği dersler, öğütler halinde ifade edilmiştir. Hatta bazı maceraların anlatıldığı mesnevilerle, tarihi kişilerin hayatını konu alan eserlerde de münasebet düşürülerek öğütlere yer verildiği görülmektedir.

İslamî Türk edebiyatında başlangıçtan itibaren öğüt kitaplarının yazıldığı ve bu tür için özellikle nazım şekli olarak mesnevînin tercih edildiği bilinmektedir. Manzum nasihat-nâme türü edebiyatımızda başlıca telif ve tercüme olmak üzere iki kol halinde gelişmiştir. Tercüme yoluyla yazılan eserlerin başında İran şairi Ferîdüddin Attar'ın Pend-nâme'sinin çevirileri gelmektedir. Bu eser XV. yüzyıldan itibaren tercüme edilmeye başlanmıştır. Edebiyatımızda, Pend-nâme çevirilerinden tesbit edebildiklerimizi şöyle sıralayabiliriz:

Abdurrahîm adlı bir şairin 865 (1447) de yaptığı manzum çeviri. Terceme-i Pend-i Attar adını taşıyan bu eser oldukça genişletilmiş bir Pend-i Attar çevirisidir. Mesnevi şekliyle yazılan bu eserin bazı kısımları suya maruz kaldığından okunamayacak durumdadır.

⁴ Türk Dili ve Edb. Ansk.Dergah Yayınları, Nasihatname, İstanbul 1990, C.7,s.241.

XVI. yüz yılda Pend-i Attar çevirilerinin birdenbire çoğalmasına dikkat çeken Prof. Dr. Hasibe Mazioğlu, Nizâmî, Emre, Za'îfî, Şemsî ve Sabâyî gibi şairlerin tercümeleri bulunduğunu ifade etmektedir. Bu çeviriler arasında bilhassa Emre'ye ait olan mesnevinin çok tanındığını belirten Mazioğlu, bu eserin yanlışlıkla, Emrî, Said, Cevrî ve Makâlî gibi şairlere mal edildiğini tesbit etmiştir. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi'nde Şemseddin-i Sivasî'ye ait gösterilen bir Pend-nâme çevirisinin de Emre'ye ait olduğu anlaşılmaktadır.

Bu makalede, İran şairi Nizamî'nin Mahzenü'l-esrar adlı eserine yazılan nazîre ve cevaplarla, yine İran şairi Câmî'nin Subhatü'l-ibrâr'ına nazîre olarak yazılan eserler, doğrudan pend-nâme olarak yazılmadıkları için konu dışında tutulmuştur. Bu çalışmada, başlangıçtan itibaren nasihat-nâme türünden yazılan manzum eserlerden tesbit edebildiklerimizi incelemeye çalıştık. Ancak bütün nasihat-nâmeleri tesbit edebildiğimi söyleyemem. İleride yeni, bilinmeyen nasihat-nâmelerin gün ışığına çıkarılacağı inancındayız. Tesbit edebildiğimiz nasihat-nâmeler şunlardır:

- 1- Yusuf Has Hacib (1017-1077), Kutadgu Bilig,
- 2- Ahmed Fakih, Çarh-nâme,
- 3- Yunus Emre (Ö. 1321), Risâletü'n-Nushiyye,
- 4- Hoca Mes'ud, Ferheng-nâme-i Sa'dî,
- 5- Müridî, Pend-i Rical,
- 6- Ahmed-i Dâî, Vasiyyet-i Nuşirevân-ı Âdil Be-püseriş,
- 7- Refî'î, Beşaret-nâme,
- 8- Ârif, Mürşidü'l- Ubbâd,
- 9- Gülşenî, Dil-güşâ,
- 10- Dede Ömer Rûşenî (Ö. 892/ 1486-87), Pend-nâme,
- 11- İbrahim Gülşenî (1426- 1533), Pend-nâme,
- 12- Yetimî, İbret-nâme,
- 13- Şeyh Eşref, Nasihat-nâme,
- 14- Günahkâr, Nasihat-ı Günahkâr,
- 15- Şemsî, Deh-Murg,
- 16- Cemâlî, Nasihat-nâme,

- 17- Hüseyinî, Câmiu'n-Nasâyih,
- 18- Muhyî, Nasihat-nâme,
- 19- Askerî, Pend-nâme,
- 20- Şeyh Cemâl-i Karamanî (Ö. 932/1524), Nasayih-i Sûfiyye Fi'l- Mevâ'iz-i

Dîniyye

- 21- Güvahî, Pend-nâme,
- 22- Hızrî, Âb-ı Hayat,
- 23- Zâtî (1471-1546), Pend-nâme-i Zâtî-i Remmâl,
- 24- Za'ifi Pir Mehmed Bin Evrenos, Bâğ-ı Bihişt,
- 25- Za'ifi Pir Mehmed Bin Evrenos, Bustân-ı Nesâyih,
- 26- Gubârî Abdurrahman Efendi (Ö. 984/ 1566), Pend-i Gubârî,
- 27- Nidâ'î (Ö. 976/ 1568-69), Nasihat-nâme,
- 28- Bihiştî (Ö. 979/ 1582), Heşt Bihişt,
- 29- Cemâlî, Risâle-i Durûb-ı Emsâl,
- 30- Azmî (Ö. 990/ 1582), Pend-nâme,
- 31- Meşamî (Ö. 993/ 1585), Pend-nâme-i Meşamî,
- 32- Emîrî, Gülşen-i Ebrâr,
- 33- Mir'âtü'l-ibrâr ve Muhtâru'l-ahyâr,
- 34- Şemseddin-i Sivasî (Ö. 1006/ 1597), Mir'âtü'l-Ahlâk ve Mirkâtü'l-Eşvâk,
- 35- Şemseddin-i Sivasî, Gülşen-Âbâd,
- 36- Şemseddin-i Sivasî, Nasihat-nâme,
- 37- Kadı-zâde Mustafa İlmî (Ö. 1637), Padişaha Nasihat Yollu Manzume,
- 38- Kâdirî Muhyüddin, Nasihat-nâme,
- 39- Şeyhülislam Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi (Ö. 1067/1658), Gülşen-i

Niyaz,

- 40- Adnî Recep Dede, Pend-nâme,
- 41- Üveysî (Ö. 1037/ 1628), Nasihat Yollu Manzume,
- 42- İshak Rızâ'î (Ö. 1688), Nazmu'l-Ulûm,
- 43- Emîrî (1625-1724), Nasihat-nâme,
- 44- Fazlî, Pend-nâme.”⁵

⁵ Mahmut Kaplan, Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Van 1992, S. 3, C. 3.

B. HIZRÎ'NİN ÂB-I HAYÂT'I

16. yüzyıl şairlerinden olup Kânûnî'nin Bağdat Seferi sırasında ölen Hızrî'nin 938 /1531 yılında Amasya'da yazdığı Âb-ı Hayat adlı mesnevi öğüt veren ahlâkî bir eserdir.

Eserin bir nasihat-nâme olduğu, "sebeb-i nazm" bölümünden alınan şu beytlerde açıkça görülmektedir:

Muḥakkaḳ Cāmî'yi hem Rūşenî'yi
Daḥi hem Aḥmedî'yi Gülşenî'yi (yk.25a, b.477)

Görürem ḥâb içinde sürerüz dem
Bularuñ ile olup yâr u hem-dem (b.478)

Didüm ceḥd eyle bir nazm it ki yarın
Caḥimün görmeyesin düd u nârın (b.492)

Dikegör bir dıraḥt kim ola baḥtuñ
Bitüre mive ma'rifet dıraḥtuñ (b.494)

Yiyüben mivesinden ideler yâd
Diyeler yâ Rab eyle rûḥunı şâd (b.495)

Yine eserin telif olduğu, tercüme olmadığı da aynı bölümden alınan şu beyitlerden anlaşılmaktadır:

Fenâdan bir risâle eyledüm cem'
Yana zulmâni gönüllerde çün şem' (yk.26a, b.507)

Kişiye tâ ki yâd itdüre mevṭin
Çıkarmaya dilinden ömri fevtin (b.508)

Hevâ vü mâl ile ḳalb olsa maḡrûr
Okunduḳda ide tâ nerm ü mesrûr (b.509)

Tamām idüp bu dürr-i ma'nî kısmın
Kodum Āb-ı Hayât-ı Hızrî ismin (b.510)

Ki pendî ile kalbî mürde insân
Hayât-ı cāvidānı bula ihsân (b.511)

Āb- 1 Hayât'ta, besmele, giriş, tevhid, takdîr-i Rabbânî, Kur'an'da adı geçen Peygamberler, münâcât, sıfat-ı meskenet, na'tler, Dört Halife ve Kânûnî Sultan Süleyman ile Şehzâde Mustafa'ya methiye bölümlerinden sonra asıl konuya geçilerek, dünyanın faniliği, ömrün geçiciliği, dünya malına gururlanmanın yanlışlığı, ölüm ve ahiret konularında öğütler veriliyor.

Hızrî'nin, eserinde verdiği öğütleri pekiştirdiği hikâyeler İslâm tarihinden ve diğer dinlerin tarihlerinden alınmıştır. Eserin sonunda, "nasihat" başlıklı bölümde, ibadetleri yerine getirme gereği, ilim ehline dost olmanın faydaları ile öğüt tutmanın önemi gibi konularda çeşitli öğütler yer almıştır.

Āb-1 Hayat, " Me fâ î lün / Me fâ î lün / Fe û lün " kalıbı ile yazılmıştır. " Çok kullanılan kalıplardan olan bu kalıp aruzun hezec bahrindedir ve daha çok mesnevi edebiyatında, bilhassa halk arasında okunan, İslâmî kahramanlık menkıbelerinin söylenişinde, tasavvuf eserlerinde, İslam kahramanlarının hayat hikayelerinde, Yusuf u Zeliha gibi, İslamî aşk ve iman menkıbelerinin hikâyelerinde kullanılmıştır. Aruzun ilk asırlarında bu kalıbın çok kullanılışı dikkati çeker ve edebiyatımızda asırlarca işlenmiştir.

O kadar ki onbirli hece veznine karşılık olan böyle kalıplarla söylenen menkıbelerin çokluğu ve dilden dile yayılışı Türk halk edebiyatı üzerinde bile yaygın tesir uyandırmıştır.

Āb-1 Hayat'taki kaside ve "bend"ler ise, remel bahrinden olan "Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün" kalıbı ile yazılmıştır. "Aruzun İran ve Türk edebiyatlarında çok kullanılan bu gür sesli kalıbı, Türk Edebiyatında daha XIII. asrın ilk divan şairi Hoca

Dehhânî'den beri gazel, kaside vb. gibi divan şiirlerinde ısrarla kullanılmıştır. Kalıbın zengin temposu, onun daha çok haykıran şiirlerin notası olmasını sağlamıştır.

Türk şiirinde Arap ve Fars aruzlarındaki bütün vezinler kullanılmamıştır. Türk aruzunun vezinleri pek de fazla sayıda değildir. En çok kullanılanlar 7-8'i geçmemektedir. Mesneviler umumiyetle : “Feûlün / Feûlün / Feûlün / Feûl , Fâilatün / Fâilatün / Fâilün , Mefâilün / Mefâilün / Feûlün ve Mef’ûlü / Mefâilün / Feûlün” gibi kısa vezinlerle yazılmıştır.

Burada dikkate değer bir bilgi olarak şu noktayı da belirtelim ki Divan şairleri, şiirlerini düz bir okuyuşla değil, çok defa, bir nevi makamla okuyorlardı. Klâsik Türk mûsikîsinin çeşitli makamlarının temposuyla bu okuyuş da şiirde tabî söyleyişten uzaklaşan imaleleri perdeliyordu; onların yadırganması için sebep bırakmıyordu.”⁶

⁶ Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1971, C. 1, s. 165, 168, 198.

I. BÖLÜM

A. HIZRÎ'NİN HAYÂTI

16. Yüzyıl Osmanlı şairlerinden olan Amasya'lı Hızrî'nin hayatı hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Tezkirelerden edindiğimiz bilgilerden onun Kânûnî'nin Bağdat seferi (941/ 1534) sırasında öldüğünü öğreniyoruz. Âb-ı Hayat isimli nasihat-nâmesini eserini Amasya'da yazdığını:

“Ve hem şehri Amâsiya'da bünyâd

Olupdurur bu nazm-ı ma'nî-âbâd”(yk. 99b, b.2313) beytinden anlıyoruz.

Ayrıca bu eserini:

“Zı vü lâm ü hı'yidi Muştafa'nuñ

Dem-i Hicrine ol kân-ı şafânuñ” (yk. 99, b.2309) diyerek (zı:900, lam:30, hı:8 =938) 938/1531 tarihinde yazdığını bildiriyor.

Edebiyat tarihinde tezkiresiyle tanınan ve aynı zamanda şair de olan Latîfî (1491-1582):“ Hızri-i Amasiyavi (rahmetu'llahi aleyh) erbab-ı kalem ve ashab-ı rakam zümresinden idi. Hazret-i Hudavendigâr-ı nik-nijad azm-i diyâr-ı Bağdat itdiği esnalarda intikal itdi. Ve asker feth-i memlekete ve ol dar-ı ahirete gitdi. Mesnevi-guy, sade-makal, makalatı bi-nükte ve hayaldir. Netice-i eş'arı bu matla'dır.Matla':

Eşkim içre rûy-ı zerdim ey gül-i ra'nâ hemân

Suya düşmüş bir hâzan bergine benzer bî-gümân

“Kulübu'l-ahrâr, kubûru'l-esrâr mazmûnunca fevâid-i ketm-i râz ve fazîlet-i setr-i sır beyânında bu bir kaç ebyât anuñ Âb-ı Hayât nâm kitâbundadır:

Meşnevi

Dile sır saklamak 'âkıllarüñdür

Anı keşf eylemek câhillerüñdür

Otur ahmaqlaruñ kâli dilünde

Kalur 'âkıllarün sırrı dilünde

Sen olmayacak anı setre kâdir
O sır ola mı hiç kimse sâtir ⁷

Velehû:

Râz-dâr olur eger çi yâra yâr
Safia senden özge olmaz râz-dâr

Râzını nâdan odur kim gayra dir
Ba'de-zâ ider ki olma yirde dir

Çünkü kendü sırrına mahrem degül
Pes anı fâşitse gayrı gam degül ” diyor. ⁸

Hasan Çelebi (1546-1604) tezkiresinde: “Hıdrî Amasya'dandır. Erbâb-ı kalem zümresindedir. Merhûm Sultân Süleymân Hân Bağdat seferine teveccüh itdükde terk-i cihân itmişdür. Nazmı gâyet sâdedir. Bu matla' anuñdur:

Eşkim içre rüy-ı zerdim ey gül-i hoş-ter hemân
Suya düşmiş bir hazan yaprağına benzer hemân ”⁹ şeklinde bilgi vardır.

Değerli dilci ve lugatçilerimizden Şemseddin Sami (1850-1904), tezkirelerden naklen şu bilgileri verir: “Hızrî, Amasya'lı olup; Kânûnî Sultân Süleymân Hân'ın Bağdat Seferine azîmetleri esnâsında vefât etmiştir. Şu beyt onuñdur:

Eşkim içre rüy-ı zerdim ey gül-i hoş-ter hemân
Suya düşmüş bir hazan yaprağına benzer hemân ”¹⁰

“Osmanlı Müellifleri ” kitabında Hızrî hakkında: “ Hızrî Bey, Oşmanlı şu'arâsınıñ kudemâsından ma'dûd olup Köprülü Kütüphânesi'nde Âb-ı Hayât nâmıyla Muhammediyye kadar, 989/1581 târihinde nazmedilmiş bir manzûmesi vardır ki mevâ'iz

⁷ Bu üç beyit eserde bulunamadı.

⁸ Tezkire-i Lâtîfî, İkdâm Matbaası, Dersââdet 1314, s. 146, 147.

⁹ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şuara, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara 1978, C.1, s.344.

¹⁰ Kâmûsu'l-Âlam, İstanbul 1308, C.3, s.2049.

ve ahlâkdan bahiştir. Dîvânı da olduğu mervîdir.”¹¹ şeklinde bilgi veriliyorsa da, ileride “Nüsha Tavsifi” bölümünde açıklayacağımız sebeplerden de anlaşılacağı gibi, tam olarak sıhhatli görülmemektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nde ise Hızrî hakkındaki bilgi: “ Hızrî (Amasya’lı). Divan şairi (XVI.a). Hayatı hakkında bilgi az. Tezkireler kalem erbâbından olduğunu ve Kânûnî’nin Bağdat Seferi esnasında (1534) vefat ettiğini belirtmektedirler. Hasan Çelebi Tezkiresi’nde mahlası Hudrî olarak verilmiştir.”¹² şeklindedir.

“Muhib ol ehl-i ilme belki bende
Naşihat itseler tut sem’i pende (b. 2178)

Meşâyih sohbetinden olmağıl dūr
Olasın tâ ki nefsüfî üzre manşūr (b. 2182)

İdegör aqluñı nefsüñe gâlib

“Tariğ ehli olup ol Hakkâ talib (b.2183)” beyitlerinden, Hızrî’nin bir tarikat ve mâneviyat ehli olup ilim meclislerinde bulunduğunu ve mesnevide geçen satranç tabirlerinden de satranç oyununu iyi bildiğini anlıyoruz.

Şairimizin yaşadığı Amasya, Çelebi Sultan Mehmed zamanında Osmanlı Devletine katılarak Anadolu’nun belli başlı şehirlerinden biri olmuştur. Yıldırım Bayezid ve Çelebi Sultan Mehmed bu şehirde bir müddet kalmışlar ve II. Bayezid Sancak Beyi, oğlu Şehzade Mehmed vali olarak bulunmuşlardır. Manisa’dan Amasya’ya nakledilen Kanuni’nin oğlu Şehzâde Mustafa da 948-960/ 1541-1553 yıllarında bu şehirde oturmuştur.

Hızrî Bağdat Seferi esnasında (941/1534) vefat ettiğine göre, Kânûnî’nin oğlu Şehzâde Mustafa onun vefatından 7 sene sonra 948/1541’de Manisa’dan Amasya’ya gelmiştir. Şairimizin Şehzâde Mustafa’ya yazdığı kasfde onunla tanışıp görüşmüş olabileceğini düşündürüyor. Bu durumda Hızrî’nin, İstanbul veya Manisa’ya daha

¹¹ Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1333, C.2, s.162.

¹² Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, İstanbul 1981, C.4, s.222.

önceden gidip Şehzâde Mustafa ile görüşüp tanışmış olması mümkündür. Bunun yanında Hızrî'nin tezkirelerdeki vefat tarihinin de yanlış olması muhtemeldir.

“Şimdiye kadar yazılan şüara tezkirelerinden anlaşıldığına göre, Anadolu'da ilk defa olarak Türkçe şiir söyleyen, Amasyalı Babazâde Âşık Paşa'dır. VIII. hicrî (m. XIV.) asrın başlarında zuhur eden bu zatın Türk Edebiyatında açtığı çığır, Osmanlı sultanlarının Amasya'ya olan yardımını sayesinde, yine Amasyahılar geniş alana yaymışlardır.

Amasya'da bu çığır devam ettirenlerin başında “ Yârî ” diye meşhur olan Divriklizade Yâr Ali Çelebi gelir. Çelebi Mehmed zamanında meşhur olan şairler de çoktur. Bunlardan bazıları şunlardır: Şemsi Paşa, Hamdi Çelebi, Ahmedî Çelebi, Dakîkî Çelebi vd.

Sultan II. Murad zamanında Amasya'da, Nişaburlu Fettahî, Şeyhî Paşa ve Belâî Çelebi, Sultan II. Mehmed (Fatih) zamanında Fehmî Çelebi, Sâdî, Zeyneb Hatun meşhur olan şairlerdir.

Sultan II. Bayezid ve şehzadesi Sultan Ahmed'in Amasya'da kaldıkları zamanda Osmanlı edebiyatına hizmet edenler çoğalmış ve Tâcî, Âftâbî, Figânî, Kutbî, Münîrî, Câferî ve Sâdî Çelebi gibi şairler yetişmiştir. Bunlardan Tâcî Bey-zâde Câferî Çelebi ve Sâdî Çelebi İstanbul'da emsalsiz şairler olarak tanınmışlar idi. Kadınlardan ise Amasyalı Mihrî Hatun, bu devrin sayılı sanatkarlarındandır.

Sultan I. Selim'in ileri gelen devlet adamlarından Rahîmî, Refikî, Keştî, Rûhî; Kânûnî Sultan Süleyman zamanında da, Ânî, *Hızrî*, Zamânî, Fikrî ve Edâyî gibi şairler ilim ve edebiyat bakımından devrin şairleri ve âlimleri arasında büyük ün yapmışlardır.

Bunlardan başka, Hâtîfî, Kelâmî, Abdî, Şevkî, Şeyhî, 'İdî, Âsım, Nigârî ile pek çok şair Amasya sancağında yetişmiştir.”¹³

¹³ Kurtuluş Altunbaş, Millî Kültür, Amasyalı Divan Şairleri, Aralık 1987, s.59.

B. HIZRÎ'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Hızrî'nin elimizde bulunan yegane eseri Âb-ı Hayat'tır. Samimi bir edâ ve süse kaçmayan bir üslubu vardır. Mesnevîdeki mısraların bazıları kasîdelerindeki bazı mısralarından daha güzeldir. İfâdesi, yapmacıksız, açık ve kolay; dili Türkçenin güzel örneklerini veren bir zerâfettir. Şair, eserinde ses güzelliğinden çok anlama kıymet veren bir anlayıştaadır.

Lâtîfi, Hızrî'nin sözlerinin nüktesiz ve hayalsiz olduğunu söyler. Buna tam olarak katılmak mümkün değildir. Çünkü, sanatçılar genellikle bilinen ve görülen alemi değiştirerek yeni bir dünya hayali kurarlar. Hızrî nasihat ettiği ve anlamı sanata tercih ettiği için görülen alemi değiştirmeye çalışmamış ve bu yüzden nükteye yönelmemiş ve hayali derinleştirmemiştir.

“Mesnevilerde dil ve anlatım bakımından üç ayrı bölüm görülür: Başlıkların dili, giriş bölümünün dili ve konunun işlendiği bölümün dili.

1. Başlıklar

Türk mesnevilerinin başlıkları Türkçe, Farsça ya da Arapçadır. Başlıkların dilinde şâir kadar müstensihlerin de payı vardır. Çünkü mesnevilerde bazı başlıkların müstensihlerce değiştirildiği görüldüğü gibi, hiç yazılmamış, yeri boş bırakılmış başlıklarla da karşılaşırız.

2. Giriş bölümünde dil

Kısaca bildirmek gerekirse, bu bölümde yer alan konuların ağırlığını Allah, peygamber, din ve devlet büyükleri için yazılmış parçalar oluşturur. Onun için mesnevilerin giriş bölümünde dil genellikle daha ağırdır.

3. Konunun işlendiği bölümün dili

Bu bölümün dili mesnevilerin yazılış amaçlarına göre değişmekle birlikte, mesnevilerde dilin en sade olduğu, Türkçenin ağır bastığı yer bu bölümdür.”¹⁴ Âb-ı Hayat’ın dili de bu mesnevi özelliklerine uymaktadır.

Topluma faydalı olabilmek düşüncesiyle çok sade bir Türkçe ile yazılmış olan bu eserde, bir anda ve kendiliğinden söylenivermiş intibâını uyandıran bir tabîlik vardır. Sade Türkçe söyleyişe önem verilmiş, konuşma dilinin canlılık ve samimiyeti şiire yansıtılmıştır. Edebi sanatlardan teşbih, telmih, irsal-i mesel, nida, istifham ve tekrar sanatları yapılmıştır. Tecnis bölümünde (542-569 beyitler) çok güzel cinas örnekleri verilmiştir.

Atasözleri ve halk deyimleri başarılı bir şekilde kullanılmış, zarurî olarak kullanılmış olan çok sayıda Arapça ve Farsça kelimeler de bu Türkçe söyleyiş içinde erimiş ve kaynaşmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi âyetler, hadisler ve atasözleri nasihat-nâmelerde önemli bir yer tutar. Âb-ı Hayat’ta da bir çok âyet, hadis ve atasözü vardır.

C. ÂB-I HAYAT’TA YER ALAN ÂYETLER

Bî’smillâhi’r-rahmâni’r-rahîm (yk. 1)

‘Ale’l-‘arş istevâ (Taha, 20: 5):

‘Alâ fevka’l-‘ulâsın müstevâdan

Budur ma’nî ‘ale’l-‘arş istivâdan (yk. 2, b. 19)

Tahte’s-serâ (Taha, 20:6):

Ne denlü katredurur heft deryâ

Dahi tahte’s-serâdan tâ süreyyâ (yk. 3, b. 28)

Ve mâ hâlaqtü’l-cinne ve’l-inse illâ li-ya’bûdûn (Zariyat 51: 56, yk. 5, başlık)

¹⁴ İsmail Ünver, Türk Dili, Mesnevi, Ankara 1986 s. 415-416-417.

Seb'a's-semāvāt (Bakara, 2: 29):

Ya bu seb'a's-semāvāti mu'allak

Nedendür bu mihr ü meh müberraḳ (yk. 4a, b. 72)

Kābe-ḳavseyn (Necm, 53: 9):

Feleklerde melekler ola hem-dem

Mekānun ḳābe-ḳavseyn ola dem dem (yk.11b, b. 239)

Naşrun mina'llah (Şāf, 61:13):

Eyā vaḫy-i münir-i āyet-i Nūr

Ve yā naşrun mina'llah ile manşūr (yk. 12a, b. 252)

Tā-hā (Tāhā, 20: 1), Tā-sin (Neml, 27: 1), Hā-mim (Mü'min, 40: 1; Zühuf, 43: 1; Duhān, 44: 1; Cāsiye, 45: 1; Ahḳāf, 46: 1), Yāsīn (Yāsīn, 36: 1):

Kemāl-i fazlunuñ Tā-hā vü Tā-sin

Güvāhidur eyā Hā-mim ü Yā-sin (yk. 12a, b. 253)

Ve's-şemsi (Şems, 91: 1):

Muhammed'dür egerçi ism-i zātun

Veli ve's-şemsi dürtür her şifātun (yk. 12a, b. 254)

Elem neşrah leke (İnşirāḫ, 94: 1), Ve'd-ḍuhā (Duhā, 93: 1):

Elem neşrah leke vaşfun beyānı

Cemālun ve'd-ḍuhā rüşen ayānı (yk. 12a, b. 255)

Mā zāga'l-başar (Necm, 53: 17):

Ḳavl-i mā-zāga'l-başar 'aynuñ beyānidur yakīn

Vaşf-ı ve's-şemsi cemālun meh-cebinun ve'd-ḍuhā (yk. 13a, b. 274)

Len terānī (A'raf, 7: 143):

Len terānī didi Ḥak Mūsā'ya Tūr üzre veli

Sen nebiye dindi 'arş üzre ḫabībüm merḫabā (yk. 14b, b. 286)

Mā kāne (Ahzāb, 33: 40):

Āyet-i mā kāne zātuñ vaşfını medh idicek

Ben neyem kim serverā ta'rifüne olam sezā (yk. 15a, b. 300)

Hel etāke (Gāşiye, 88: 1):

Beyān-ı naql-i na't-ı hel etā dur

Dahi ta'rif-i medh-i lā-fetādur (yk. 16a, b. 315)

Cennetü'l- me'vā (Necm, 53: 15):

Cennetü'l- me'vādurur 'adluñ ile şahn-ı cihān

Gülşeni manend luţfün hārına kahruñ mişāl (yk. 17b, b. 342)

Naşran aziz (Feth, 48: 2), Naşrun mina'llāh (Şāf, 61: 13):

'İzzetün naşran aziz ile azz itsün 'Aziz

Nuşretün naşrun mina'llāh ile itsün ittişāl (yk. 18a, b. 349)

Mā-tekdadem(Feth, 48: 2):

Meşelde mā- tekdademden haberdür

Begense şāh 'aybı olur hünerdür (yk. 20b, b. 406)

Fethun karib (Şāf, 61: 13):

Dest-i kudret tüğ-ı hikmetle ezelde alnuña

Lā-cerem fethun karib kazmış yazup müşgin rakam (yk. 23b,b. 447)

A'lā-yı 'illiyin (Mutaffifin, 83: 18):

Esfelinden ānide a'lā-yı 'illiyin ider

Menzilin üftādenün fazlun eyā 'al-i himem (yk. 24a, b. 452)

Feizā cāe ecelühüm (A'rāf, 7: 34; Naḥl, 16: 61; Yūnus, 10: 49):

Ecel k'ire idemez kimse ta'lil

Ne te'hir ide bir dem ne ho ta'cil (yk. 45a, b. 935)

Kerremnā benī Ādem (İsrā, 17: 70):

Ḥalīfe kıldı neslünden mu'ayyen

Didi ḥakḫūnda kerremnā mübeyyen (yk. 51a, b. 1090)

Ve men yetevekkel 'ala'llāh (Enfāl, 8: 49):

Ḳonası dile Ḥak' dan rızkı her-gāh

Didi Ḳur'an tevekkeltü 'ala'llāh

D. ÂB-I HAYAT'TA GEÇEN HADİSLER

Men 'arafe nefsehū fekad 'arafe rabbehū ¹⁵

Daḫi ḥavvās-ı ḥams şerḫ eyledüm hem

Kelām-ı men 'araf sırrında derhem (yk.19b, b. 384, yk. 51a, başlık)

Lev lāke, lev lāke, le mā ḥalaḫtū'l-eflāk ¹⁶

Ki ḥakḫūnda anuñ lev lāk indi

Yaratdum 'ıḫḫūña eflāk dindi (yk. 3b, b. 50 vd.)

Subḥāneke mā 'arafnāke ḥakḫa ma' rifetike yā Ma'rūf ¹⁷ subḥāneke lā-uḫḫi şenāen
'aleyke ente kemā eşneyte `alā nefsike ¹⁸

Muḥammed ki anuñçün oldu eflāk

Dem-â-dem eydür idi mā 'arafnāk (yk. 3a, b. 48)

Bu denlü fazl ile fāḫr ile ol şāh

Ki lā uḫḫi şenāen diye bi'llāh (yk.3b, b. 49)

¹⁵ Nefsini bilen, Rabbini de bilir. (El-Havî Li'l-Fetavî, Süyûtî, 2/451; Mektûbât, İmâm-ı Rabbânî, 1/153)

¹⁶ Sen olmasaydın, sen olmasaydın, bu kâinâtı yaratmazdım (Habîbim). (El-Le'âli'l-Masnûa, Süyûtî, 1/272; Şerḫü'ş-Şifâ, Aliyyü'l-Kârî, 1/6)

¹⁷ Bu iki hadis tesbih ve hamd hadislerindedir: Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin! Seni hakkıyla tanıyamadık, bilinen Allah'ım. (Beyhâkî, Şu'abu'l-İman, 1/44, 445; En-Nihâye, İbn-i Kesîr, 2/198)

¹⁸ Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin! Senin lâıyk olduğun meth ü senâyı sayıp bitiremiyorum. Sen kendini methettiğin gibisin. (El-Havî li'l-Fetavî, 2/432; El-Ezkâr, Nevevî, s.83)

Cismüke cismi ¹⁹:

Muhammed cismüke cismi didi nakl
Ma'ârif baḥridür hem zübde-i 'aql (yk. 16a, b. 316)

Dünya cife (leş) dir ²⁰

Ki dünyā cifedürür 'uqbā gülzār
Düriş gül-zāra kim sūd ide bāzār (yk. 30b, b. 572)

El-'ilmü mine'l-mehdi ile'l-laḥd ²¹:

Sezā-yı luḫf ola 'ilme idüp cehd
Ki menkūldur mine'l-mehdi ile'l-laḥd (yk. 53b, b. 1147)

(El-ḥamr) Ümmü'l-habais ²²:

Aña ümmü'l-ḥabāiṣ dindi çün ism
Kabül itmeye anı pāk ola cism (yk.94b, b. 2188)

E. ÂB-I HAYAT'TA KULLANILAN ATASÖZLERİ

1- Allah sağ gözü sol göze muhtaç etmesin:

Cihānuñ bu meşel rüşen çerāḡı
Ki muḫtāc olmasun şol göze saḡı (yk.97a, b. 2250)

2- Arayan Mevlasını bulur:

Taleb 'arş ider erün cāy-gāhın
Ki dirler bulur isteyen İlāhın (yk.96a, b. 2234)

3- Az tama çok ziyan getirir:

Bilimedüm ki yolumda nihānı
Kim az aşıdan idem çok ziyānı (yk.37b, b.747)

¹⁹ (Hz. Ali'ye) Senin vücûdun, benim vücûdumdur.

²⁰ (İbn-i Mâce, 4112; Şerhü's-Sünne, 14/230).

²¹ İlim beşikten mezara kadardır.

²² (İçki bütün) kötülüklerin anasıdır.

4- Belasız bal olmaz:

Mukābil bir huzūra biñ cefāsi
Belādur bālı miñnetdür şafāsi (yk.30b, b.577)

5- Bin dost az, bir düşman çok:

Hezāran dostuñ olsa düşmānuñ ferd
O düşmen çokdurur añla nedür merd (yk.97b, b. 2269).

6- Boğazın on boğumdur, dokuzunda pişir, onunda et zikir:

Boğazun on boğundur key idüp fikr
Tokuzunda bişir onında it zıkr (yk.95b, b. 2217)

7- Dikensiz gül olmaz:

İşitmedüm ki bir gül bite bi-hār
İşitdüm her kişinüñ biñ ğamı var (yk.31a, b.586)

8- El-cehlü'ārun ve lā yerdā bihā illā hımārūn:

Dimişler fi'l-meşel el-cehlü 'ārun
Ve lā yerdā bihā illā hımārūn ²³ (yk.96a, b. 2227)

9- Gün akşamlıdır:

Ne şubh ola k'anun olmaya şāmı
Ne çeşm ola kim irmeye menāmı (yk.48a, b.1019)

10- Her gönülde bir aslan yatar:

Güman tutma ki her dilde penhān
Yatur bir şir-i ner iy merd-i merdān (yk.77b, b. 1745)

11- Kişi refikinden azar:

Eger sen toğrı yürisen tarıkuñ
Mukarrer azmaz idüm ben refıkuñ (yk.74a, b.1666)

²³ Cahillik bir ayıptır, onu merkepten başka kimse kabullenmez.

12- Kişinin gözünü toprak doyurur:

Meşeldür nitekim dir ehl-i idrāk

Kişinüñ gözün ancak toyurur hāk (yk.37b, b.750)

13- Mürüvvet Ali'dendir:

Mürüvvet gelmez illā kim veliden

Meşeldür nitekim mürvet 'Ali'den (yk.97a, b. 2253)

14- Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır:

Dimişlerdür nitekim ehl-i mümtāz

Yayılır ordiya dişden çıkan rāz (yk.96a, b. 2230)

15- Ölenle ölünmez:

Kimesne kimse için çekmeye derd

Ölen ardı şıra ölmedi bir merd (yk. 26b, b.505)

16- Önünü anlamayan, sonunu tanırlar (şaşar):

Er oldur kim işinüñ sonın añlar

Öñin añlamayan şonını tañlar (yk.95b, b. 2220)

17- Son pişmanlık fayda vermez:

Kişiye aşşı virmez son nedāmet

Nitekim ehl-i küfre der-kıyāmet (yk. 12a, b.250)

18- Söyleme sırrını dostuna, o da söyler dostuna:

Şakın rāzuñı yāruñdan qarındaş

Ki yāruñ yārına diyüp ider fāş (yk.96a, b. 2228)

19- Söz incidir:

Didiler söz güherdür cism kāmı

Olur olmaz yire harc itme anı (yk.95b, b. 2215)

20- Su başından bulanır; balık baştan kokar:

Ḥaḳīḳat yā nebī ben itmedüm ‘ayb

Başından bulanır şūlar bi-lā-rayb (yk. 74a, b.1664)

Eserde “Degür-(eriştir-, dokundur-), tekyelenmek (dayanmak), kanara (mezbaha, kasap çengeli), berkitmek (pekiştirmek, teyid etmek), ilenc (beddua), tanlamak (şaşırmak) gibi bir kaç kelime dışında arkaik kelimeler pek yoktur.

Hızrî nasihatlarını büyük bir coşkunluk ve içtenlikle söylemiştir. Nazmında Türkçeyi aruza uygulamaktan ileri gelen imâleler çok sayıda göze çarpmaktadır. Fakat bunun dışında büyük sayılabacak vezin hataları yoktur. Vezin zaruretinden halk

söyleyişlerini nadiren “ Mürüvvet gelmez illā kim veliden

Meşeldür nitekim mürvet Ali’den ” beytinde olduğu gibi kullanmıştır. Ayrıca hattatların sebep oldukları imla bozukluğu ve yazım hataları da vardır. Ancak Hızrî’nin ilim, duygu ve samimiyeti bu teknik noksanları örtmektedir. Samimiyet ve Allah’a karşı mahviyetinden sık sık dua edip yalvarmakta ve okuyuculardan da dua istemektedir.

Hızrî, eserinin son kısmında: “ Ben inciler naklettim, her beyit dünya kıymetinde bir yâdigârdır. Okuyanı cahillikten korur, her sayfa Anka kuşunun kanadıdır. Öyle bir efsundur ki eğri giden felek döndüğünden beri böyle güzel bir gidiş görmemiştir. Cihana ateş salıp taş kalpleri yumuşattım ve sözle havas ve avamı esir ettim. Bunlar bana Allah vergisi bir sanattır, yoksa ben kendim böyle bir iş yapamam. Ben kendimi değil, bu yüksek manaları methediyorum. Eserimi ehil olmayanlara vermeyin, noksan ve yanlışını görürseniz düzeltin ve iyi bir hattat bulup yazdırın. Bu nazım ile amel ve hareket eden kendine kamil dedirtir. Sözlerin çokluğuna bakıp ayıplamayın, çünkü yeri geldikçe manalar sözleri gerektirdi. Ben arpa değil mücevher satıcısıyım ve cevherlerden latif bir elbise giydim.” gibi sözlerle sanat ve eserini övüyor.

II. BÖLÜM

A. HIZRÎ ve ÂB-I HAYÂT

Yazarlar ve şairler şüphesiz yaptıkları işin farkındadırlar ve muhakkak ki sanatçı ile eseri arasında bir bağ vardır. Hızrî²⁴ mahlasını almış olan şairimizin, nasihat-nâmesine Hazreti Hızır'la ilgili olan “Âb-ı Hayât” ismini koyması da mânidardır

“Âb-ı Hayât, doğu-İslam edebiyatında tasavvufa dayanılarak, yahut yalnızca mazmunlaştırılarak birçok anlamlara kullanılmıştır ki bunları şöylece sıralayabiliriz:

1) Manevî feyiz ve neş'e, 2) Aşk ve İrfan, 3) Ledünnî, ilâhî bilgi, 4) Allah'a kavuşmak, 5) Sevgiliyle buluşmak, 6) Sevgilinin ağzındaki, dudaklarındaki zevk ve neş'e, 7) Gerçek erenin sohbeti, 8) Söz ve şiir, 9) Mânevî, maddî şarap, 10) Arı, duru su.”²⁵

Bilindiği gibi her canlı suya muhtaçtır ve hayatını su ile devam ettirip rahat ve mutlu yaşayabilir. Bu gerçeğe teşbih edip insanın kötülüklerden sakınarak kulluk ve iyilik yapmasına, maddi, manevi, dünyevi ve uhrevi hayatta mutluluğa kavuşmasına sebep ve vasıta olacağı düşünülerek esere Âb-ı Hayat ismi verilmiştir.

²⁴ “Hızrî” mahlaslı şairlerimiz:

“Hızrî:(ö.1517-18) Bursa müftüsü Ahmet Paşa'nın oğludur. Asıl adı Hızır Bey'dir. Dedesi de kendisi gibi “Hızrî” mahlasını kullandı.

Hızrî:(ö.1547) Beyhisar'da doğdu. Hayatı hakkında bilgimiz yoktur.

Hızrî:(ö.1562-63) Edirne'de doğdu. Asıl adı Hızır'dır. Gözü hasta olup, havaya baktığından dolayı Tepegöz Hızır Çelebi diye anılır.

Hızrî: Asıl adı Hızır Bey Çelebi'dir. İlk İstanbul kadısıdır. Hayali Çelebi ve Kestelli gibi iki büyük adam yetiştirdi. Kadı iken genellikle imzasını manzum atardı. Mezarı Şeyh Vefa Camii civarında ve Necati Bey'in mezarı yakınındadır. Üç dilde (Arapça, Farsça, Türkçe) şiiri vardır.

Hızrî: İstanbul Galata'ya bağlı Yenihisar'da doğdu. Asıl adı Hızır'dır. Bir demircinin oğludur. Lâtifî bunu, Bursa müftüsü Ahmed Paşa oğlu Hızır Çelebi olarak gösterir.

HIZRÎ: Amasya'da doğdu. Katip şairlerdendir. Kanuni'nin Bağdat seferine katıldı ve bu sırada öldü. Şiiri sadedir.

Hızrî: Elbasan'da doğdu. Arnavut Şeyh sanıyla tanındı.”

(Doç. Dr. Haluk İpekten vd., Tezkirelere Göre Divan Edebiyatında İsimler Sözlüğü, Ankara 1988).

²⁵ Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ C. Rûmî, Mesnevî Şerhi, Ankara 1989, C. 1, s.190-191.

“Hızır, otsuz kuru bir yere oturur da ansızın o otsuz yer yeşillenerek peşi sıra dalgalanırdı.”²⁶ hadîs-i şerîfine benzetme yönüyle bakarsak , sosyal bozukluklar, fitne ve kargaşalar içinde manen ölmüş kalplerin iman, ahlak âb-ı hayatıyla yeşillenip manen canlanmasına vesile olması özelliği ile şairin “Hızrî” mahlası ve eserin “Âb-ı Hayat” ismi çok uygun düşüyor.

Şair bunları eserinin “Sebeb-i Nazm” bölümünde:

“Fenâdan bir risâle eyledüm cem’
Yana zulmânî gönüllerde çün şem’ (yk. 26, b. 507)

Kişiyeye tâ ki yâd itdüre mevtin
Çıkarmaya dilinden ömri fevtin (b. 508)

Hevâ vü mâl ile kalb olsa mağrûr
Okunduğda ide tâ nerm ü mesrûr (b. 509)

Tamâm idüp bu dürr-i ma’ni kısmın
Kodum Âb-ı Hayât-ı Hızrî ismin (b. 510)

Ki pendî ile kalbi mürde insân
Hayât-ı cavidâni bula ihsân (b. 511) ” beytleriyle belirtiyor.

²⁶ Buhârî, Kitâbu’l-enbiyâ, IV, s. 129.

B. ESERİN BÖLÜMLERE GÖRE ÖZETİ

Âb-ı Hayât'ın, besmele ve girişten sonra tevhid bölümünde, Allah'ın birliği, eşsizliği; kudretinin, ilminin sonsuzluğu; zat, sıfat ve isimlerinin sınırsız oluşu ve kâinatın Hazret-i Peygamber ve insanın da ibadet için yaratıldığı anlatılıyor.

“Tevhid-i Rabbanî” adlı bölümde, Allah'ın dilediğini dilediği şekilde yarattığı, başta peygamberler olarak bütün insanların bilinen özellikleriyle ayrı ayrı ve talihli, talihsiz olarak yaratıldıkları işleniyor.

“Münacat” bölümünde şair, insanın acizliğini kabullenip Allah'a yalvarması, tevbe ve şükretmesi gereğini belirterek Allah'a yalvarıyor, bağışlayıcı ve ikram sahibi olduğunu söyleyerek ondan yardım istiyor.

“Sıfat-ı Meskenet” başlıklı bölümde, insanın acz ve küçüklüğünü kabullenmesi gereği ve tevazu ile yükseleceği, Allah'ın emrini tutması, ahiret için çalışması, tevbe etmesi ve ömrünü boşa geçirmemesi vurgulanıyor.

“Na't” bölümünde, kâinatın Hazret-i Muhammed için yaratıldığına, onun yeryüzünün dolunayı ve şahı olduğuna, ümmetine şefaatçi oluşuna ve ayı ikiye bölmesi, savaşta susayan ordusuna parmaklarından su akıtıp içirmesi mucizelerine işaret ediliyor.

Bunlardan sonra Dört Halife, Kanûnî Sultan Süleyman, Şehzade Mustafa ve oğluna, İbrahim Paşa'ya övgü bölümleri geliyor ve daha sonra Hızrî, mesneviyi yazma sebebi bölümüne geçiyor ve eseri yazmaya sevk eden dört sebep ve delilden söz ediyor:

Bunlardan birincisi: Rüyasında Hz. Peygamberi gördüğünü anlatan şair, onun önüne bir tabak koyduğunu, kapağını açtığında içinden iki yüz tane yakut çıktığını, içlerinden en büyüğünü aldığını, orada sohbet eden bir çok kimseye: “Bu taş iki yüz bin değerindedir” dediğini belirtiyor.

İkincisi: Yine rüyada Hz. Peygamberi gördüğünü, onun dolunay gibi doğduğunu, Hz. Peygamberin ona siyah mürekkeple yazılmış beyaz bir kağıt verdiğini, o kağıtta Allah'ın, Evvel, Ahir, Zahir ve Batın isimlerinin olduğunu ve ona: “ Bunları devamlı oku ve Hak yolunda devamlı ol” diye ikazda bulunduğunu söylüyor.

Üçüncüsü: Yine başka bir rüyasında bir ses duyduğunu ve bu sesin ona : “Peygamberimiz için dört beyitlik bir na't söylersen yarın cennet içinde mutlu ve cehennemden uzak olasın” diye seslendiğini ifade ediyor.

Dördüncüsü: Diğer bir rüyasında Câmî, Rûşenî, Ahmedî ve Gülşenî'yi görüp onlarla sohbet ettiğini, bir mendil içinde sayısız al renkli kiraz olduğunu ve onlara takdim ettiğini, onların: “ Biz hissemizi önceden yedik, nöbetimizi geçirdik şimdi sıra sende bu senindir” diyerek ona verdiklerini ve o kirazları yediğini Kâbe ve Kudüs üzerine yemin ederek anlatıyor.

Ayrıca bu çeşitten daha bir çok deliller ve teşvikler olduğunu “Hızrî,müjdeler olsun! diyerek çok düşündüğünü” , “ Öyle bir nazım yazayım ki Hak ehli arasında okunsun, kalpleri sevindirsin, karanlık gönüllerde ışık yaksın, insana ölümü hatırlatsın, kalpten ömrün geçiciliği çıkmasın; öyle bir marifet ağacı dikeyim ki meyvesinden yiyerek beni yad edip duada bulunsunlar” düşüncesiyle Âb-ı Hayat mesnevisini yazdığını belirtiyor.

Bundan sonra eserin tamamına yakın kısmında insanın haşmetle uzun bir ömür de yaşasa ölümden kurtulamayacağını, mal ve mülkün bir faydası olmadığını, mala hırs göstermemek, mal yığıp biriktirmemek gerektiğini, Allah'ın (C.C.) dilenci ile fakiri bir tuttuğunu ve Dârâ, Sam, Zal, Kayser vb. hep ihtişamlarını bırakıp gittiklerini, feleğin insanı öğüten bir değirmen ve yavrularını yiyen bir kediye benzediğini, doktorların ilaçlarının faydasız olduğunu, Leclac, Çimşid, Bukrat, Lokman (A.S.), Nuh (A.S.), Cem vs. hepsinin buradan göç ettiklerini izah ediyor.

Gururun çok kötü bir duygu olduğundan, Azazil'in gururla şeytana dönüp Firavun, Şeddad ve Nemrud'un gururla kötü sona gittiklerinden bahsediyor.

Ayrıca, insanın yüksek değerinde ve ibadet için yaratıldığı, Allah'ın görmek ve görünmek için kâinâtı ve insanı yarattığı, ruhun cisme marifet ve ilâhî bilgi için girdiği, ilmin beşikten mezara kadar olduğu, insanın nefisini yenersen meleklerden de üstün olup aksi takdirde hayvandan aşağı düşeceği işlenerek beş duygunun sultanın memur ve askerleri gibi olduğunu, ruhun bu duygularla dikkat ettiğini, insanın bunlarla kemal bulduğunu ve bu duyguları haram yollarda kullanmayıp Hakk'a şükretmesi, Kur'an'a iman etmesi ve Peygamberimizin sözünü tutması gereğini vurguluyor.

Fahriye beyitlerinde ise, Ahmedî ve Şeyhî'yi geçerek onları ardından çekip götürdüğünü, inci,söz dizisine letâfet ve zerâfet kattığını, sanatını çalışmakla elde etmeyip Allah vergisi olduğunu, onun verdiği ilhamla hasbî ve karşılıksız yazdığını belirtiyor.

Eserin "Nasihat" bölümünde de: "Ehl-i kemâl olmak istersen ettiğim nasihatları uygula böylece dünyada gam çekmezsın. Allah'ın emrini tut, farzlarını yap, Peygamberimizin sünnetine uy, yasakladığından kaç.

Ehl-i ilmi sev, nasihatlarını tut. Her sözü, dedikoduları dinleme, mânâsız sözlerden yüz çevir.

Günahkâr ve isyankârlarla arkadaş olma, çünkü onlarla sohbet etmek kalbe gam getirir. Aklını nefesine galip et, nefsin yoluna gitme. Rengine aldanıp şarap ve içki içme, o kötülüklerin anasıdır.

Rahat olmak istersen dünyanın şöhretinden uzak dur. Kibri terk et, kendini beğenme, alçak gönüllü ol. Nifak ehli olma, fitneden sakın. Haklara ihanet etme, emânette emîn ol. Sözünü tut, ilme çalış, belâdan kurtarıp sana şeref verir.

Sana bu yâdigârı verdim, her beyti dünyaya değer, Hızrî'nin Âb-ı Hayât'ını okuyan pâk zâtını cehilden korur." gibi öğütlerde bulunuyor.

Hızrî bütün bu konulardaki nasihatlarını, Süleyman (A.S.)'ın karınca ile görüşmesi, Şeddad'ın sarayına rast gelerek incelemesi, Basra padişahının Şeyh Mansur

bin Ammar'ın vesilesiyle tâcını tahtını terkedip fenâfillah'a ulaşması vb. hikâyelerle pekiştirmiştir.

Daha sonra "Vasiyyet" kısmında nazmının her okunuşunda kendisine dua edilmesini, noksanlarının bulunduğu düzeltilmesini, hattat bulunursa yazdırılmasını isteyerek: "Ya Rab, kitabımı sana emanet ettim sen onu koru!" diye dua ediyor.

Sonda " Tarih" bölümünde, Hızrî eserini, hicrî 938 yılının, cemazi-yel-evvel ²⁷ ayının onuncu günü olan bir pazartesi günü kuşluk vaktinde Amasya'da tamamladığını söyleyip Allah'a Amasya halkını kazadan saklaması dert vermemesi, dostlarını, atalarını affetmesi için yalvarıyor ve Hz. Peygamberin ruhuna binlerce selam vererek Âb-ı Hayât'ı sona erdiriyor.

²⁷ Arabî ayların beşincisidir, doğrusu "cümâd-el-ülâ" dır.

III. BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

أ	: a, e, '	ذ	: z	غ	: ğ
آ	: ā, a	ر	: r	ف	: f
ب	: b	ز	: z	ق	: k
پ	: p	ث	: j	ك	: k
ت	: t	س	: s	ل	: l
ث	: s	ش	: ş	م	: m
ج	: c	ص	: ş	ن	: n
چ	: ç	ض	: z, d	و	: v, u, ü, u, o
ح	: h	ط	: t	ه	: h, a, e
خ	: h	ظ	: z	ی	: y, i
د	: d	ع	: '	ك	: ñ

1. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler ā, ī, ū harfleriyle gösterilmiş, Türkçe kelimelerdeki imaleler gösterilmemiştir.

2. Vezin gereği olarak iki kelime arasında, birinci kelimenin sonundaki ünlü düşürülerek okunan yerler metinde iki kelime arasına kesme (') işareti konularak belirtilmiştir.

3. Metindeki âyet ve hadis kelimeleri italik, özel isimler koyu italik olarak yazılmıştır.

4. Birleşik isim ve sıfatlar arasına bir çizgi (-) konulmuş; kaynaşmış olduğunu kabul ettiğimiz bazı kelimelerde ise bu işarete gerek görülmemiştir.

NÜSHA TAVSİFİ

Âb-1 Hayat Mesnevisi'nin Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümünde biri 3636, diğeri 3502 nolu iki adet yazma nüshası mevcuttur. 3636 nolu olan yazmanın cilt ölçüsü 210x 140 mm, yazı sahası ölçüsü 133x 79 mm, satır sayısı 13, yazı türü harekeli nesih, toplam 99 yapraktır. Yazmanın başında eserin ismi yazılmamış, besmele yazılmıştır. Kâğıt kalın, samanlı âbâdîdir. Cilt koyu vişne renkli, meşindir. Başlıklar kırmızı, cedveller üç çizgili, iç çizgiler de iki çizgilidir.

3502 nolu olan diğeri yazmanın ise cilt ölçüsü 202x 135 mm, yazı sahası ölçüsü 133x 82 mm, satır sayısı 11, yazı türü harekeli nesih ve toplam 94 yapraktır. Bu nüshanın başında kitabın ismi var, fakat besmele cümlesi yoktur. Kâğıt kalın, samanlı âbâdîdir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Cedveller çift, iç çizgiler tek çizgidir. 3502 nolu yazmada Medh-i Sultan Mustafa ve İbn-i Sultan Mustafa bölümleri ile 2115. beytten itibaren sona kadar olan kısımlar yoktur. 3636 nolu yazmada da Medh-i Ali (R.A.) bölümü yazılmamıştır

Yukarıda, “Hızrî'nin Hayatı” bölümünde sözünü ettiğimiz “Osmanlı Müellifleri” kitabında Hızrî hakkında “...Köprülü Kütüphanesi'nde Âb-1 Hayat isimli Muhammediyye kadar, 989/1582 tarihinde nazmedilmiş bir manzumesi vardır... Divanı da olduğu mervîdir. ” şeklinde bilgi vardır. Âb-1 Hayat, şâirinin de tarih kısmında belirttiği gibi, 938/1531 tarihinde yazılmış, 2318 beytlik bir mesnevidir ve Hızrî Bağdat Seferi'nde (941/1534) öldüğüne göre 989/1582 tarihinde hayatta değildir. “Muhammediyye” ise, Âb-1 Hayat Mesnevisi'nin dört katı hacminde bir eserdir. Dolayısıyla bu bilgiler sağlıklı değildir. Araştırmamız neticesinde Köprülü Kütüphanesi'nde Âb-1 Hayat mesnevisinin olmadığını gördük. Ayrıca yine araştırmalarımız ve bilgisayar taramalarında da Hızrî'nin divanına rastlamadık.

**DER-BEYÂN-I TEVHÎD-İ BÂRÎ TE'ÂLÂ 'AZZE VE CELL
ÂB-I HAYÂT-I HIZRÎ RAHMETULLÂH-İ 'ALEYH ¹**

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM ²

(Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ülün)

- 1 Bi-ismi hâlıkı's-seb'î's-semâvât
Bi-hamdi râzıkı'ş-şey' vâcibi' z-zat
- 2 Hudâyâ halk-ı kevneynüfî İlâhı
Mu'ini vü penâhı pâdişâhı
- 3 Hâkikat sensin iy hayy ü tüvânâ
Her ef'âlinde remz-i kalbe dâna
- 4 Müretteb cümle maşnû'uß bilâ-rayb
Kemâl-i şan'atunâda yokdurur 'ayb
- 5 Şerikün yokdurur kârûnda iy hayy
Bulınmaz mâni'uß hükmünde her şey
- 6 Ehadisin hem ebedsin hem ezelsin
Vücüd-ı vâcib ü hem lem-yezelsin
- 7 Bir evvelsin ki yokdurur bidâyet
Bir âhirsin ki irişmez nihâyet
- 8 Yoğ iken iştiârî kâinâtuñ
Hâkikat var idi 'ilmünde zâtuñ
- 9 Sivâ-yı zât-ı kudsün külli fânî
Bekânüñ vech-i Rabbiñdür beyânî
- 2a. 10 Hatañı fikr ü zikriñden 'ibâduñ
Beridür zât-ı pâkûñ dilde yâduñ
- 11 Münezzehsün müberrâsun muhakkak
Mekânüñ hayyizüñ olmadan el-hak

¹ S,A'da yoktur.

² S,B'de yoktur.

- 12 Ne 'azmün var ne bir yirde kararũñ
Huzũrũñ lâzım u yok intizârũñ
- 13 Gerekdür zat-ı şey'e gayet ü had
Kim ana 'azm ü aram oluna 'ad
- 14 Senün zât-ı şerîfũñe nihâyet
Bulunmaz fehm ü idrâk ile gâyet
- 15 Bilâ-teşbih eyâ hayy u hudâvend
Kadım u Kadir u bi-misî-i mânend
- 16 Muhi̇t içre degildür kaṭreye 'ayn
Senũñ zâtuñ katında bu dü-kevneyn
- 15 Semâvât u zemîn ez-ğarb tâ-şarḫ
Muhi̇t-i zâtuñ içre penbe-veş ḡarḫ
- 18 Yine sensin muhi̇ti kâinâtuñ
Heme fevḫiyle taḫtı mümkinâtuñ
- 19 'Alâ fevḫa'l-'ulâsın müstevâdan
Budur ma'ni 'ale'l-'arş istivâdan
- 20 Burada 'aḫl-ı külli perr ü bâli
Yaḫar 'azm itse ḫahr-ı zü'l-celâli
- 21 Budurur ḫurde-bîne menzil-i vehm
İdemez kimse faḫluñ sırrını fehm
- 22 Şehâ seng-i siyâh üstünde mũruñ
Şeb-i zulmânide ol göze ḫũruñ
- 2b. 23 Şadâ-yı pâyini hem maḫdemini
İşidürsin görürsin aḫdemini
- 24 'Alimâ 'ilmũñũñ bahrine yok ḫad
Dahî âsar-ı elṫafũña hem 'ad
- 25 'Ademden kâinâtı var idelden
Kemâl-i kudretũñ izḫâr idelden
- 26 Bu ḫine dek semâdan arza bāran
Ne denlü kaṭre nâzil itdi e'l-ân
- 27 Bilürsin cümle a'dādın 'alimâ
Zemânun menzilin yevmen fe-yevmâ

- 28 Ne deñlü katredurur heft deryā
Daħi tahte 's- serādan ta süreyyā
- 29 Bihāruñ katresi hākūñ ğubārı
'Adedde mahbesūñ iy bir ü bārı
- 30 Haķikat 'ālimü 's-sırrı hafıyyāt
Senūñ şānuñdadur iy ekmelü 'z-zāt
- 31 Cihānuñ halk olalı cinn ü insi
Daħi hem vaħş u tayruñ nev' u cinsi
- 32 Geleni vü gelecek ta kıyāmet
Eger bir cāya cem' olsa temāmet
- 33 Bularuñ her birinde yüz biñer ser
Mu'ayyen vāķi' olsa belki ekşer
- 34 Daħi her bir serinde yüz biñer fem
Kıyāsa fehm olunsa cümle derhem
- 35 Ve hem her bir feminde yüz biñer dil
Olursa küllisinde yik cihet bir
- 3a. 36 Daħi her bir dili yüz biñ luğat zıkr
İderse her luğatda biñ ğaraż fikr
- 37 Bu cümle zıkr olan eşyā haķikat
Hudāya bir dem içre itse diķķat
- 38 Hılāfi diller eyleyüp münācāt
Yüz urub diledükde 'arz-ı hācāt
- 39 Bularuñ bir dem içre şükr ü zıkrın
İşidürsin bilürsin sırr-ı fikrin
- 40 Muħit-i 'ilmüne yokdur nihāyet
Nice kılsun kişi andan rivāyet
- 41 Hudāya kātib olsa cümle-i nās
Semekden ta semā hem talsa kırtas
- 42 Kalem olsa kıyāsa külli eşcār
Midād olsa daħi hem āb-ı ebhār
- 43 Senūñ şerħ-i kemālūñ medh-i zātuñ
Ve hem evşāf-ı esmā-yı şıfātuñ

- 44 Yazılmadın bulardan biñde bir harf
Bu mezkūr̄in olurdu lā-cerem sarf
- 45 Neyem ben kim diyem vasf-ı beyānuñ
Ne medhin kaşd idem sen 'āl-i şānuñ
- 46 Ne mikdarı ola nemlün haķikāt
Sūleymān midhatine k'ide diķķāt
- 47 Meġes bāri şekerden ala mı bac
İre mi 'arşa biñ yıl ucsa turrāc
- 48 *Muhammed* ki anuñ-çün oldu eflāk
Dem-ā-dem eydür idi mā- 'arafnāk
- 3b. 49 Bu denlü faẓl ile faħr ile ol şāh
Ki lā uḡşī senāen diye bi'llāh
- 50 Ki haķķında anuñ lev lāk indi
Yaratdum 'ıḡkuña eflāk dindi
- 51 Kemem ben zerreden kem ter meġesden
Daħi kevneyn içinde ħār u ħasden
- 52 Senüñ zāt-ı şerifüñ kibriyāsı
Beyāna şıġmaz idilmez kıyāsı
- 53 Velī yüz biñde birinüñ beyānı
Bir emr-i künden itdün in ü ānı
- 54 Kemāl-i kudretünden zerre izħār
İdüp bu mümkināti eyledün var
- 55 Bu tamm-ı kudreti faẓla müşāhid
Yaratduñ nāsı virdün 'aķlı şāhid
- 56 Ki baħr-i 'ilmüne her can ġavvāş
Olup aħz ide andan ġevher-i ħāş
- 57 Bile kim muħdisisin muħdeşātuñ
Vücūdın fāni vācib bile zātuñ
- 58 Bile sensin ġarāz sırr olmadan faş
Semā' it remz-i ķālī eyle sābāş

DER-BEYÂN-I İSTİDLÂL-İ TEVHÎD-İ BÂRÎ TE'ÂLÂ ³

- 59 Dürüş tûti-yi pür-remz açmadan per
Me'âni kandiyle eyle perver
- 60 Olgör fenn-i hikmet içre *Loğman*
Ki ma'niñ terkiinden küt ala can
- 4a. 61 Dilüñ *Tûr*'ında *Mûsâ* tek niyâz it
Dürüş bâzâr-ı sırdan kesb-i râz it
- 62 Bunu bilgil ki gelmekden irâdât
Neyidi nedürür bundan murâdât

Kavlukû Te'âlâ: "Vemâ halaktü'l-cinne ve'l-inse illâ liya'büdün" ⁴

- 63 Semâ' eyle nedür maqşûd-ı hilkat
Sebeb ne oldı geydün böyle hil'at
- 64 Gel imdi bil ki gelmekden cihâna
Ne maqşûd oldı bâ'is imtiḥâna
- 65 Buyidi kim bilesin bir ilâhuñ
Dahi sen seni 'abdi anı şâhuñ
- 66 Ki cümle vuḥş ilen ṭayr ins ile cân
Güvâhi kudretidür tezkiye cân
- 67 Biten külli nebâton berg ü kâhı
Muhakkak pâk zâtınuñ güvâhı
- 68 Temâmet kudreti eşyâda izhâr
Ki şâhid lutfına gül kahrına hâr
- 69 Biter bir dane haşhaşuñ nebâti
Niçe biñ kendü mikdârınca zâti
- 70 Niçe biñ danesi ya berg ü kâhı
Niçe kıldı bu toḥm için penâhı
- 71 Bu dane bunca toḥmu kânde buldı
Bu elvân-ı şuver ya kânden oldı

³ Bâri Te'âlâ: Rabbâni S.A.

⁴ Zâriyât, âyet:56. Meâli: "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."

- 72 Ya bu *seb'a's-semāvāni* mu'allak
Nedendür ya bu mihr ü meh müberraḳ
- 4b. 73 Ya devr-i rüz-ı şeb kim nakd-i 'ömri
Uğurlar aldayup 'ayyār-ı 'amrı
- 74 Ya eşyāya viren kimdür ḥayātı
Ya kimdür yine irgüren memātı
- 75 Şuhūdidür ḳamūsı yirde gökde
Şuhūd-ı ḳudretidür yir de gök de
- 76 Kim itdi fevḳ u taḥt u ḳabl u ba'dı
Semāda seyr ü necmi naḥs u sa'dı
- 77 Kim itdi ḥalka yiryüzün ḳarargāh
Ya bābın şehlere kim kıldı dergāh
- 78 Kim itdi cā-be-cā ābı revāne
Kim oldur feyz iden cism ile cāne
- 79 Nedendür āteşün iḥrak u ḥārı
Ya kimdür nūr iden te'şir-i nārı
- 80 Ya bādı kim ḳılupdur ferşe ferrāş⁵
Ya vaḥdetden kim itdi keşreti fāş
- 81 Kim itdi ya cibāli cāya mismār
Ya kim virdi sūlkūna cāyı her-bār
- 82 Nedendür cünbiş-i cūşıḡ-i eflāk
Ki dāyim dönmededür cüst ü çālāk
- 83 Nedendür ya bu dehrün sāl ü māhı
Ya rūzun rūşeni leylün siyāhı
- 84 Ya kimdür bedr iden mah-ı hilāli
Ya bedrine viren kimdür zevāli
- 85 Kim itdi ebri saḳḳā-yı nebātāt
Ya kim kıldı nebātı ḳuvvet-i zāt
- 5a. 86 Ya kimdür ḥurrem iden faşl-ı yāyı
Bahārı germ ü serd iden şitāyı

⁵ S,B'de: Ya ferrāşı kim idüpdür ferşe bādı
Ya keşret kim ḳılupdur ittihādı

- 87 Ya kimdür miveler viren şecerden
Ya 'ayn-ı kevşer aqıdan hacerden
- 88 Kim itdi bunı s̄ib ü anı hem naħl
Kimesne eyleyimez kārına daħl
- 89 Kim ider 'ayn-ı Cennet gül-'izārı
Ya kimdür inleden murġı hezārı
- 90 Kim itdi bunı nergis anı lāle
Ya kim virdi benefşi gūşi-māle
- 91 Kim itdi sünbülün qalbin perişān
Ya gīsūsın kim itdi 'anber-feşān
- 92 Kim itdi verdi hoş-büy-ı dil-āviz
Ya 'ışkı 'andelibe fitne-āmiz
- 93 Kim itdi tāvusa cevlanı ta'lim
Kim itdi tūtıye şirini teslim
- 94 Kim itdi āb u gilden kāmil insān
Ki cümle 'ilm aña keşf oldu yiksān
- 95 Ya bir kaṭre meniden bir melek-rū
Kim ider meh-veş ü gül ruħlu dil-cū
- 96 'Anāşırdan kim ider dürlü icād
'Acāyib nev' u cins izhār-ı ezdād
- 97 Hevaya münkalib kim kıldı ṭayrı
Nedendür vaḥşinün ya yirde seyri
- 98 Ne hikmetdür ki nār içre semender
Göyünüp yakmaz aşlā bāl ile per
- 5b. 99 Ya deryā içre māhī kim olur ġarḫ
Helāk olmaz meger mādan ola fark
- 100 Yaḫar ābiyi āteş āteşi ger
Düşerse āba ġarḫ olur muḫarrer
- 101 Ne kudretdür tefekkür kıl ki sāni'
Ne dilerse kılar yok 'acַz u māni'
- 102 Kemāl-i şan'atında kudreti var
Şeriki yoḫdur her fi'le muḫtār

103 Katında p̄il ü peşşe h̄ilkati bir
Zih̄i ş̄anı' zih̄i kudret zih̄i s̄ir

**HĀZĀ DER-BEYĀN-I TAKDİR-İ RABBĀNĪ
VE FERMĀN-I SULTĀNĪ**⁶

104 Hudāyā hikmetüne yok nihāyet
Hakikat cümlesinden bir rivāyet

105 'Adedsüz bunca şey kim var kılduñ
'Anāsır terkibin izhār kılduñ

106 H̄ilāfī tab' u şekl ü reng ü cismi
Biribirine bu genc-i tılısmı

107 Huşūşa çār 'unsurdan mürekkeb
Ne hikmetdür bu sırt içün müsebbeb

108 Kimini pür-gam itdün kimini şād
Kimini bende itdün kim'ni āzād

109 Kemāl-i hikmetüñ tā ola ma'lūm
Bulardan 'ibret ala ehl-i mefhūm

110 Ne kısmet itdüñ ise ola k̄anı'
Diye el-ḥamdü li'llāhi ḥayy u ş̄anı'

6a. 111 Biline senden irer her kula baht
Kimine zillet ü hem kimine taht

112 Kimine luṭfuñ eylersin muḳārin
Kiminüñ arturırsın āh u zārın

Muḥammed Muştafa 'Aleyhi's-selām

113 Kiminün ḥāk-i pāyi tutiyasın
İdersin 'arşunuñ nūr u ziyāsın

H̄azret-i Ādem 'Aleyhi's-selām

114 Kiminüñ selsebül iken şerābı
Akıdursın gözinden ḥünin ābı

H̄azret-i Dāvud 'Aleyhi's-selām

⁶ S,B'de "Hāzā" yoktur.

115 Kiminüñ nağme-i hūnīne bī-hūş
İdersin vaḥş u ṭayrı ṭutdurur guş

Ḥazret-i *Süleymān* 'Aleyhi's-selām

116 Kiminüñ merkebini bād kıldun
Cihān ḥalkına ehl-i dād kıldun

Ḥazret-i *Nūḥ* 'Aleyhi's-selām

117 Kiminüñ bed-du'āsından muḥakkaḳ
Zemūn ehlini ğarḳa virdüñ el-ḥak

Hazret-i *Yūnus* 'Aleyhi's-selām

6b 118 Kiminüñ baṭm-ı ḥūt idüp mekānın
Hudāya sakladıñ ḥıfzuñda cānın

Ḥazret-i *İdris* 'Aleyhi's-selām

119 Kimini dāḥil itdüñ dār-ı ḥulde
Daḥi ḥaşr olmadın cāy aldı culde

Ḥazret-i *Eyyüb* 'Aleyhi's-selām

120 Kimine şābir olduḳda belāña
Şifā virdüñ yine ol mübtelāña

Ḥazret-i *İbrāḥīm* 'Aleyhi's-selām

121 Kimine āteşi gül-zār kıldun
'Adūsın peşşe ile ḥār kıldun

Ḥazret-i *İsmāil* 'Aleyhi's-selām

122 Kiminüñ imtiḥān idüp rızāsın
Yine kebş ile ref ' itdüñ ḳazāsın

Ḥazret-i *Ya'ḳūb* 'Aleyhi's-selām

123 Kiminüñ dār-ı ḥüzn itdüñ maḳāmın
Elinden aldırup yār-ı ḥümāmın

Ḥazret-i *Yūsuf* 'Aleyhi's-selām

124 Kiminüñ meskenin zindān kılduñ
Yine raḥm eyleyüb sulṭān kılduñ

- 7a. **Hazret-i *Mūsā* ‘Aleyhi’s-selām**
- 125 **Kimisinüñ ‘aşāsın itdün ejder
Ki haq din bātıl üstine bula fer ⁷**
- Hazret-i ‘*İsā* ‘Aleyhi’s-selām**
- 126 **Kimisinüñ du‘āsından Hudāyā
İdersin mürdeler cismini ihyā**
- Hazret-i *Hasan* Rağıya’llāhü ‘anh**
- 127 **Kiminüñ şerbetini zehr kılduñ
Sezā-yı luţfuñ iken kaħr kılduñ**
- Hazret-i *Hüseyn* Rağıya’llāhü ‘anh**
- 128 **Kimine *Kerbelā* deşinde ‘aţşān
Şehādet ruzı kılduñ iy ebed-şān**
- Ve Gayruhum Mine’s-sāirīn***
- 129 **Kimini dāyim itdün şād u hurrem
Nidür bildürmedüñ dünyāda bir gam**
- 130 **Kiminüñ kalbini kılduñ gam-ābād
Fenā dārında bir dem itmedüñ şād**
- 131 **Kimine fer virüb itdün ser-efrāz
Kimini eyledüñ cevır ile dem-sāz**
- 132 **Kiminüñ ni‘metin turrāc kılduñ
Kimin bir habbeye muhtāc kılduñ**
- 7b. 133 **Kimine sīm ü zer virdüñ ‘adaysüz
Kimini müflis itdün deyni hağsüz**
- 134 **Kimine sükkerīn itdün gıdāyı
Kimini der-be-der kılduñ gedāyı**
- 135 **Kimini kādır itdüñ bin gulāme
Kimine virmedün bir köhne cāme**

⁷ S,B’de: Ki haq din bula bātıl üstine fer

- 136 Kimini eyledüñ âzâde muhtâr
Kimini hor idüp itdün giriftâr
- 137 Kimine mâl virdüñ rāygāne
Kiminüñ sūdını virdüñ ziyāne
- 138 Kiminüñ eyledüñ bahtını yârı
Kiminüñ kârın itdün âh u zârı
- 139 Kiminüñ cāy-gāhın gülşen itdün
Kiminüñ meskenini külhen itdün
- 140 Kimine ‘izzet itdün oldı ser-tāc
Kimini halkuñ itdün aña muhtāc
- 141 Kimini yiryüzinde şāh kılduñ
Sa‘âdet-şāhib-i dergāh kılduñ
- 142 Kimine rûzı eyledüñ mezellet
Ne kâra şunsa el tahşil-i zillet
- 143 Kimine fażl ile virdüñ riyāset
Kimini eyledüñ ehl-i siyāset
- 144 Kimine nām virdirdüñ efendi
Kimine rûzı kılduñ kayd u bendi
- 145 Kimine virmedüñ ‘ömrinde bir derd
Kiminüñ rüyın itdüñ derd ile zerd
- 8a. 146 Kimini hüsn içinde hüb kılduñ
Dil-i şeydālara mergüb kılduñ
- 147 Kiminüñ ‘uzvın idüp nākış u bed
Halāyık arasında eyledüñ red
- 148 Kiminüñ tâli‘in mes‘ūd kılduñ
Kimin maqbül iken merdūd kılduñ
- 149 Kimine rûzı kılduñ zühd ü tâ‘at
Olursa cürmi kalmaz nişf-ı sâ‘at
- 150 Kimi bir zerreye almaz cihānı
Kiminüñ cān u dilden mihr-bānı
- 151 Kimin kıldun Hüdāyā tâlib-i çāh
Kimin kılduñ ferāgat şehrine şāh

- 152 Kimini eyledüñ maqbül-ı hâcât
'Atâlar kılduñ itdükde münâcât
- 153 Kiminüñ itmedüfi maqşudunu yüsr
Kimine rûzı kılduñ lîki bi'l-'usr
- 154 Kimini ber-murâdunu gam itdüñ
Kiminüñ guşşadan kaddün ham itdüñ
- 155 Kimine eyledüñ fazluñı mesned
Kimini her nazardan eyledün red
- 156 Kimini luţfuñ ile güldürürsin
Kimini kahrüñ ile öldürürsin
- 157 Kiminüñ cevri ile bağrını biryân
İdersin ağıladırın zâr u giryân
- 158 Kiminüñ rûzunu 'ıyd leylini kadr
İdersin dâyimâ göstermeyüb gadr
- 8b. 159 Kimine şevk virdüñ oldu mesrûr
Kimine mâl virdüñ oldu mâğrûr
- 160 Kimine bî-bahâne genc virdüñ
Kimine genc ararken renc virdün
- 161 Kimine mesken itdüñ kaşr-ı 'âlî
Kimini halkuñ itdüñ pây-mâli
- 162 Kimini eyledüñ 'ışkunda ber-dâr
Virüb ser şevkuñı oldu haridâr
- 163 Kiminüñ dâyimâ sensin murâdı
Her ef 'âlinde fikri dilde yâdı
- 164 Bu cümle zıkr olan envâ'u elvân
Be-küllî emrüne me'mûr u fermân
- 165 Haqîkat yirde gökte külli eşyâ
Senüñ hükmünde maḥkûmufi Hüdâyâ
- 166 Kerimâ mü'min ü zu'munca küffâr
Sentüñ irzâña irmekde taleb-kâr
- 167 Şehâ emrün tütanlar muhteremdür
Der-i fazluñ kula bâb-ı keremdür

DER-BEYÂN-İ MÜNÂCÂT U 'ARZ -İ HÂCÂT

- 168 Eyâ milk-i 'ademden kılan icâd
Cihât-ı sitt ü nüh eflâki bünyâd
- 169 Eyâ hâllâkı cümle mümkinâtuñ
Ve iy rezzâkı halk-ı kâinâtuñ
- 170 Hîmâyet idüp it luţfuñ mukârin
Hâcîl itme bizi maşşerde yârın
- 9a. 171 'İnâyet kııl bize iy hayy-ı bî-çün
Hâbibün *Mustafâ*'nun hâkķı içün
- 172 'İnâyet kııl bize iy bîr ü bâri
Ki baħr-i luţfuñuñı yokdur kenâri
- 173 Kerîmâ kullaruña kârûñ ihsân
Bular zenb ehlidürür gerçi yiksân
- 174 Birisinden görürsin günde bin 'ayb
Yine rızķın virürsin aña bî-rayb
- 175 Laţîfâ luţfunuñ bahşında idrâk
İder bî-şübhe şabri cübbesin çâk
- 176 İlâhî mürselinüñ hâkķı şahv it
Bu biz mücrimlerüñ cürmini maħv it
- 177 Ziyâde zenbümüzden şerm-sâruz
Velî her laħza luţfuñdan umaruz
- 178 Eger bir şemmece luţfundan ihsân
İdersen halka rahmet ola yeksân
- 179 Gedâ-yı nâ-tüvânuz iy tüvânâ
Elümüz tut eyâ her sırra dâñâ
- 180 Bize mesned bulunmaz gayr-ı zâtuñ
Senüñ çok mücriminün mücrimâtuñ
- 181 Egerçi mücrimüz cürm eyledük çok
Veli kapuñdan özge câyumuz yok
- 182 Giriftâruz Hudâyâ nefis-i şuma
Der-i fazluña geldük luţfuñ uma

- 183 Bi-**hakk-ı zāt-ı kudsüñ** eyleme red
Yüzümüz **karasını** eyleyüp sed
- 9b. 184 Bize **lâyık** budur ki **lutf u cüduñ**
Umayuz sen **ehad vâcib-vücüduñ**
- 185 Ki biz **'abd-i za'ifüz** sen **tüvânâ**
Eyâ her dil **murâdâtına dâñâ**
- 186 Derüñden **ğayrı** bir der **yok** varavuz
Eşigine **yüz** urup **yalvaravuz**
- 187 Bizüm her **kârumuz cürm ü hañadur**
Hüdâvendâ **saña lâyiğ 'añadur**
- 188 Ki biz **'âcizlerüz** sen **'âlî sultân**
Bize **dinildi 'aşı saña gufrân**
- 189 Egerçi kim **günâh itdük 'adedsüz**
Velikin **bañr-i lutfuñ dañı hañsiz**
- 190 Temennâmuz budur **senden İlähî**
Ki red **itmeyesin biz rû-siyâhı**
- 191 Gel imdi iy **niyâz iden İläha**
Bu yüzden **'özü idüp ol 'âlî şâha**
- 192 İşigündür **diyü dergâh-ı hacât**
Niyâz **idüp bu güne kıl münâcât**
- 193 Dem-â-dem bu **beyânı zikr eyle**
Güzeşte **cürm ki itdün fikr eyle**
- 194 Derün-ı **dilden idüp derd ile âh**
Di yâ Rab **şad-hezâr estağfiru'llah**
- 195 Dilersen **şad olasın der-krıyâmet**
Bu nev'a **tevbe idüp kıl nedâmet**
- 196 Eyâ **Ğaffâra zenbî ve 'l-ħağî 'ât**
*Etübu min zünûbi 'l-mâzî ve 'l-'ât*⁸
- 10a. 197 İdüb **tevbe dile 'avn i mu'ini**
Helâk it **ķavm-i şeytânî'l-la'ini**

⁸ Ey günahları ve hataları affedici (Allah c.c.)! Geçmiş ve gelecek bütün günahlarım için tevbe ediyorum.

- 198 Hüdānuñ luṭfīñ idüb dāyim efkār
Dilünde zıkr ü şükrin eyle tekrār
- 199 Yüzüñ dergāha dutup eyle zārı
Di iy kılan cemī'-i halka yārı
- 200 Bu biz 'āşilere yā Rab cahīmi
Müyesser itme it dārü'n-na'īmi
- 201 Hüdā'dan dile dāyim isti'ānet
Budurur ḥaḳ sebīlinde diyānet
- 202 'Ubūdiyyet maḳāmında yüzüñi
Yire ur kāşır añla kendüzüñi
- 203 Her ef 'ālünde noḳşānuñ idüp fikr
Ḥaḳ'un faẓliyle 'avnin eylegil zıkr
- 204 'Ubūdiyyette kāşır bil vücūduñ
Ziyān añla ḥaḳıḳat cümle sūduñ
- 205 Tefekkür kıl ki bir kaṭre menīden
Ne gele ḥazrete lāyık denīden
- 206 Kem añla zerreden zātuñ muḥaḳḳaḳ
O 'ālī ḥazretüñ katında el-ḥaḳ
- 207 Ne denlü ḥor añlarsañ vücūduñ
O denlü şad-hezārān ola sūduñ
- 208 Döşenseñ şems-vāri şahn-ı ferşe
İresin pāye ile fevk-ı 'arşa
- 209 Kişiyē meskenetdür baḥt-ı 'ālī
Ḥuşuşā cümlesinden bir mişāli

10b. **DER-BEYĀN-I ŞIFAT-I MESKENET-İ KAṬRE
VE VAŞF-I TEVĀ ZU'**

- 210 İre deryāya kaṭre yitürür cism
Görür kim kendü andan şemme bir kısım
- 211 Görüp ol āb-ı baḥr-i bī-kerānı
Taḥayyür mevc-i ğarḳa virür anı

- 212 Çü bilür kendüyi kemler kemedür
Bu kemligiyle bahruñ hem-demidür
- 213 İrer bu meskenetden feyz-i rahmet
Budur katre dür olmasına hikmet
- 214 Nedür miqdārını bildükde katre
Dizilür şehlerüñ tâcında şatre
- 215 Başılmağdan ğubār olsa kaçan hāk
İder bād-ı nesim menzilin eflāk
- 216 Kalem yüz sürmege olduğda mâyil
Kelâmı başlara olur hamâyil
- 217 Çü tağlar uluğdan virdi hüccet
İrişdi meskenetden *Tūr*'a devlet
- 218 Şanavber ser-firāz itdi kıyāmı
Anuñ içün yaqar haş ile 'āmı
- 219 Dırahtı verdüñ olur gerçi kütah
Veli başında götürür gülün şah
- 220 Benefşe koduğ' içün yüzi yirde
Anı zülfinde şaklar ehl-i perde
- 221 Çü dane kim ola hāk ile yeksān
Bulur her birini biñ mislin ihsān

- 11a. 222 Koğu mergüb ider 'ālemde 'ūdı
Bulur bu 'izzeti yaqup vücūdı
- 223 Çü çengün kaddi kim dönmeye dale
Muḥayyer idemez 'uşşakı nāle
- 224 Egerçi 'andelibün cüssesi az
Veli gül-şen tolar itdükde āgāz

DER-BEYĀN-I TEMSİL-İ KATRE-İ MÜREKKEB

- 225 Bu ma'ni dürlerin kim eyledüm ğarc
Güzāfin añlama kıl qalbüne derc
- 226 Bu dürrün kim didüm silk-i maqālın
Gel imdi difle temsil-i me'ālin

- 227 İşidüp müstemi' ol cān u dilden
Ma'ānī fehmin eyle kāl u kilden
- 228 Ki ma'nīdür me'āli her kelāmuñ
Nite āsar-ı şihhatdur selāmun
- 229 Budur bu nakl-i nazm için me'ānī
Mişāl-i hāricisinüñ beyānı
- 230 Didügüm katrenüñ mişl-i vücūduñ
Dahi hak luřf-ı baħr-i bi-hudūduñ
- 231 Hudā'nuñ luşfi deryāsında zātuñ
Yitürgil katre-veş mahv it şifātuñ
- 232 Vücūduñ katre gibi aňlağıl kem
Ki olasın dür gibi başlarda muħkem
- 233 Özün ğarķ aňla baħr-i luřf-ı haķda
Muķārin eyleye ta luşf-ı Haķda
- 11b. 234 Cihanda var mı şey ğarbi vü şarķı
Ki luřf-ı baħrinüñ olmaya ğarķı
- 235 Semādan bahre inse āb-ı nīsān
Dür olmaķdur haķikat aňa ihsān
- 236 Hevādan çün olasın sen de nāzil
İdersin başlarun tācın menāzil
- 237 Ne lü'lü kim olur gevher kelāmuñ
Ne 'izzet kim olur şehler ğulāmuñ
- 238 Muķārin oluben luşf-ı İlāhī⁹
Dü kevneynüñ olasın pādişāhı
- 239 Feleklerde melekler ola hem-dem
Mekānuñ *Kābe kavseyn* ola dem dem
- 240 Vücūduñ şemsi irmeye zevāle
Dilüñ mişrında nūr ola nevāle
- 241 Eyā Hızrī gel imdi rüh-ı şehbāz
Fenādan açmadın 'uķbāye pervāz

⁹ oluben:oliben S,B.

- 242 Geçürme yok yire 'ömr-i 'azizün
Tut emr-i Hakkı var ise temyizün
- 243 Umür-i uhreviyye irtikâb it
Menâhi cümlesinden ictinâb it
- 244 Uyup nefis arzûsına olma bed-hâh
Günâhuñ añup eyle derd ile âh
- 245 Akıt bārân gibi yaşı gözünden
Gidere yüz karasın ta yüzünden
- 246 Hâk'a hamd eyle ihsânın idüp fikr
Her ef 'âlünde eyle Rabbûnı zikr
- 12a. 247 Geçürme fırsat ol kullukda kâim
Bilürsin sağlık olmaz elde dâim
- 248 Açıcak mürğ-i kudsün perr ü bālin
Dilün depretmez olur kıyl u kâlin
- 249 Añup ol vakt-i sa'y it olmadın fevt
Bilürsin hod irişür 'ākıbet mevt
- 250 Kişiyे aşşı virmez son nedāmet
Nitekim ehl-i küfre der-kıyāmet

DER-BEYÂN-I MEDH-İ MUHAMMED RESÛLU'LLĀH

- 251 *Muhammed* mefharü'n-nās-ı ileyh
Selāmu 'llāh ve şalla 'llāhu 'aleyh
- 252 Eyā vahy-i münir-i āyet-i Nūr
Ve yā naşrun mina 'llāh ile manşūr
- 253 Kemāl-i fazluñun Tā-hā vü Tā-sin
Güvāhıdur eyā Hā-mīm ü Yā-sin
- 254 *Muhammed*'dür egerçi ism-i zātun
Velî ve 'ş-şemsi dürür her şifātun
- 255 *Elem neşrah leke* vaşfun beyānı
Cemalün ve 'd-çuha rüşen 'ayānı
- 256 Şerî' at bahrinün ğavvāşı sensin
Dahi dürr-i yetim-i hāsı sensin

- 257 Mürîde mürşid-i kâmil kelâmuñ
Selâtin-i cihân dilden gulâmuñ
- 258 Özün Hâk nürna pervâne-i şem'
Senüñ için dirildi lâ-cerem cem'
- 12b. 259 Didi haqquñda Hâk lev lâke lev lâk
Sen olmasañ 'ayân olmazdı eflâk
- 260 İnüp *Cebraîl* indürdi beşâret
Kamer şak oldu itdün çün işâret
- 261 Gazâda teşne dil kaldukda aşhâb
Şerîf engüştün itdi garka-i âb
- 262 Okınur günde biş kez şavt-ı şüruñ
Ve hem 'arş oldu vuslat vaqti *Tür*' un
- 263 Karîbi *kâbe kavseyn*' üñ özüñdür
Ma'arif bahri zâtuñdur sözüñdür
- 264 Hâkikat yiryüzinüñ mâhısın sen
Resül-i evvelinün şâhısın sen
- 265 Muṭahharsın kamū şirk-i hafîden
Musaffâ-dilsin iy şafi Şafi'den
- 266 Muḥakḳak bihterisin enbiyânuñ
Daḥi ser-çeşmesisiñ evliyânuñ
- 267 Şikeste dillerüñ sensinñ ṭabibi
Ve hem ḥallâk-ı kevneynüñ ḥabibi
- 268 Şehen-şâh u ğani vü ger gedâdur
Ümidi müşfikisin muktedâdur
- 269 Şefâ'at kâni zâtı sen resûluñ
'Uşâtuñ müşfikisin sen uşûlün¹⁰
- 270 Olur mı ümmetün 'âsileri red
Olıcak sen şefi' anlara mesned
- 271 Olur mı mevc-i deryânuñ ziyânı
Olıcak *Nûh* -ı mürsel keşti-bânı

¹⁰ S,B' de: "Uşâtuñ müşfiki şeksüz uşûlün"

13a. **DER-BEYÂN-I NA‘T-I MUHAMMED MUŞTAFÂ**
‘ALEYHİSSELÂM DER-BAHR-İ TAVİL-İ REMEL

272 İy habîb-i lâ-yenâm ü vi resûl-i pür şafâ
Viy kerem-kânı *Ebe'l-Şasım Muhammed Muştafâ*

273 Şâhib u mihrâb u minber şadr u bedr-i dü cihan
Şeyyid-i evlâd-ı *Âdem* müctebâ vü murtażâ

274 Kavî-i mâ-zâga 'l-başar 'aynuñ beyâmdur yaqîn
Vaşf-ı ve 'ş-şemsi cemâltün meh-cebînün ve 'd-đuhâ

275 İy resûl-i evvelîn u âhirin viy pāk zât
Hil'atun teşrifidür *levlâke levlâke lemâ*

276 Şeksüzin zâtuñdurur icâd-ı kevneyne sebab
Hem ebu'l-ervaşın hem hatm-i silk-i enbiyâ

277 Rûh-ı kudsün asl-ı ervâh olmağa bâ'ış budur
Kim seni maşşud idüp halk itdi eşyâyı *Hudâ*

13b. 278 *Âdem*'ün tîni sirişt olmaşşuzin ervâha sen
Hak resul idün o dem iy pişvây-ı aşfiyâ

279 İy imâm-ı kibleteynün eşrefi şânunda Hak
Didi sen halk olmasañ olmaz idi neşv ü nümâ

280 Zâhir olduğun gice hem biñ kilisa yıkılup ¹¹
Ser-nigün oldu şanemler irdi küffâra belâ

281 Cerh olup kandîleri maşv oldu âbı kâfirin ¹²
Bildiler kim sen nebî toğdun budurur mâcerâ

282 *Ahmed*'ün câyı durur diyü felekden ol gice
Kovdılar iblis kavmin şevkuna ehl-i semâ

283 Milk-i *Yesrib* gicelerde şubha dek ta rûz-ı haşr
Serverâ enver cemâlûfiden bulur nûr-ı ziyâ

14a. 284 Enbiyâ ervâhuna sensin imâmü'l-mühtedîn
İy resûl-i Hâşimiyy ü vi nesib-i etkîyâ

285 'Azm-i *mi'râc* eyleriken lâ-mekânun kurbına
Kılmaduñ dönüp nazar dünyâdan irdükde nidâ

¹¹ Hem biñ:biñ bir S,B'de

¹² Kâferin: kâfirin S,B'de

- 286 *Len terānī* didi *Hāk Mūsā* 'ya *Tūr* üzre velī
Sen nebi'ye dindi 'arş üzre *habībüm merhabā*
- 287 *Kābe kavseyñ* 'ün *karībi rūḥ-ı* *qudsūñdür* senūñ
Sālik-i 'ayne'l-yakīn sensin *eyā ḥaḳḳ-ı* bina
- 288 Bir işāretle şaḳ itdūñ hem kamer cürmin görüp
Ehl-i küfr imāna geldi şıḳ ile iy muḳtedā
- 289 Puḫte berre didi yā *Aḥmed* yime benden saḳın
Kim bana sem *ḳatdılar ḳaşd* eylediler sen *şahā*
- 290 *Āb-ı engüştūñ* *gazāda teşne-dil aḫḫābuñ*
Ĝarḳ itdi *gūyyā* iy *baḫr-i ilm-i muhtedā*
- 291 *Faḫru faḫri* didün el-*ḫaḳ* itmedūñ *hergiz nazar*
Fāni dāruñ *çirkine* iy *şulşul-i bāğ-ı bekā*
- 292 Rahmeten li'l-'*ālemīnsin* hem *şefi'u'l-müznibīñ*
İy '*uşātuñ müşfiḳi* iy *menba'-ı lutf u 'atā*
- 293 Mücrimi ehl-i *cinān* eyler *nigāh-ı şefḳatūñ*
Nitekim *sulḫān* ider *müflisleri zıll-i Hü mā*
- 294 *Rüz-ı şeb nām-ı şerīfūñ* vird idüp *zıkr* idenūñ
Maḫv olup jengi irer *mir'āt-ı ḳalbine cilā*
- 295 *Ḳavl-i şer'uñ* '*āleminūñ* *kārbānı* kesb ider
Bāğ-ı Fırdevs içre yarın *menzil-i fevḳa'l-'ulā*
- 296 Vay ana *gün* gibi *ayınun* görüp meyl itmeye
'*Aynı aḫveldür anuñ* yarın *çerāsıdır ızā*
- 15a. 297 Ehl-i *İslām*'un *ḫaḳīkat cānınuñ cānānısın*
Çeşm-i '*uşşāḳuna* *şeksiz ḫāk-i pāyuñ* tutiyā
- 298 *Yoluña* *cānın nisār* iden *cezāsısın* yakın
Zihī '*izzet* yarın *aña k' olmaya* senden *cüdā*
- 299 *Varını* terk eyleyüp '*ışkuñla* hem sermest olan
Neylesün *Kārūn* gencin *viricek şevḳun* *ğınā*
- 300 *Āyet-i mā kāne zātuñ* vaşfını medḫ idicek
Ben neyem kim *serverā ta'rifüne* olam *sezā*
- 301 *Liki* sa'yum oldurur *meddāḫuñ* ile *ḫaşr* olam
Maḫv olup '*ad olmaya* hem *itdügüm* *cürm ü ḫatā*

- 302 *Hızri'* nün rü-yı siyâhına bakarsan yiri nâr
Liki sen kân-ı şefâ' at rahm ider ise rehâ
- 303 Yokdurur yolunda a'mâl-i haqîkat zerrece
Liki sen baħr-i keremsin lutfunı eyler recâ
- 304 Pâdişâh u ger gedâ senden recâ eyler kerem
İy kerem kânı resûl iy menba'-ı cûd u sehâ

DER-BEYÂN-I MEDH-İ EBÛBEKR RADIYA'LLÂHU 'ANH

- 305 Huşûşâ yâr-ı evvel muhteremdür
Ebûbekr-i taqıyy-i pür-keremdür
- 306 Haqîkat yâr-ı ğâr-ı *Muştafâ'*dur
Derûnı pür-şadâkat pür şafâdur
- 307 Hudânuñ bifi bir ahlâkına mazħar
Düşüpsin didi *Aħmed* günden aħhar

DER-BEYÂN-I MEDH-İ 'ÖMER RADIYA'LLÂHU 'ANH

- 308 Muħakkak yâr-ı sâninici '*Ömer* dür
Muħîṭ-i ma'dilet içre güherdür
- 309 Kesîf itdi nazardan âfitâbı
'Adâlet milkinüñ 'âl-i cenâbı
- 310 Nireye düşse zılli andan *İblîs*
Kaçardı ħavf idüp ol kalb-i telbîs

DER-BEYÂN-I MEDH-İ 'OSMÂN RADIYALLÂHU 'ANH

- 311 Mu'ayyen şâlisinci yâr-ı '*Osman*
Kim oldur câmi'-i tertüb-i *Kur'an*
- 312 Haya kânıdurur hem menba'-ı 'ilm¹³
Vefâ câmi'idür hem şâhibü'l-ħilm

¹³ S,A'da: Hayâsidur anuñ hem menba'-ı 'ilm

- 16a. 313 Refîkum didi sultân-ı mefâhir
Kelâmu'llâha kurbân oldu âhir

DER-BEYÂN-I MEDH-İ 'ALİ RADIYA'LLÂHU 'ANH ¹⁴

- 314 Hakikat râbi'incisi 'Alî'dür
Şehâvet kânıdur hakkâ velîdür
- 315 Beyân-ı nakl-i na'tı hel etâdur
Daği ta'rîf-i medh-i lâ-fetâdur
- 316 *Muhammed cismüke cismi* didi nakl
Ma'ârif bahridür hem zübde-i 'akl

**DER-BEYÂN-I MEDH-İ EVLÂD-I RESÛL
RIDVÂNULLÂHİ 'ALEYHİM ECMA'İN**

- 317 *Hüseyn* ile *Hasan* evlâd-ı *Hayder*
Ki bunlardur sülâle-i Peyamber
- 318 Kamu âline evlâdına her an
Tahiyyât u selâm olsun hezârân
- 319 Daği hem mü'minîn ü mü'minâta
Selâm olsun 'adedsüz mümkinâta

**DER-BEYÂN-I MEDH-İ SULTÂN SÛLEYMÂN HAN
HALLEDALLÂHU MİLKEHÛ**

- 320 Şehen-şâh-ı cihân *Sultân Süleymân* ¹⁵
Selîm Han-zâde nesl-i âl-i 'Osmân
- 321 Felek-rif'at cenâbı nisbet-i 'arş
'Adûsı pây-mâl-efgende çün fers
- 322 Celâl ü hışmet içre şâh-ı *Dağhâk*
Ser-efrâzuñ katında zerre-i hâk

¹⁴ Medh-i 'Ali bölümü S,A'da yoktur.

¹⁵ Şehenşâh:şehinşâh S,B.

- 323 *Ḳamu Īrān u Tūrān* milk-i *Yūnān*
Eşigi bendesine kıymet-i cān ¹⁶
- 324 Vilāyetde *Sūleymān*'ı zamānuñ
Şecā'atde *Feridūn*'u cihānuñ
- 325 Zamānında zulümden milki ḥālī
Ferile dimne itdi niçe *Zāl*'i
- 326 Cihānı ehl-i küfre eyledi teng
Yürüttdi şarka nāmūsı hem neng
- 16b. 327 Zulümden yir yüzünü pāk kıldı
Girībānın 'adūnun çāk kıldı
- 328 Akıtdı *Mısr* u *Şām*'uñ māl u bācın
Fireng ü *Üngürüs*'ün hem ḥarācın
- 329 Bülend bahtı dāim dāim olsun
Cihanda nesl-i şāhu kāim olsun

**DER-BEYĀN-I KAŞĪDE-İ SULTĀN SŪLEYMĀN
TAVVELALLĀHU 'ÖMREHŪ DER-BAHR-İ REMEL**

- 330 Kevkeb-i burc-ı sa'ādet mazhar-ı 'izz ü celāl
Ḥazret-i *Sultān Sūleymān*-ı zaman ferḥunde-fāl
- 331 Behcetüñi bedr-i kamer çākerlerüñ 'ayn-ı nücüm
Rif 'atüñ evc-i semā iy *Rūmī*-vech ü *Hindī*-ḥāl
- 332 Lafz-ı gevher-bārun ile mürde diller zindedür
'İsī-demsin ya dehānun çeşme-i ḥayvāna dal
- 333 'Avnuñ ile *Sidre* olanun 'aceb mi menzili
Tübā ḳaddün mive-i cūdından itdükde nevāl
- 17a. 334 Dāne-i luṭfūñla perverden olan '*Anḳā*-şıfat
Ḳāf-ı rif 'at seyrine yiridür açsa perr ü bāl
- 335 *Kābe*-i devletdürür keyvān-ı ḳaşrun tālibe
Ḥil'atüñ ihrām-veş giyenlere zillet muḥāl
- 336 Berr-i fūrkatde ḳalupdur teşne-ḳalb u bi-şafā
Zemzem-i luṭfūñdan afā kim naşib olmaz zülāl

¹⁶ can:nan S,B.

- 337 Gün yüzün görmek diledügi cihân halkı bu kim
Manzar-ı hüsnüñ gıdâdur rûha iy şâhib-cemâl ¹⁷
- 338 Görmedi 'âlemde zâtun gibi şâhı şeş-cihet ¹⁸
Döneliden çarh-ı gerdün devridelden mâh u sâl
- 339 Şeh-süvâr olup gazâ itseñ idersin lâ-cerem
Niçe Çimşid-i zamânenüñ zübânın güng ü lâl
- 340 Ma'rifetde baħr-i ummânsın zübânuñ baħri-veş
Dür nisâr ider 'ayân iy menba'-ı fazl u kemâl
- 17b. 341 Râyuñ uşurlâb-veş dil levhine derc eylesenñ
Fehm ile her 'ukdeyi hal idesin çün *Dâniyâl*
- 342 *Cennetü 'l-Me'vâ*'durur 'adluñ ile şahn-ı cihân
Gülşeni mânend-i luţfuñ hârına kaħruñ misal
- 343 İstikâmet kâruñ olduĝma servi toĝrılıp
Baş götürdi Haĝ güvâhuñdur gör ol âzâde-hâl
- 344 Bûy-i 'adl-i dâduña nisbet idelden sünbüli
Dil perişân eyleyüp sevdâya virdi bu hayâl
- 345 Bend-i zülf-i 'anberin olsa 'aceb midür benefş
Dürr-i fermân-ı münifüñi idicek güş-mâl
- 346 Kıldı bir yıllık sefer süsen 'adüñüñ kaşına
Kaldurup tüğim tigin çekdi kim ide cidâl
- 18a. 347 Gülşen-i hüsnüñe irmesün taĝayyür şiddeti
Tütü-i kudşilerün ta medhüñe bula mecâl ¹⁹
- 348 Dâimâ rif'atda itsün menzilüni ol refi'
Düşmenün hor idüp itsün hâk gibi pây-mâl
- 349 'İzzetüñ *naşran* 'aziz ile 'aziz itsün 'Aziz
Nuşretüñ *naşrun mine 'llah* ile itsün ittisâl
- 350 Zât-ı pāküñi ıraĝ itsün halelden ol *Hafiz*
Âfitâb-ı hüsnüñe irişmesün şâm-ı zevâl
- 351 Ben neyem ki lâyıķ olam medħ-i şanuña veli
Misli mürem ki *Süleymân* ile itdi kil u kâl

¹⁷ Şâhib-cemâl:yûsuf-cemâl S.B.

¹⁸ S.B'de: Görmedi zâtun gibi şâh-ı cihân-ı şeş-cihet

¹⁹ S.B'de: Bülbül-i güyâlaruñ ta medhüñe bula mecâl

- 352 Ğam ŧitāsı serdiyle mübtelāyem raħm idüp
Mihr kıl iy āfitāb-ı kār-gāh-ı i'tidāl
- 353 *Hızri* dilden çākerüñdür ŧefkat eyle añā kim
Bir gedādur ama geldi āsitānuñdan nevāl
- 354 Encümī seyri felekde sa'd ile olur karīn
Kur'a kim saldı gelürse tāli'inde ħub fāl

**DER-BEYĀN-I MEDH-İ HAZRET-İ KADR-İ 'ĀLİ-ŞĀN
SULTĀN MUŞTAFĀ²⁰**

- 355 Mu'in ol yā Kerim ol pür-safāya
Cihān hākānı *Sultān Muştafā*'ya
- 356 Serir-i ŧaltanatda pāy-dār it
Semend-i devlet üzre ŧeh-süvār it
- 357 Naşib it 'ākıbet *Dārā* taħtın
Müyesser eyle *Zi'l-Karneyn* baħtın
- 358 Ğudāyā ŧāha bir taħt eyle rüzī
Şebi *Kadr* oluben 'id ola ruzi
- 359 Ğulām olup añā *Çimşid* ü *Dahhak*
İde havfi 'adūnuñ zehresin çāk
- 360 Ferin artur ki *Ferruh* ola bende
Cihān sultānı diye ben de ben de
- 361 Urinup başına ħakan tācın
Aķıdayidi iķlimüñ ħarācın
- 362 Ğudāyā 'izzet ile baħtiyār it
Ķamū ŧehlerden am iħtiyār it
- 363 İlāhī devlet ile müstedām it
'Adūsın ħahr idüp 'ömrin devām it
- 364 Ğül-i gül-zār-ı 'ömrü taze olsun
Cemāl-i ferü ħurrem gibi gülsün

²⁰ S,B'de Sultan Mustafa ve İbn-i Sultan Mustafa bölümleri (355-440 beyitler)yoktur.

- 19a. 365 Bahār-ı bāği hüsn-i gül-‘izārı
Hazāna irmeye baht ola yārı
- 366 Hudā’ dan dāim ide isti‘ānet
Ki ‘aşrında cihān emn ü emānet
- 367 Cihān halkına kim ol şāh oldu
Ganemler gürg ile hem-rāh oldu
- 368 Cihāna hükm-i manşūrı yitişdi
Firidūn ile kuvvetde bitişdi
- 369 İrişdi her diyāra hükm-i darbı
Alısar ākıbet şark ile garbı
- 370 Tutsar berr ile bahri temāmet
İriser kadre ehl-i istikāmet
- 371 Felek gerdişine bulup vukūfi
Cihānuñ olırsardur feylesōfi
- 372 Ri‘āyet idiser sāhib-kemāli
Kemāl ehli bulısar kadr-i ‘āli
- 373 Çün irdi her diyāra iştihārı
İşidüp ehl-i dānā şehriyārı
- 374 Bu nazm-ı dil-güşāya itdüm āgāz
Ola şehzāde ma‘nen ta ki pür-rāz
- 375 Açılsun diyü nergis çeşmi sāhuñ
Ma‘ārif gül-şeninde pādişāhun
- 376 Bu ma‘nī gül-‘izārın eyledüm zeyn
Bu resme gül-şeni kim görmedi ‘ayn
- 377 Latif elfāz u şirīn nāzük-ter
Zeheb levha dizilür gibi gevher
- 19b. 378 Dizüp la‘līn kelāmiyle ma‘ānī
Naşihatlar didüm ki pür-ma‘ānī
- 379 Rumūz-ı ma‘nevī lafz-ı müdaqqak
Beyān itdüm bedi‘ sırrı muhakkak
- 380 Güzin ebyāta harc itdüm belāgat
Fesāhat birle derc itdüm melāhat

- 381 Naşihatlar didüm gelmez şümāra
Kināye lafz-ı tecnis isti'āre
- 382 Didüm tevhid ü na't u hem münacāt
Daḥi maṭla' hikāyet 'arz-ı hācāt
- 383 Ve hem taqdīr u haqq u va'z u tenbīh
Daḥi temsīl-i 'ālem vech-i teşbīh
- 384 Daḥi havvās-ı hams şerḥ eyledüm hem
Kelām-ı men 'aref sırrında dirhem
- 385 Niçe dürlü maḳālāt eyledüm şerḥ
Kelām-ı eşrefin itdüm kemin tarḥ
- 386 Bulup darb-ı meşel rüşen kelāmı
Müretteb silk-i cevherden temāmı
- 387 Evāil ta evāhir pür-ma'ārif
Okıyanlar olalar ta ki 'ārif
- 388 Bu nev' ile kemā-kān eyledüm ceḥd
Yidüm bes tūti-yi kudsi gibi şehd
- 389 Me'al ü nükte ihām eyledüm ḥarc
İdüp Āb-ı Hayāt-ı *Hizri*'yi derc
- 390 Gıdā-yı rûḥ kıldum ehl-i hāle
Kemāl ehli alur bundan nevāle

- 20a. 391 *İrem Bāḡı* gibi çün büy-ı verdi
Kıomaz dillerde hergiz ḥün u derdi
- 392 Bu ma'nī gül-'izārın ḥurrem itdüm
Teferrüc-gāḥ idüp seyr-i *Cem* itdüm
- 393 Berāy-ı Ḥazret-i Şehzāde Sultān
Sezā-yı taht Sultān Muṣtafā Hān
- 394 Halelden zātını Ḥaḳ dūr kılsun
'Adūsın dāimā maḳhūr kılsun
- 395 Bi-ḥaqq-ı 'āl-i evlād-ı *Muḥammed*
Vücūd-ı pākin ide Ḥaḳ müebbed
- 396 Kim ol sultān-ı 'ālem şāh-ı devrān
Mişal-i *Zāl* ü fahr-i āl-i *Osmān*

- 397 İderse *Hizri*'ye 'avn ü hamıyyet
Şehā bir demde biñ hacca ne minnet
- 398 Maḥall-i merḥamet ehl-i himāyet
Keminedür diler şehden 'ināyet
- 399 Nesebde cedd-i 'āli bendesidür
Kadīm-i nesl ile efgendesidür
- 400 Şehā kaldursa 'avnün desti anı
Semā olurdu gün gibi mekānı
- 401 Müsā'id-baht olup olursa maḳbūl
Yazıla defter-i ḥākānide kul
- 402 Der-i devletde meddāḥ ola dāim
Şehen-şāhun ola vaşfinda kaim
- 403 Degil ḥaddüm ḥitābum 'ayn-ı sermā
Bülend-i himmet imandandur ammā
- 20b. 404 N'ola ben ḥāk isem elṭāf-ı şāhuñ
Kanı in'am-ı 'āmı padişāhuñ
- 405 Ümid oldur ki nokşānum tamāme
Tuta ḥānum ne ki yazdısa ḥāme
- 406 Meşelde *mā-teḳaddemden* ḥaberdür
Begense şāḥ 'aybı olur hünerdür
- 407 Degildür medḥümüz lafz u ma'āni
Ya belki manzar-ı şāḥ-ı cihānı
- 408 Cemāl-i şāḥa manzardur beyānum
O teşrīf ecl-i vaşf ider zebānum
- 409 Ḥaḳīkat medḥ olan şāḥ-ı cihandur
Kim ol *İskender-i* devr-i zamandur

**DER-BEYĀN-I KAŞİDE-İ SULTĀN İBN-İ SULTĀN
MUŞTAFĀ HĀN TAVVEL ALLĀHU 'ÖMREHÜ**

- 410 İy sa'adet burcınun devrinde çün bedr-i kamer
Māḥ-tāb-ı devletüne irmesün nokşān u dar

- 411 Hazret-i *Şehzāde Sultān Mustafā* şāh-ı güzīn
Â'zam-ı ihvān-ı ekrem zübde-i hayru'l-beşer
- 412 Sen felek-rif at kamer-behcet ser-efrāza sezā
Māh-i nev-kabzān olursa āfitāb olup siper
- 21a. 413 Dāimā bāb-ı sa'adet dest-gāhuñda hezār
Hizmet eylesün 'ibād-ı tāt-ı zer simin-kemer
- 414 Hāk livā-yı sūruña *naşrun mina'llah* āyetin
Nakş itmiş meh-cebinünde yazup feth u zafer
- 415 Hōkka-i la'lüñdedür gibi kelāmuñdan gedā
İrişür genc-i ğnāya itmedin *Hind*'e sefer
- 416 Dehr elinden çeşm-i giryāna yiter kuşl-i cilā
Gerd-i rāhuñ tütüyā mēnendi çün nūr-ı başar
- 417 İy humā-ħaşlet gedāyı bir nigāh-ı şefkatün
Pāy-māl iken ser-efrāz idüp eyler tāt-ı ser
- 418 Ehl-i 'aşruñ hātemi sensin eyā kām-ı kerem
Biñ gedā irer ğnāya bir kez itsen bezl-i zer
- 21b. 419 Kahr-ı dünyā ile mürde dillere belyā-şfat
Şun ümid-i āb-ı hayvān lafzuñı k'irişe fer
- 420 *Dāniyāl*-i 'ilm-i hikmetsin eyā şāh-ı cihān
Guşsa-i 'azl ile ħasta kalbe sensin çäre-ger
- 421 Her cihette zū-fününü 'ālemün sensin yaqin
Ma'rifet baħrinde baħr-i hikmetüñ dārına der
- 422 Bir müdaqqıksıñ ki devrān görmedi mēnendüñi
'İlm ile cümle kemālāta vücūdudur maķar
- 423 Çün mişāl-i bi-mişāl itseñ ele alup kalem
Sehv ile yazar 'utarid sa'di naħs ü ħayr u şer
- 424 Tīr-i bārānuñ kılur 'uqqābını zāga hemīn
Tīg-i kaħruñdan irüp mirriħa vehm ider ħazer
- 425 Müşteriye ğālib olalı faziletde şehā
Āsitānuñ istinād eyler kamū ehl-i hüner
- 22a. 426 Ma'rifet kāmıdurur zīrā ki zātun bi-ğümān
Kıymeti kāmında bulur fi'l-meşel lā-büd güher

- 427 Var mudur bir dil ki luṭfun şerhini kılmaz beyān
Vaşf-ı ihsānūndur 'ālemde zıkr olan haber
- 428 Kāmīlīn-i 'ācizdürür vaşfında iy fāzıl vücūd
Ben neyem kim medḥ idem luṭf ile ola meger
- 429 Baḥrden katre vü günden zerrece medḥ idemem
'Ömrüm olduğınca vaşf itsem kemālātufi eger
- 430 Medḥden maḳşūd olan dilden du'ādur kim Hüdā
Pāy-dār-ı 'ömr idüp itsün 'aduñuñ muḥtaşar
- 431 Zāt-ı kudsuñi irāğ itsün belādan Lā-yezāl
Şen emīn ol dāyimā düşmanuña irsün zarar
- 432 Ser-firāz ol servü gibi nām ile sen serverā
22b. Yire geçsün genc-i *Kārun* gibi ḥaşm olan kem-er
- 433 Bāğ-ı hüsnüñ gül-'izāri ḥurrem olsun dāimā
Berg-i 'ömrüñ murğzāri her dem olsun tāze ter
- 434 Devlet ile dāim ol her dem muḥtaşar zātuña
Luṭfunı Mevlā karīb itsün ba'id olsun ḳader
- 435 Kaşdı 'abd-i bābuñ olmaḳdur murādı *Hizri*'nün
Muḥliş-i 'abdüñdürür luṭf it ḳabül it kıl nazār
- 436 Vardurur her küşede ḥadsiz du'ācuñ n'ola pes
Ben daḫi bir küşeden ḳılsam du'ālar her seḫer
- 437 Fāni dünyādan ḡaraż bir şem' uyarmaḳdur şehā
Devlet ü āşār-ı 'izzetden murād olan eşer
- 438 Olsa 'ālī-himmet ü luṭf-ı 'amīmüñden recā
Sāilüñdür ez'af olmaḳlıḳ muzā'af n'ola ger
- 23a. 439 Luṭf idüp maḳbül ola ma'zürdur kim bir gedā
Daḫi muḥtāc olmaya ḫalka idicek şāh-ı cer
- 440 Ḳadri her ehlüñ ḳatufında lā-cerem ma'lūmdur
İ'tibāruñdur beni ḫalk içre iden mu'teber

DER-BEYÂN-I KAŞİDE-İ İBRÂHİM PAŞA 'ÂL-İ ŞAN²¹

- 441 İy vezîr-i a'zam-ı şâh-ı cihân-ı muhterem
Âsaf-ı devr-i Süleymân-ı zaman *Bukrât*-ı dem
- 442 Pâdişâh-ı şark u garbuñ hem-demisin rûz-ı şeb
Zerredür fazluñ katında lâ-cerem haşmetde *Cem*²²
- 443 Devr idelden çarh-ı heftüm zü-fünün zâtuñ gibi
Görmedi kâmil vezîr iy şâhib-i hayl ü haşem
- 444 Gün gibi rûşen idüpdür 'âlemi 'adlûñ temâm
Zehresi yok zâlimûñ kim ide devründe sitem
- 23b. 445 Kevkebûñ burc-i şerefde tâli'ün meymündür
İy sa'âdet âsümânı mihri zât-ı muhteşem
- 446 Her gazâya niyyet itdükde heman manşûrsın
Kaşd-ı kâfir şevket-i İslâm için başañ kadem
- 447 Dest-i kudret tığ-ı hikmetle ezelde alnuña
Lâ-cerem *fethun karîb* kazmış yazup müşgin rakam
- 448 Şübhesiz şâhib-kerâmetin ki her dem her nefes²³
Mürdeler ihyâ ider luţfuñ senûñ iy 'İsî-dem
- 449 Mazhar-ı âşâr-ı luţfuña şehâ zillet muhâl²⁴
Hâtem-i Tâ-y-i zamânesin eyâ kân-ı kerem
- 450 Güldürür luţfuñ yüzi gam-gîn olanı bi-gümân
Ağladur kahruñ belâsı virüp a'dâña nedem
- 451 Dest-i 'avnuñ kaldurur düşmişleri feryâd idüp²⁵
24a. İrişür luţfun nesîmi *Hizri*-veş kalmışa hem
- 452 Esfelinden ânide a'lâ-yı 'illiyîñ ider
Menzilin üftâdenûñ fazluñ eyâ 'âl-i himem
- 453 Hâş u 'âmuñ budurur vech-i nigâhı zâtuña
Meh-veş-i hüsnûñ komaz dillerde hergiz târ-ı gam²⁶

²¹ 'Âl-i şân: Yessera 'llâhü mâ yeşâ' S,B.

²² haşmetde: huşmetde S,B.

²³ şübhesiz: şübhestiz S,B.

²⁴ S,B'de: Luţfun âşârına mazhar olana zillet muhâl

²⁵ idüp: irtüp S,B.

²⁶ hergiz: hirciz S,B.

- 454 Bām-ı kaşruñ ebre irişse sezādur serverā
Sīm ü zer hışt ile 'anbergil sūtün olsa ne ğam ²⁷
- 455 Servü gibi ser-firāz idüp seni ol bî-niyāz ²⁸
Kadd-i şimşaduñ nihālini Hudā itmeye ham ²⁹
- 456 Çarh-ı gerdün devr idüp seyr eyledükce mihr ü mäh
Pāy-dār-ı 'ömr olup hüzn ü ğamuñ olsun 'adem ³⁰
- 457 Ben neyem kim iy cenāb-ı 'ālī kaşd idüp ele
Ta'rifün ebyätinuñ nazmı için alam kalem ³¹
- 24b. 458 Liki bābuñ gibi yok darü'ş-şifā kim 'arz ide
Çuşsa-i devrān ile taḥşil iden derd ü verem
- 459 Şeksüzün tiryāk-ı ekberdür kelāmuñ cevheri
Anlara kim dehr eli ekl itdürüpdür cebrī sem
- 460 Lafz-ı gevher-bārūñ ile *Hizri*'yi iy ser-firāz
Yiridür mün'am idersen açuban luḫf ile fem ³²
- 461 Zerre nokşan olmaya deryā-yı luḫfuñdan yakīn
İrgürüp maḫşūdına kalbinde komasañ elem

DER-BEYĀN-I SEBEB-İ NAZM

- 462 Meger hāb içre gördüm bir şeb el-hak
Nebiyu'llāhı *Hizri* kim muḫakkak
- 463 Öñümde bir tabak kodı niḫābın
Giderdüm aldım üstinden hicābın
- 464 İki yüz dāne var yakūt çün şem'
Tabak içre müberraḫ söze tut sem'
- 465 Velikin bî-trāş aldum birisin
İçinde sāire nisbet irisin
- 25a. 466 Krysā cevz miqdārı bilür Hak
Elim sürdüm trāş oldu muḫakkak

²⁷ 'anbernil: 'anbergil S,B.

²⁸ servü: servi S,B.

²⁹ S,B' de: Düşmentini ser-nigün itsün kılup kaddini ham

³⁰ S,B' de: Pāy-dār-ı 'ömr idüp haşmuñı itsün 'adem

³¹ nazmı için: nazmıyıçün S,B.

³² mün'am: mün'im S,B.

- 467 Meger h̄ab içre ol dem şöhetümde
Niçe âdem otururlar katumda
- 468 Didüm ol kavme hazzumdan karındaş
İki yüz bifi deger kıymetde bu taş

DER-BEYÂN-I DELİL-İ ÂHER

- 469 Yine h̄ab içre gördüm ki *Muhammed*
Kerem kânı ma'ârif bahri *Ahmed*
- 470 Heman-dem toğdı ol ay yüzlü çün bedr
Hakikat ol şeb idi ben kula *Kadr*
- 471 Elüme şandı bir beyzâ münevver
Mürekkeb birle yazılmış müdevver
- 472 Daği yâ *Evvel* ü yâ *Âhir* ismin
Ve hem yâ *Bâtin* u yâ *Zâhir* ismin
- 473 Didi zıkr eyle bu esmâyı dâim
Olgör emr-i Hâk yolında kâim

DER-BEYÂN-I DELİL-İ ÂHER

- 474 Yine nevm içre hâtifden bir âvâz
İrişdi güş tutdı rûh-ı şebbâz
- 475 Buyidi ger dir iseñ na't-ı *Ahmed*
Hakikat çâr beyt ecl-i *Muhammed*
- 476 Behişt içinde yarın şâd olasın
Cehennemden ebed azâd olasın

25b. DER-BEYÂN-I DELİL-İ ÂHER

- 477 Muhakkak *Câmî*'yi hem *Rüşeni*'yi
Daği hem *Ahmedi*'yi *Gülşeni*'yi
- 478 Görürem h̄ab içinde sürerüz dem
Bularuñ ile olup yâr u hem-dem

- 479 Turur bir dest-māl içinde bî-'ad
Kırāsı al reng çün la'l-i bî-had
- 480 Öñüme alben yirem kirāsı
Yiñüz diyü iderem iltimāsı
- 481 Didiler hissemüz evvel yidük biz
Buyuruñ bu sizündür luṭf idüñ siz
- 482 Buyuruñ kim sizüñdür şimdi devrān
Geçürdük nevbeti biz irdi hicrān
- 483 Bular çün bu beyānı itdiler naḳl
İşidüp bu kelāmı cem' idüp 'aḳl
- 484 Yidüm ben ol kirāsı anda anı
Güzāfin sanmaḡıl sen bu beyānı
- 485 Bi-haḳḳı *Kā'be* vü *Kuds* i'timād it
Muhakkak vāḳı'amdur i'tikād it
- 486 Daḫi bu gūne vardur çok delilüm
Beyān itsem söz uzanur ḫalilüm
- 487 Çü bu nev' ile olduḳda işāret
Didüm ki *Hizriyā* olsun beşāret
- 488 Haḳīkat añladım kim birdürür yār
Oliserdür bu ben efḳardan iş'ār
- 26a. 489 Neçe eyyām fikr itdüm ḳarındaş³³
Ne ḳaşd itsem ne sırrı eylesem fāş
- 490 Didüm ger şî'r dirsem ma'nisi ḫub
Oliser fāsıḳın beyninde mergüb³⁴
- 491 Güneh-kār olaçaḡum hem muḳarrer
Ya ne gamdur iricek nef' için zar
- 492 Didüm cehd eyle bir nazm it ki yarın
Cahimün görmeyesin düd-ı nārın³⁵
- 493 Daḫi hem ehl-i ḫaḳ beyninde meşhūr
Olup oḳına ide ḳalbi mesrūr

³³ neçe:niçe S,B.

³⁴ fāsıḳayn:fāsıḳın S,B.

³⁵ düd-ı nārın:düd u nārın S,B.

- 494 Dikegör bir dıraht kim ola bahtuñ
Bitüre mive ma'rifet dırahtuñ
- 495 Yiyüben miyvesinden ideler yād
Diyeler yā Rab eyle rûhunu şād

DER-BEYÂN-I TEESÛF-İ MUŞANNİF

- 496 Dürüşdüm cehd kıldum eyledüm fikr
Ki ben gitsem beni kim idiser zıkr
- 497 Didüm kim ağlamazsan sen seni ger
Seni hiç kimse ağlamaz mukarrer
- 498 Çü gördüm böyleymiş hāl-i devrān
Dilüme kār idüben nār-ı hicrān
- 499 Beni ben remz ile ağladum el-ḥaḳ
Bu sırrı ākilin añlar muḥakkak³⁶
- 500 Seni sen ağlar isen olasın şād
Seni sen ağlamazsan kim ide yād
- 26b. 501 Koyanlar sağlığıñda yoluña baş
Olanlar cümle aḫvālünde sırdaş
- 502 Düricek defterüni devrini dād
Biri ḥayr ile belki itmeye yād
- 503 Be-gāyet bir kişinüñ yarı olsan
Bu dār-ı bi-vefāda varı olsan
- 504 Ecel irdükde belki iller ile
Cenāzen iltivirmez ḳabre bile
- 505 Kimesne kimse için çekmeye derd
Ölen ardi sıra ölmedi bir merd
- 506 Çü bu nev' ile düşdi ḳalbüme nār
Düşürüp 'aḳlı başa idüp efkār
- 507 Fenādan bir risāle eyledüm cem'
Yana zulmānī gönüllerde çün şem'

³⁶ ākilin: gāfilin S.A.

- 508 Kişiyē tā ki yād itdüre mev̄tin
Çıkarmaya dilinden ‘ömr fevtin
- 509 Hevā vü māl ile kalb olsa mağrūr
Okunduğda ide tā nerm ü mesrūr ³⁷
- 510 Temām idüp bu dürr-i ma‘nī kısmın
Kodum *Āb-ı Hayāt-ı Hızrī* ismin
- 511 Ki pendī ile kalbi mürde insān
Hayāt-ı cāvidānı bula ihsān

DER-BEYĀN-I TĀRĪH-İ İBTİDĀ-İ MÜBĀŞERET-İ NAZM-I KİTĀB ³⁸

- 512 Bu nazma ibtidā itdükde el-hak
Cihān Cennet-mişāl idi muḥakkak
- 27a. 513 İderdi ‘andelīb gül-şende feryād
Dem urur idi ‘*İsī*’den esen bād
- 514 Urunmuş idi la‘lin tācı lāle
Benefşe varmış idi gūş-māle
- 515 Fenānuñ ṭonanup her mürğ-ı zarı
İderdi gūnā-gūn her mürğ-ı zarı
- 516 ‘Arūs olmuş idi dünyā ḥakikat
Bu kaşda eyledüm bir medhe diḳkat

**DER-BEYĀN-I FİŞĀL-İ BAHĀRİYYĀT-I MA‘ŞERĪ
DER-BAHR-İ REMEL-İ TAVİL**

- 517 Ḥamdüli’llāh ol kādīm ü kādīr ü perverdigār
Dürdi menşürin şitānuñ ‘arz idüp ḥurrem bahār
- 518 Sebze-reng olup bezendi *Hızrī*-veş her mürğ-zar
‘Ālemi kıldı mu‘aṭṭar bu hevā-yı müşg-bār ³⁹
- 519 Cūş kıldı yiryüzinde vaḥş ü ṭayr u mūr u mār
Zīkr ider dillü dilince ḥālīkını şad-hezār

³⁷ okunduğda:okunduğda S,B. nerm:zemm S,A.

³⁸ S,B’de“kitab”kelimesi yok.

³⁹ müşk-bār:misk-bār S,B.

520 Gör bularuñ hāletini sen de cūş it cūy-vār
Her varakdan zāhir añla remz ü sırrı bīr ü bār ⁴⁰

27b. 521 Kıl teferrüc mürğ-zārı şubh-dem gel bāğa gir
Tā olasin sırr-ı sultān-i İlahiden habīr

BEND-İ ĀHER

522 Gül zümürüd tahta geçdi hem-çü sultān-ı cihān
Büy-ı 'adl ile karanfül güyyā Āsaf-zamān

523 Gonca bir şehzāde-veş hūb-ı dil-āram nev-cüvān
Hāk-i pāyine sürer rüyın benefşe mihr-bān

524 Hizmetine bağladılar yāsemmin nesrin miyān
Tıgını tiz eyledi süsen kafāda kahraman

525 Tutiben çevgan reyāhın bülbül oldu pās-bān
Küşe küşe oldu dünyā gül-şen-i bāğ-ı cinān

526 Nakşı gör nakkāşını yād eyle di yā Ze'l-kemāl
Ki iden oldur gül-şeni hūb bülbül-i āşüfte-hāl

28a.

BEND-İ ĀHER

527 Lāle üzre zīre şeb-nem la'l ile dūr-dānedür ⁴¹
Şalınur serv-i hūrāman dāyima rindānedür

528 Fitne-i 'ayne'l-firākı nergesün mestānedür
Güyyā zerrin kadehler bādeye peymānedür

529 Bahri-veş taldı nilüfer şayd ide şeh-dāne dūr
Ergüvān şahrāya düşmiş 'āşık-ı dīvānedür

530 Hamd ider berg-i semende cūbbesi pīrānedür
Sünbülün kalbi perişandur cihān efsānedür

531 Cümle hakkundur bu resme sanma kim bitürdi bağ ⁴²
Nergesün çeşmini kehlā lālenün bağrını dāğ

⁴⁰ sırrı:sırru S,B.

⁴¹ zīre:ziri S,B.

⁴² resme:resmi S,B.

BEND-İ ÂHER

- 28b. 532 Depredür vaqt-i seherde çün güli bād-ı sabā
Şalınur hoş nāz ilen giyüp zümürüdden 'abā ⁴³
- 533 Bülbül eyler nāliši dir hey gülüm kılma cefā
Dem bu demdür hoş görelüm kılalum zevk u safā
- 534 Cevr kılma dostum bi'llāhi 'ömrüm merhabā
Rūzıgārı hod bilürsin 'ākıbet olur hebā
- 535 Kalmaya gül-zār u bülbül bu cihān olup fenā
Kāmil olan fāniye dil bağlamak görmez revā
- 536 Bu fenādan çek elün gel tevbe kıl terk it günāh
Māh-tāb-ı 'ömr-i yārūn daħi olmadın tebāh ⁴⁴

BEND-İ ÂHER

- 29a. 537 Bu cihān-ı köhne-pir gör şimdi oldı hub-cemāl
Kanı haşre münkir olan tāb ile bundan me'āl
- 538 Teşbīh itsün haşre ol evvel bahārı bī-muḥāl
Kim bu resme bu cihandur bāğ-ı Firdevse mişāl
- 539 Medḥ ider ol zü'l-celāli bülbül-i şūrīde-ḥāl
Geh *hüseyni* geh *hicāz* u geh *nevā* kılur makāl
- 540 'Ömrüni hoş gör bu demde koma gönlünde melāl
Niçeler faşl-ı bahāra irmedin kıldı intikāl
- 541 *Hizriyā* 'ömrün bahārınun ḥazānı irmedin
Medḥ idersen Ḥaḳḳı medḥ it teng kabre girmedin

DER-BEYÂN-I ŞURŪ'-I FŪRŪ'-I MEV'İZA-İ MŪEVVELİ'L-HURŪFI MU'AHḤARU'T-TECNİS-İ Bİ'L-İHÂM-I TECNİS

- 542 Eyā idrāk iden dār-ı fenāyı
Fenāsın añlayup olan fenāyi

⁴³ 'abā: kabā S.B.

⁴⁴ tebāh: penāh S.B.

- 543 Bu cāya anuñ içün didiler yir
Ki evvel halkı besler āhiri yir ⁴⁵
- 544 Tefekkür kıl ki devrān ‘ömr bendin
Kırar lā-būd kımaz ‘Amr olsa bendin
- 545 Sebātı yok fenādur dehr-i bī-mihr
Ki rüz-ı ‘ömrün ekşer toğdurup mihr
- 29b. 546 Cefāası çok velikin yok şafāası
Şakın nüş itme zehridür şafāası
- 547 Hābībūñ şanma ki kim bile yārın
Yite çāha ki yitdi niçe yārın
- 548 Hālılūñem diyüb *Seddād*’ı derde
Düşürdi taht-ı zerden kodi derde
- 549 Dilüp *Çimşid*’i serden iki şerha
Düşürdi nāmını dillerde şerha
- 550 Zelil idüp *Cem*’i kıldurdu feryād
Şıdı cāmın çü ölmüş gördi feryād
- 551 Revān eyle dem-ā-dem eşk-i ‘aynuñ
Ki öñüñce fevt oluyor niçe ‘aynuñ
- 552 Zamanum var diyüben olma bed-rāy
Şanur mısın ki varmaz garba bedr ay
- 553 Seherde nerges ağladuğı şeb-nem
Dimekdür çeşmüñ eyle cümle şeb nem
- 554 Şifāası yok bu dāruñ hānesinüñ
Sürer bir gün diyüp var hāne sinün
- 555 Şahih añla ki dünyā içre yok dem
Kim almaz neşteri merg anda biñ dem
- 556 Zārardur nef’i vü ‘ırsı nedemdür
Cihānuñ ya huzūrı pes ne demdür
- 557 Turup ‘ömri bu dehrün mihr ü māhi
Kovar şayyād-veş mānend-i māhi

⁴⁵ besler:bisler S.B.

- 558 Zuhur vaktin görürseñ yüz kezin yüz
Cihān mihr eylemez çün yokdurur yüz
- 30a. 559 'İmāret şanma bu virāne hāmı
Göçürür kondurup derviş ü hāmı
- 560 Ğarimi dehr olıcağ *Erdeşir*'ün
Ne aşsı zürı olmağ erde şirün
- 561 Felek fevğ olmadan baht-ı *Ferahşād*
Ne aşsı yasa irdükde ferah şād
- 562 Kubādī tāt urunmağ *Kayşer-i Rüm*
Ne süd ider kapa çün kayşeri Rüm
- 563 Kişi cehd ile olmadan *Feridün*
Yok aşsı kim olur bir gün feri dün
- 564 Livā-yı şürı aldırduğda fūrī
Düşürmezdi dilinden baħs-i fūrī ⁴⁶
- 565 Mu'ayyendür ecel ider misin yād
Ki irüp bir gün cihandan idiser yād
- 566 Ne aşsı yaşamağ biñ yıl kişi sin
Olıcağ menzili āħir anuñ sin
- 567 Va'iden olmadan nef'ine biñ rüz
Be-her hāl istedükde şahib-i rüz
- 568 Hemin ol yağmasun bu dehr-i tennür
Ferāğat kıl dilersen k'ola ten nür
- 569 Yiyüp bālın belanun çekme bārın
Irağ ol bālına nānuñla bārın

MATLA'-I DĀSĪTĀN-I EZ- KAHR-I DĀR-I FENĀ

- 570 Gel iy dil bu fenādan kıl ferāğat
Ki bunuñ terkidurur cāna rāħat
- 30b. 571 Ki dünyā cevri hār u 'uqbā güldür
Ko hārı güle cehd it rüyı güldür

⁴⁶ düşürmezdi: düşürmez mi S,B. baħs:naħs S,B.

- 572 Ki dünya cîfedürür 'ukbâ gül-zâr
Düriş gül-zâra kim sūd ide bāzâr
- 573 Cihan çirkine kerkes gibi kalma
Semender gibi cānun nāra şalma ⁴⁷
- 574 Nesine aldanursın bu cihānuñ ⁴⁸
Cefā-yı cev-furūş gendüm-nümānuñ
- 575 Hāḳikatda bu fāni pür-cefā-dār
Mülevves külhān u ğam tolu pür-hār
- 576 Bu dārun rāhatı yok her demi kahr
Şunar bir şādiye biñ kāse-i zehr
- 577 Mukābil bir huzūra biñ cefāsi
Belādur bālı miñnetdür şafāsi
- 578 Gümansız māli mār u şehdi semdür
Huzūri miñnet ü şādisi ğamdur
- 579 Kimi kim eyleye bir laḫza ḫandan
İder yıllar ile 'aynını giryān
- 580 Kişi ger bir dem olursa feraḫ-nāk
İder ğam desti biñ dem yakasın çāk
- 581 Budur gül olduğı hār ile hem-dem
Dimekdür kimse yok dünyāda bi-ğam
- 582 Budur süsen zebānuñ beyānı
Dimekdür yok cihānun ğamsuz ānı
- 583 Budur nergesdeki hālāt-ı şeb-nem
Dimekdür çeşm olur mı bunda bi-ğam
- 31a. 584 Dimekdür lālenüñ bağındadı ğağ
Ne dil var kim kodı kahr-ı fenā sağ
- 585 Cihanda yokdurur bir kimse bi-ğam
Ne çeşm ola ki ğamdan olmaya nem
- 586 İştmedüm ki bir gül bite bi-hār
İştüm her kişinüñ biñ ğamı var

⁴⁷ nara:oda S,B.

⁴⁸ cihāmuñ:fenāmuñ S,B.

- 587 Kişiyē dāimā yitmez mi bu cev̄r
Ki idiser zah̄m-i mevtūn cānına gav̄r
- 588 Cihānda bes durur bes gūşşā-i mevt
Ki dem dem yād ola 'ōmr olması fevt
- 589 Dem-ā-dem dilden iden mevtini yād
Ümiz-i 'ōmrini oldu şanur bād
- 590 Egerçi kim kişi bir kez olur fevt
Velikin fikr-i fevti günde biñ mevt
- 591 Kişinūn yādına düşdükce ölmek
Harām olur hakikat āna gülmek
- 592 Kişi fikr itdügince terk-i cānı
Gözinden çıkarur 'ıyş-ı cihānı
- 593 Kimūn havf-ı ecel birle zamāne
Elif kaddini döndürmez kemāne
- 594 Kimūn kıymadı kıyma bağrın eflāk
Kimi hoş tutdı āhir itmedi hāk
- 595 Kimūn katmaz ecel sem şerbetine
Küyer her kişi lā-büd nevbetine
- 596 İrürsen biñ yıla 'ōmr-i 'azizi
Yine āhiri ölümdürür 'azizi
- 31b. 597 Görürsen devr-i mihri şad-hezārān
Gele dem görmeyesin şad hezārān
- 598 Cihānda iki biñ yıl yaşayan yaş
Ecelden kurtulamadı karındaş
- 599 İki biñ yıl olan dünyāda mihmān
Halaş olmayacak saña ne imkān
- 600 Bu yüzden diñle bir şāh-ı selefden
Ki saña dūr-nisār idem şadefden

**HİKÂYET- ANEST Kİ YEĞ-İ EZ-PÂDİŞAHÂN-I DÜ-HEZÂR
'ÖMR GÜZEŞTE-BÜD DER- DÂR-I FENÂ**

- 601 Meger var idi evvel bir ulu şâh
Sipihrûn remz-i gerdişinden âgâh
- 602 Gelür rûşen tevârihlerde nâmı
Okınur dâl-ı âdem ihtîşâmı
- 603 Şu denlü irmiş idi 'izz ü câha
Ki kâdir idi biñ kez bifi sipâha
- 604 Hisâba gelmesine genc ü mâli
Muḥâsibler görürlerdi muḥâli
- 605 Şecâ'at bezm-i rezminde zamâne
Getürmemişdi mânendin cihâne
- 606 Göreydi cengini ger *Rüstem-i Zâl*
Olurdi cân u dilden bende fi'l-hâl
- 607 Getürse zürunı bâzûya dem-dem⁴⁹
İderdi âheni mum gibi bi-dem
- 608 İki biñ yıl cihânda şâh-ı devrân
Serir-i saltanatda oldu sultân
- 32a. 609 İrince biñ yıla şâh-ı cihân-baḥş
Pey-â-pey sürdi dünyâ milkine raḥş⁵⁰
- 610 Cihânda ḳalması bir şehri ü bir kend
Ki raḥş-ı pâyine olmaya efgend
- 611 Murâdınca bulup devr-i zamâni
Temâmet ḳabz u bast idüp cihâni⁵¹
- 612 Cihân ḫalkını teshir itdi ḳarbi
Kimesne ḳalması kim ide ḫarbi
- 613 Temâmet şarḳ u ğarba oldu sultân
Eger berr ü eger baḫr içre yeksân

⁴⁹ zürunı:zürunı S,B.

⁵⁰ milkine:mülkine S,B.

⁵¹ idüp:itdi S,B.

- 614 Akıdup her tarafından genc ü māl
O aşruñ oldu bir ferhunde fāl
- 615 Ziyā virürdi her gün mihr-i bahtı
Felek fevk oldu çü keyvan tahtı
- 616 İrince biñ yıla ‘ömrinden eyyām
İşitdük ki itdi halkı emrine rām
- 617 Dañi hem biñ yılından rüzgārı
İki bin yıla irince kararı
- 618 Geçürdi saltanatda ‘ömr-i yārın
Şafā vü sıhhat ile cümle vārın
- 619 İki biñ yıl cihānuñ oldu şahı
Kemā-kān ruhsat ile pādīşāhı
- 620 Ne aşsı iki biñ yıl olmadan hān
İdicek dehr eli āhirde bi-cān
- 621 İki biñ yıl yaşadı çün fenāda
Vara başladı āb āteş ‘anāda ⁵²
- 32b. 622 Meşeldür bu cihān kalmaz birine
Anuñ da irdi ‘ömri āhirine
- 623 Kafesden başladı tayr ide pervāz
Cihān zahmetlerinden gelmege vāz
- 624 Ecel şebbazına bildi olur şayd
Bozılır bu fenā dārındaki kayd
- 625 Çü harc olmuş ‘ömür naqdini bildi
Fenā yeni ile yaşını sildi
- 626 Didi āh eyleyüben bu kelāmı
İrişdi bir iden hās ile ‘āmı
- 627 Dirīgā hasretā vā fūrkatā kim ⁵³
Oliser gayriler milkimde hākim
- 628 Dürişdüm cem‘ kıldum māl ü genci ⁵⁴
Kalur uş gayrılara baña renci

⁵² vara: verā S,B.

⁵³ vü: vā S,B.

⁵⁴ dürişdüm: dütürişdüm S,B.

- 629 Sürerken ben cihāna hük̄m-i fermān
Ecel baña süriyor şimdi el-ān
- 630 Kimesne eyleyimez mevtümi def
Sipāh u māl ü milkim itmedi nef
- 631 Bulımadum ecel zahmına merhem
Diyüp bu silki oldu çeşm-i pür-nem
- 632 Akıtdı seyl gibi yaşı gözinden
Ümizin kesdi dirliği yüzünden
- 633 Çün irdi āhire ‘ömr-i şehen-şāh
Bilindi kim iriser emr-i A’llāh
- 634 Aña ba’zı muşāhib yār-ı cānı
Didiler nice gördün̄ bu cihānı
- 33a. 635 Ki bunca ‘ömri sürdün̄ ‘izzet ile
Şafā vü rif’at ile şıhhat ile
- 636 Çün irdi şimdi ‘ömrün̄ āhirine
Ne vardur tuhfeñ armağan yirine
- 637 İşitdi bu kelāmı çünki ol şāh
Didi bilün̄ bu sırdan oluñ āgāh
- 638 Hākikāt bu fenā manendi bir dār
O dārın̄ iki yirden kapusu var
- 639 Birinden girdim ü çıkdum birinden
Elümde nesne yok cüz yüz kirinden
- 640 İdemedüm içinde bir dem ārām
Gülüp şād olmadum bir şubh u bir şām
- 641 Diyüp çıkdı kafesden murg-ı cānı
Koyup ğayrılara milk-i cihānı
- 642 Ecel irüp cihāndan sürdi bī-bāk
Ki cümle halka budur resm-i eflāk
- 643 Hākikatdur bu kim emr-i İlāhī
Gedā ile bir eyler pādīşāhı

TENBĪHĀT

- 644 İki biñ yıl cihāna ḥükm iden ḥān
Ecelden bulmayıcak emn ü emān
- 645 Ne aşı olmadan ḥākān u fağfūr
Gedā gibi ecel itdükde maḥhūr
- 646 Ne aşı yüze gülmekden zamāna
Atıcak dehr eli āhir yabāna
- 33b. 647 Ne aşı kişi geymek lübs-i fāhir
Libas añā kefen oldukda āhir
- 648 Geyersen cāme-i Cem olma handān ⁵⁵
Geyürdükde kefen āhirde devrān ⁵⁶
- 649 Sevinme ger irerse kaşruñ ebre
Ki dehr āhir şokısar cebri kabre
- 650 Bugün var olduḡuñā olma dil-şād
Ki bir gün yok idiser devrini dād
- 651 Dem-i ‘ömr-i ‘azizüñ ekserek dehr
Ecel şehd-i mezākun idiser zehr
- 652 Çü ‘ömrün şabrı yok dehrün vefāsı
Ya nedür bunlaruñ cev̄r ü cefāsı
- 653 İki biñ yıl dem-i ‘ömrin temāmet ⁵⁷
Geçüren saltanatda bi’s-selāmet
- 654 Cihānda idemedüm bir dem ārām
Daḥi şād olmadum çekdüm ser-encām
- 655 Diyicek nükte ile bu beyānı
Kıyās it aḥz idüp bundan ma‘āni
- 656 Sen üç gün ‘ömr ile der-dār-ı bi-dād
Nice gülüp ya nice olasın şād
- 657 Gel imdi kāmil isen bu fenādan
Elün çek kalbünü kırtar ‘anādan

⁵⁵ geyersen:giyersen S.B.

⁵⁶ geyürdükde:giyürdükde S.B.

⁵⁷ dem-i:dahi S.A.

658 Nedür bunca belâsı vü cefâsı
Ölüm oldukda âhir mâcerâsı

ŞİFAT-I DÜNYÂ VE ŞİFAT-I 'UKBÂ ⁵⁸

- 34a. 659 Bilenler bu fenâ kim min-Hudâvend
Dimişler keyfinüñ hakkında mânend
- 660 Bu dünyâ bir zen-i nâ-mihr ü bed-hû
Velî kendü nihandur gösterüp rû
- 661 Yüzine yüz virüp bir kaḥbe zendür ⁵⁹
İrağ ol kim toli mekr ü fitendür
- 662 Şakın dil virmeden bir bed-likâdur
Aña sa'y eyle kim dâr-ı bekâdur
- 663 Kim anda bîm ü gâm yokdur fenâdan
Beridür ehli hem dâim 'anâdan
- 664 Ḥayât-ı cavidânîdür muḥakkak
Ölümden ḥavf yokdur anda el-ḥak
- 665 Diyâr-ı pür-ziyâdur günden enver
Zer u sim ile olmuş zeyn ü ziver
- 666 Zemîni misk ü 'anberden siriştür
Şerâbı *Selsebil* bâğı *behişt*dür
- 667 Kuşûrı la'l ü yâkût dürr-i mercân
Bu ihsâna sezâ olan zihî cân
- 668 Hudâ şun'ından itmiş anı bünyâd
Girenler lâ-büd olur ğamdan âzâd
- 669 Dürîş cehd eyle Ḥakdan dile ḥacât
Ki rûzı ola yârın kıl münâcât
- 670 İlâhî *Hizri*'ye sen eyle rûzı
Cinân bâğında rûşen-rüy-ı rûzı
- 671 Daḥi dâru'l-*ḥabîb*ün âsitânı
Ḳatında vir aña yâ Rab mekânı

⁵⁸ şıfat-1:vaşf-1 S,B.

⁵⁹ virüp:virür S,B.

672 Cemālũn pertevinũn nũr-ı tãbın
Naşib it yã llãhĩ feth-i bãbın

673 Okıyan kaşduma Seb 'a'l-mesãnĩ
Irag olsun belãdan cãvidãnĩ

**DER-BEYÂN-I TEMSİLÂT-I NEV'-İ İNSÂN
BE-MÜŞÂBEHET-İ KAL'A**

674 Gel iy sır hazinesinũn hazne-dãrĩ
Gider kuflin görünsün haznedãrĩ

675 Görine ta ki mahzen kũşe kũşe
Takalar gevherinden halka gũşe

676 Tak imdi ma'nĩ dürrin gũş-ı cãne
İşidüp temsilãtuñdan nişãne

677 Mişãli cisminũn bir kal'adur bil
Dehãnuñdur lebũn kufli dilũn dil

678 Firãset kullesi dizdãrĩ 'aklũn
Dahi tabl u hudãvendisi naklũn

679 Dũ çeşmũn pãs-bãn hissũn penãhĩ
Mu'azzez rũhuñ oldĩ pãdişãhĩ

680 Kıyãs it burca rũz-ı 'ömr-i yãrĩ
Dahi anda 'adũ bil rũzgãrĩ

681 Ki atup zerrĩn top ile dehri düşmãn
İder bir burc-i 'ömrũn günde noķşan

682 Temãm oldukda burcuñ feth olur bãb
Alur şehrũni mãrãn çeşmũnĩ hãb

683 'Adũ bil dehri olmasun gũmãnuñ
Ki iķer her gün şafaķ bir kãse kãnuñ

35a. 684 Anuñ kim dehr ola düşmãnĩ elbet
Kõparur başına bir gün muşibet

685 Kimi şeb rũza uydurdu ki bu dehr
Aña dest-i ecel şunmaya tiz zehr

- 686 Erũn kim nakd-i 'ömrüdürür eyyām
Çürüdür dehr eli yok yire her şām
- 687 O nakdũn dehr ola çũn dest-i yāri
Ne andan sī kalur ne bist ü çārī
- 688 Bu remzũn rāh-ı necmini bulan cān
Olur 'ilm-i nücũm içre ulu hān

MATLA'-I DĀSITĀN U MEV'ĪZA

- 689 İşit hikmet sōzin yā ibn-i Ādem
Aķıdup eşm-i seylābm dem-ā-dem ⁶⁰
- 690 Dirũp başuna 'aķluñ cān gōzin ac
Ki ōnũñde māt olupdur niçe *Leclāc*
- 691 Ecel esbi pey-ā-pey rũz-ı 'ömrī
Dũketdi hile ile hem çũ 'Amrī
- 692 řaķın ferz-i kazāsın bir gũn eyyām
Dũner şah mātũñ itũn āhri kām
- 693 Cihan nat'ında řāhı itmedũn māt
Ferāgat kıl daħi geçmedin evkāt
- 694 Ki geçdi gāflet ile 'ömrī yāruñ ⁶¹
Telef kıldıuñ hevāda rũzgāruñ
- 695 Añup cürmũn derũnuñdan yok āhuñ
Veli baħr-i muħitisin gũnāhuñ
- 35b. 696 Koyuben toğrı rāhı yürüdũn pi
'Amel kesb itmedũñ 'uķbā itũn hic
- 697 Hevānuñ taylasānın itdũn efser
Anımaduñ serencāmuñ n'oliser
- 698 Gele dem ki ola rũhuñ şem'-i bi-tāb
Mekānuñ dũřmen āla gōzlerũñ hāb ⁶²

⁶⁰ seylāb:siylāb S,B.

⁶¹ geçdi:gidi S,B.

⁶² gōzlerũñ:gōziñi S,A.

- 699 Gidüp māl ü menāl ahvāl-i dilden
Zebānuñ fāriğ ola kāl ü kilden ⁶³
- 700 Libāsuñ atlas u dibālar iken
Celisūñ dilber ü zibālar iken
- 701 Olasın kabır içinde tu'me-i mār
Kimesne olmaya senden haber-dār
- 702 Ne zūruñ kala kuvvet eylemege
Ne dilūñ kala bir söz söylemege
- 703 Şu denlü döne devrān āsiyāsı
Ten-i pūr-lāşen üzre it kıyāsı ⁶⁴
- 704 Ğubār idüp ide hāk ile yeksān ⁶⁵
Yuyıla kellen üzre hatt-ı insān
- 705 Geçe üstine anca sāl ile māh
Ki kalmaya bir ādem senden āgāh
- 706 Unıda diller adın itmeye yād
Toz ide yiryüzinde hāküni bād
- 707 Güzāfın mı kılar zerre semā'ı
Ya Cem'dendür ya Rüstem'den vidā'ı
- 708 Mürekkeb turduğun dāruñ sivāsı
Ya furdendür ya fağfurdan bināsı
- 36a. 709 Felek bir āsiyādur gendüm ādem
Ögidür niçe biñ cismi dem-ā-dem
- 710 Felek devr ide çün kim āsiyābı
Ögide niçe bin Efrāsiyāb'ı
- 711 Kanı Nūşinrevān-ı şāh-ı 'ādil ⁶⁶
Cihān mihrine 'akıl virmeye dil
- 712 Kanı Kayşer ya kanı şāh-ı Dārā
Felek kimse ile kılmaz müdārā
- 713 Zemin üzre zamāne yok ki devrān
Ki bir şāhuñ yirin itmeye virān

⁶³ zebānuñ: zübānuñ S.B.

⁶⁴ lāşefi: lāşuñ S.A.

⁶⁵ yeksān: yiksān S.B.

⁶⁶ Nūşinrevān: Nūşirre'r-revān S.B.

- 714 Gümansız her kademde başduğun hāk
Ya *Hüsrev* yüzidür ya rüy-ı *Dahhāk*
- 715 Hakikat şafi yir yokdur ki hergiz ⁶⁷
Ki adem toprağı olmaya amiz
- 716 K'idüpdür ehl-i dānā bu sözi yād
Başarsın her kademde rüy-ı şeh-zād ⁶⁸
- 717 Bu nakl üzre semā' it bir hikāyet
Fenānuñ cevri ü kahrından şikāyet

**HİKĀYET-ANEST Kİ SÜLEYMĀN NEBĪ 'ALEYHİ'S-
SELĀM DER-'İLĀC O ETİBBĀ-YI AN 'ĀCİZ-MĀNEND**

- 718 Tevārihde gelüpdür ki *Süleymān* ⁶⁹
Duketdi va'desin çün irdi fermān
- 719 Şikest oldı ziyāde zāt-ı pāki
Ezile başladı āb içre hāki
- 36b. 720 Mübārek cismi süst olurdu dem-dem
Ziyād olurdu za'fi itseler em
- 721 Tutuben nabzını gördi etibbā ⁷⁰
Teninden can ide başlamış ibā
- 722 Bu derdüñ bildiler yokdur 'ilācı
Velī incinmesün diyü mizācı
- 723 Biriküp bunı itdiler bahāne
Ki bir ma'nī diyeler 'ārifāne
- 724 Muḥāl ola anuñ olması imkān
Diyeler kim odur bu derde dermān
- 725 Bu rāyı eyleyüben dilde bünyād
Süleymān'a girüben itdiler yād
- 726 Didiler ki bu derde yā *Süleymān* ⁷¹
Gerek bir küze-i nev ki ola dermān

⁶⁷ hergiz: hirciz S,B.

⁶⁸ başarsın: başarsan S,B.

⁶⁹ gelüpdür: gelipdür S,B.

⁷⁰ tutuben: tutuben S,B.

⁷¹ ki: kim S,B.

727 Kim anuñ olmaya hākinde hergiz ⁷²
Türāb-ı ādemiden zerre āmiz

728 Sen andan nūş idesin āb-ı sıhhat
Ki zātun hoş ola kalmaya ‘illet

729 İşitdi çünki bu naqli *Süleymān*
Didi cinne ki varuz tiz de el-an

730 Muḥitūñ zulmeti beyninde taluñ ⁷³
Bulup ‘umkın kilinden irüp aluñ

731 Getürün kūze itsün anı hazzāf
Ki nūş-ı ābı ide rengümi şāf ⁷⁴

732 İşidüp cinler pes bu kelāmı
Sere tāt itdiler emr-i imānu

37a. 733 Getürdiler kelām itdügin icāb
Düzüp bir kūze şundılar tolı āb

734 Heman-dem k’içdi andan ecl-i derman
Didi kūze ki saḥha yā *Süleymān*

735 *Süleymān* didi aña kim iy nādī
Kim itdün evvelā kable’l-fuādī ⁷⁵

736 Bu resme geldi ol kūze cevāba
Ki dünyā yā *Süleymān* bir harābe

737 Bir ulu ḥoca idüm bu fenāda
Ḳarār eyleyimezdüm bir bināda

738 Nihāyet yoğ idi māluma el-ḥaḳ
Giderdüm *Hind*’e vü *Sind*’e muḥakkak

739 Ticāret eyler idüm dāimü’ d-dehr
Dürüşüp cem’ iderdüm mālī bi’l-ḳahr

740 Direr idüm cihānuñ genc ü mālīn
Velī anmaz idüm ‘ömrüñ zevālin

⁷² hergiz: hirciz S,B.

⁷³ beyninde: yanında S,A.

⁷⁴ reng ü mey-saf: reng-i mi-saf S,B.

⁷⁵ fuvādi: fevādi S,B.

- 741 Severdüm key ziyāde māl ü genci
Tefekkür itmez idüm ki ire renci
- 742 Cihān çirki yoluma oluben dām
Bu nev' ile geçürür iken eyyām
- 743 Yine bir gün dil-efgār açdı fāl
Ne turursın dahi dir diyü māl
- 744 Ticāret kaşdına eyle siyahat
Ki mālun artup ola bi-nihāyet
- 745 Be-gāyet gālib oldı baña bu fikr
Dilümden gitmez oldı sudı çün zıkr
- 37b. 746 Dilüm şayd itdi dām-ı hırş-ı hāyin
Hudā'nuñ hod muqarrer emri kâin
- 747 Bilimedüm ki yolumda nihām
Kim az aşşıdan idem çok ziyānı
- 748 Nitekim bu meşel mervī selefden
Şakın 'ömrüni māl için telefden
- 749 Kānā'at kılmadum varına gencün
Tama'dan düşdi cān dāmına rencün
- 750 Meşeldür nitekim dir ehl-i idrāk
Kişinüñ gözün ancak toyurur hāk
- 751 Muhaşşal kaşd idüp bir niçe tüccār
Metā'-i *Hindî*'ye olduk hiridār
- 752 Koduk bir keştiye rızkı temāmet
Ki irevüz kişver-i *Hind*'e selāmet
- 753 Girüp baħr içre itdük *Hind*'e 'azmi
Bilimedük ki ecel eyledi cezmi
- 754 Giderken baħr-i ummān içre bi-bāk
Dönüp keçrev revānumuza eflāk
- 755 Kesilüp semtümüzün bādı bir gün
Muhālif esdi itdi günümüz dün
- 756 Yitürdi bād-bānın keşti-bānı
Revān itdi hevā olup 'inānı

- 757 Serāsīme olup havfindan üstād
Düşürdi keştümüzi zulmete bād
- 758 Çü düşdük zulmet içre iztırāba
Gözümüz şām-ı 'ālem virdi hāba
- 38a. 759 Karar idüp sefine ol arada
Kırılduk kalmayup zād u zevāda
- 760 Çüriyüp varduk anda ğark-ı āba
İrinceye degin cinnī tūrāba
- 761 Yağup cismüm pes āhir nār-ı hicrān
Düzöldüm kūze oldum yā *Süleymān*
- 762 Ben ol hākem ki eyledüm rivāyet
Ser-encām-ı güzeştümden hikāyet ⁷⁶

KİNĀYE

- 763 'Acebdür gerdiş-i çarh-ı kebūd-reng
Ki ğāh dil-şād ider ü ğāh dil-teng
- 764 'Acebdür gerdiş-i çarh-ı sitem-kār
Ki bir dem şād ide biñ dem ider zār
- 765 Bu ğamdandur simā'-ı çarh-ı eflāk ⁷⁷
Ki biş gün sağ olan biñ yıl olur hāk

TENBĪHĀT

- 766 Ne aşşı istemeklik kişi dermān
Ecel sehmi iriştürdükde peykān
- 767 Etibbānuñ 'ilācından ne hāşıl
Kişi nūş idicek zehr-i helāhil
- 768 Çü zehr āb kim hayātından yuya rü
Ne aşşı istemeklik nūş-ı dārü

⁷⁶ güzeştüm: güzeştem S,B.

⁷⁷ simā': semā' S,B.

- 769 Zülümden *Basra* vīran olsa dāda ⁷⁸
Şurū' itmeklik itmez istifāde
- 38b. 770 Marīzun kalsa şihhatdan mizācı
Tabībün aşşı itmeye 'ilācı
- 771 Kişinūñ cānına yitdükde renci
Yok aşşı 'ālemūñ harc olsa genci
- 772 İrişdükde hakikat rūha fermān
Yok aşşı aramakdan aña dermān
- 773 Viren Hak'dur alan Hak'dur muhakkağ
Te'āla'llah kim ef'ālinde mutlak
- 774 Anun zātı ebed biz hāk-i nā- çiz
O Şāh u Kadīr u ben abd-i 'āciz ⁷⁹
- 775 Yoğ iken var idendür kāinātı
Dilerse yok ider hem mümkinātı
- 776 Diyüp āmentü *Hızri* kıl şehādet
Ki yārın olasin ehli-i sa'ādet
- 777 Muḳārin ola tā kim 'avn-i Raḥmān
Kim andan irişür her derde dermān
- 778 'İnāyet eyle iy hayy u tüvānā
Ki sensin cümle mağz-i remze dānā
- 779 Sefer kıldukda dünyādan İlāhī
Gidem bunda koyup cürm ü günāhı
- 780 Baña hem-dem kıl imānumı ol dem
Koyup bu cismi rūhum gitdügi dem ⁸⁰
- 781 Daḫi ḳabrüm içini iy ferd ü Yezdān
Münevver ide dāim nūr-ı *Ḳur'ān*
- 782 Hevādan idemedüm hayr u a'māl
Ki me'nūs ola yārın düşmeyem dāl
- 39a. 783 Meger fazluñ ire ben bi-cevāba
Mübeddel ide cürmümi şavāba

⁷⁸ zulum:zulem S,A.

⁷⁹ ben:biz S,B.

⁸⁰ S,B'de:" O dem ki bunda ḳala yār u hem-dem"

- 784 Eger luṭfūndan irmez ise çāre
Kalam duzahda mücrim yüzi kara
- 785 *Hüdāyā* rahmetūn deryāsı bī-ḥad
Daḥi kullarīnuñ da cürmi bī-‘ad
- 786 Eger bir katre feyz itsen muḥakkak
Yuya cürmü cihān ehlini mutlak ⁸¹
- 787 Temāmet māsivāyı vire ğarka
Hidāyet ire ehl-i ğarb u şarka

MATLA‘-I DĀSITĀN VE MEV‘İZA ⁸²

- 788 Eyā mahbūb idinen milk ü māli
Unutduñ mı zamān-ı intikāli
- 789 Nedür bu kuru sevdā kim yilersin ⁸³
Nedür bu cife kim dilden dilersin
- 790 Koyup gitsen gerek ḥod āḥiri kār
Meger itmezsın ola mevti efkār
- 791 Aña ceḥd it ki ayrılmaya senden
O dem kim ayrıla cān mürġ-i tenden
- 792 Düriş bir nesne kesb it gitdügün dem
Bile gide ola ‘uqbāda hem-dem
- 793 Fenā buldukda cismüñ bulmaya ol
İrağ oldukda yārun olmaya ol
- 794 Kişiyē māl ü milki olmaya yār ⁸⁴
‘Ameldürür ‘amel yār-ı vefādar
- 39b. 795 O dem ki dürile evrāk-ı kālun
Gidüp sen bunda kırsın milk-i mālun
- 796 Alamazsın senünle bile bir kāh
‘Amel kıl kim ‘ameldür saña hem-rāh

⁸¹ cürmü: cürm-i S,B.

⁸² S,B’de: Maṭla‘-i dāsitān-ı mev‘īza-i diger

⁸³ kuru: kırı S,B.

⁸⁴ yār: rām S,A.

- 797 Dürüşüp emr-i Hakkı irtikâb it
Menâhiden hâzer kıl ictinâb it
- 798 Cihânun terk eyle mihr ü mâlin ⁸⁵
Añadur mevti hem yarı su'âlin
- 799 Telef kılma sakın 'ömri hâzer kıl
Doğaldan kalbi pâk it şâf-zer kıl ⁸⁶
- 800 Kıyâsa 'ömr gevherdür hudâvend ⁸⁷
Şen anı añladun har-mühre mânend
- 801 Ki şarf idersin anı râygâna
Koyup sūdı virürsin ha ziyana
- 802 Dürüş nefis ile dâim eyle cengi
Dem-â-dem yâd kıl hem kabr-i tengi
- 803 Uyanğıl nevm-i gâfletden karındaş
Hevâ vü hırşa uyup olma kulmaş
- 804 Fenâ dârında zâtun añla mihmân
Yiter hem-sâye mevti saña bürhân
- 805 Gözün ac gâfil olma kim bu eflâk
Niçe zât-ı şerifi eyledi hâk
- 806 Saña kaşd itmeye şanma bu sü'bân
Bulcağ fırsatunı virmez emân
- 807 Dimez bu nev-cüvândur yâhu bu pîr
Katında halk-ı 'âlem cümlesi bir
- 40a. 808 Ecel katında 'âlem halkı yiksân
Dimez bu kim gedâdur ya bu sultân
- 809 Tayanma 'ömre kim yokdur sebâti
İrer biñ yıl yaşar isen memâti
- 810 Devâ ile delim 'ömr ile dermân
Bulnsa mevte bulur idi Lokmân
- 811 Ki üç biñ yıl yaşadı 'âkıbet mevti
İrüp oldu o da sair gibi fevt

⁸⁵ mihr ü: mihr-i S.B.

⁸⁶ pâk: sâf, sâf-zer: pâk-zer S.A.

⁸⁷ hudâvend: huzâvend S.B.

- 812 Gel imdi var ise başuñda 'akluñ
Neye irişdi fehm it remzi nakluñ ⁸⁸
- 813 Gümānuñ yok bilürsin hod bu dārī ⁸⁹
Koyup gitsen gerekdür iztırārī
- 814 Giden hod girü gelmez bu fenāya ⁹⁰
Ya niçün tekyelenürsin bināya
- 815 Bināya tekyelenmek 'ayn-ı 'āhet
Aña dil bağlamaklıkdur sefāhet
- 816 O kim döndükce devrān ola fānī
'İmāret itmeye 'ākıllar anı
- 817 İlerü yaşayanlar rast biñ yıl
Müretteb dār idinmezler imiş bil
- 818 Bu denlü 'ömrümüzde de ne hāne
İdeyüz dirler imiş 'akılāne
- 819 Zamānun āhiri hod şimdi gāyet ⁹¹
Dañi hem 'ömre seksen yıl nihāyet
- 820 Bu denlü 'ömre biñ yıllık bināyı
Urur oldılar añmayup fenāyı
- 40b. 821 Bilürken mevte 'ömrün intizārın
Fenānuñ añlar iken hem karārın
- 822 Ne cehd itmek gerek bumı sebāta
Şıgıncak yir ola çünki zāta
- 823 Bu nev'a bir hikāyet pür-belāgat
Sema' it benden iy kār-ı melāhat

**HİKĀYET-ANEST Kİ NŪH 'ALEYHI'S-SELĀM NŪH ŞAD U
PENCĀH SĀL-İ 'ÖMR-GÜDEŞTE- BŪD 'İMĀRET NEMĪ-KERD**

- 824 Sema' eyle nebiyyu'llāh-ı Nūh'ı ⁹²
O zāt-ı ekrem ü ol pāk-rūhı

⁸⁸ neye:niye S,B.

⁸⁹ hod:hoz S,B.

⁹⁰ hod:hoz S,B.

⁹¹ hod:hoz S,B.

⁹² Nebiyyullāh:Nebiyyallāh S,B.

- 825 Tokuz yüz elli yıl dünyāda mihmān
Olupdur kavmi içre didi *Kur' ān*
- 826 Tokuz yüz elli yılda bu fenāda
Nem-i bārān ğamı için bināda
- 827 Bir ev yaptı ki yetse kaddi serden ⁹³
Biline dek sığardı dāra derden
- 828 Bilinden aşağası taşra bī-dār
Yaturdı kır yir üstinde her bār
- 829 O dem ki yağayidi berf ü bārān
İderdi pāyini dār içre penhān
- 830 Otursa diz çöküp sığardı dāra
Bu hāle hamdi gelmezdi şümāra
- 831 Su'al itdükce āna ba'zı yāri
Ki nedür bu belā-yı ihtiyāri
- 832 Huzur üzre bir ev itsen ne bünyād
Ki 'ömrün hoş geçübēn ola dil-şād
- 41a. 833 Nedür bunca cefālar yā imāmī
Didüklerince *Nūh*'a bu kelāmı
- 834 Dir idi sā'ile kim iy şahābī
Hakikatdur işidün bu cevabı
- 835 Ki bu dünyā-yı bed-hū bī-vefādur
Beķası yok fenā-yı pür-cefādur
- 836 Hem isrār-ı hayāt-ı eyyāmı yokdur
Bu denlü 'ömr için bu dahı çokdur
- 837 Çü bir şey'ün ki olmaya vefāsi
Cefādurur anuñ zevk u şafāsi
- 838 Güman tutmañ müsāfirüz fenāda
Sefer ehline çokdur bu binā da
- 839 Ne kārıdur müsāfirün karındaş
Komaķ menzilde bir taş üstine taş

⁹³ yaptı:yapdı S,A.

- 840 Bu idi sâ'ile dâim cevâbı
Yine budur kelâmuñ müstetâbı
- 841 Geçürüp bu tarîka 'ömr-i yârın
Düketdi günini kalmadı yarın
- 842 Niçe kerre görüpsin hod zamâna
Ki sūd-ı 'ömri uğratdı ziyâna
- 843 'Ayandur döndügince çarh-ı keç-rev
Niçe 'Amr-ı zamâneye geçer rev
- 844 Ferâset *Bū 'Ālīsine* bu mekkār ⁹⁴
Bir efsün okudı tahsîn-i şad-bâr
- 845 Eger *Lectāc* olursañ mihr-i devrân
Sürer rüz-ı piyâsın mâte penhân
- 41b. 846 Demün *Çimşid*'i iseñ bir gün eflāk
Tutup eyler vücuduñ cübbesin çāk
- 847 Ecele bulmaya kimse dermân
Eger *Bukrat* ola egerçi *Lokmân*
- 848 Çü *Nūh*'uñ kalmadı dünyâda âbı
Diledi garba vara mâh-tâbı ⁹⁵
- 849 İrişdi müddet-i 'ömrine gâyet
Ne müddetdür ki irmeye nihâyet
- 850 Felek cām-ı *Cem*'in aña da viridi
Dimedi kim bu denlü yıla irdi ⁹⁶
- 851 Dükendi çünki dem kalmadı dâne
O dem '*Azra'îl* indi kabz-ı câne
- 852 Görüp dâr içre *Nūh*'uñ böyle halin
Ta'accüb birle depretdi makâlin
- 853 Didi kim yâ nebiyallâh fenâda
Ne denlü yıl yaşaduñ bu binâda
- 854 Didi *Nūh* u Neciyyullâh-i mürsel
Tokuz yüz elli yıl bilgil mükemmel

⁹⁴ ferâset: firâset S,B.

⁹⁵ garba: garğa S,A.

⁹⁶ kim bu: büyu S,B.

- 855 Bes ol dem didi 'Azrā'il eyā Nūh⁹⁷
Bu deñlü yıl tenüne yār ola rūh
- 856 Bu denlü 'ömre niçün bir eyü dār
Yapup hoş geçmedün içinde iy yār⁹⁸
- 857 Didi Nūh-ı Nebī kim şübhe yokdur
Sen ardınca olana bu da çokdur
- 858 Seni ardınca idrāk iden ādem
Cihanda şād olup neyler o bir dem
- 42a. 859 Kişinün ardına kim sen uyasın
Cihanda anı sen sağ mı koyasın
- 860 Diyüp tāvūs-ı kudsi açdı pervāz
Şikār-ı bāğ-ı firdevse o şebbāz
- 861 Kafesden tūti-yi kudsi uçdı
Koyup bu külhanı gül-zāra düşdi⁹⁹
- 862 Aña lāyık degülde çünki bu dār
Koyup bes arzūladı 'ukbā gül-zār
- 863 Düriş cehd eyle sen de mäh u sāli¹⁰⁰
Yirün huld olsa itseñ intikāli¹⁰¹
- 864 Demi fevt eyleme cehd eyle her dem
Gele bir dem ki sende kalmaya em

TENBĪHĀT-I DİGER

- 865 Sözümden 'ibret al iy mukbil-i ehl
Yoğ ise mahzen-i kalbünde ger cehl¹⁰²
- 866 N'idersin bu fenāyı pür-'anādur
Göñül bir yire vir kim bi-fenādur
- 867 N'idersin bu fenānuñ kaşr u dārın
Ki virān idiserdür devr varın

⁹⁷ bes:pes S,B.

⁹⁸ iy:her S,B.

⁹⁹ düşdi:göçdi S,B.

¹⁰⁰ mäh-ı sāli:mäh u sāli S,B.

¹⁰¹ olsa:ola S,B.

¹⁰² yogise:yok ise S,B.

- 868 Yaparsañ cehd ile *Seddādī* bünyād
Yıkar zōr ile bir gün devr-i bī-dād
- 869 Niçe nās ola añmayup fenāy¹⁰³
Yapa key cehd ile muhkem bināy
- 870 Biş on gün ‘ömr için tarta cefāsın
Gidüp ğayrı süre kendü şafāsın¹⁰⁴
- 42b. 871 Aña mı diyeler milk ü ‘imāret
Ki kendü gitse ide ğayrı ğāret
- 872 Anuñ haqqındadır da‘vā-yı milket
Ki virmeye harāba devr-i müddet
- 873 Hem ehli dāim ola şād u hurrem
Fenādan dillerine gelmeye ğam
- 874 Bil oldur milket-i bāĝ-ı cinānı
Düriş kalmaĝa anda cāvidānı
- 875 Elüñ çek bu fenādan kim işi cevri
Aña cehd eyle kim kār itmeye devri
- 876 Aña sa‘y eyle itme fırsatı fevt
Bilürsin ğod irişür ‘ākıbet mev¹⁰⁵
- 877 Ele bir daĝı girmez ‘ömr ü evkāt
Geçürme fırsatın geçdükde heyhāt
- 878 İrişdükde ecel ğod virmez ārām¹⁰⁶
Kafesden murĝ uçıcaĝ olmaya rām
- 879 Gel imdi *Hızıriyā* bu bī-vefādan
Ferāĝat kıl müberrā ol cefādan
- 880 Ğamından kalbün itme pür-cirāhat
Ferāĝat kıl k’olasın ehl-i rāhat
- 881 Ki dünyā ehli dāim mübtelādür
Her ef’ālinde kesbi biñ belādür
- 882 Kime fer virdi bu fānī ğam-ābād
Ki kıldırmadı āĝır aña feryād

¹⁰³ S,B’de: Zihī eyle ki añmayup fenāy

¹⁰⁴ ğayrı:kendü, kendü:ĝayrı S,B.

¹⁰⁵ ğod:hoz S,B.

¹⁰⁶ ğod:hoz S,B.

- 883 Cihānuñ zevki cev̄r ü 'ıyşı ğamdur
Safāsı miñnet ü tiryākı semdür
- 43a. 884 Muhakkak bil bu dāruñ şehdini zehr
Rızā-yı Hakk'ı iste dāimü'd-dehr
- 885 Musaykal kıl düriş mir'āt-ı kalbi
Zebün it sâyim olup nef̄s-i kelbi
- 886 Dile Hakk'dan k'iriş cismüne fer
K'idesin 'aklı nef̄s üzre muzaffer
- 887 'Ināyet kıl eyā hallāk-ı eşyā
Ki mürde kalbümüz ola mühayyā

**DER-BEYÂN-I TEMSİLÂT-I DÜNYÂ
BE-MÜŞÂBEHET-İ KANÂRA**

- 888 Semâ' it hüsrevâ ebyât-ı şîrin
Ġidâdur rûha nûş it hem-çü şîrin
- 889 K'ola âyine-i kalbün mücellâ
Görine esfelinden tâ mu'allâ
- 890 Göresin tâ kim anda her nihâni
Nedür mişlün daħi mişl-i cihâm
- 891 Gel imdi istimâ' it vaşf-ı hâlün
Nedür temsîl-i hâricde misâlün
- 892 Gümansuz dâr-ı dünyâ-yı ğam-âbâd
Kanâradur kösem tek devrini dâd
- 893 Ğanem gibi kanâra içre insân
Müdâmi muntazır mevtine yiksân
- 894 Yitişince nişâne tîr-i mevti
Yiter her gün ölüm efkâr-ı fevti
- 895 O dem ki müddetine ire ğāyet
İrişür intizârına nihāyet
- 43b 896 Dükenür dānesi vü qalmaz âbı
Ölüm olur gümansuz iktisâbı

- 897 İrüp 'Azra'îl anı hem-çü kaşab
Alur cânını ider cismini bi-tâb
- 898 Bozuldukda çü genc-i cân tılısmı
Olur mūr ile māra bāb cismi
- 899 Karīninden celīsinden olur yād
Ünidilur dönerek devr-i bî-dād
- 900 Cihānā güyyā kim gelmemişdi
Murād-ı fāniden dād almamışdı
- 901 Ezelden böyledür bu çarh-ı gerdün
Döker bu nev'a her gün niçe bin hūn
- 902 Hazer kıl hilesinden kim bu hūn-hor
Seni de bu fenādan idiser dūr
- 903 Güman dutma ki bir gün çarh-ı kec-rev
Dönerek 'Amr isen dahı geçer rev
- 904 Niçe 'ayyārı 'āciz kodı āli
Basıpdur zūr ile hem niçe Zāl'i

MATLA'-I DĀSĪTĀN-I DER-BEYĀN-I 'ÖMR-İ BĪ-VEFĀ

- 905 Eyā 'ömre'l-kaşir u tūle'l-efkār
N'idem dirsın k'ölümdür āhir-i kār
- 906 *Süleymān* tahtını virdükde bāda
Sana sürmez mi sanırsın piyāde
- 907 *Sikender*'den cihānı aldı çarbi
Dimedi bir melikdür şarkı garbi
- 44a. 908 *Süleymān*'dan *Sikender*'den alan tāc
Şanur mısın ki senden almaya bāc
- 909 Müyesser olmaya şihhat müdāmī
Hakikat yokdurur 'ömrün devāmı
- 910 Kıyāsa mişl-i 'ömrün mäh-ı tībān
Ki dāim gitmede olmada noķşān
- 911 Çün ire mäh-veş 'ömr ayı garbe
Dilünden tīb-ı şem'ün vara cerbe

- 912 Ki rûhuñdur vücûduñ mâh-tâbı
Tolına çün kamer kalur mı tâbı
- 913 Kaçan kim ola mâhuñ intihâsı
Cihandan nâ-bedîd olur ziyâsı
- 914 O kim yüz tuta nokşânına her dem
Ne deñlü tolısa bir gün olur kem
- 915 Aña kim dâim ola pişe nokşân
Sen anı olmadın oldı bil el-ân
- 916 İrağ añlama bir dem mevti tenden
Bil anı kim yakındur saña senden
- 917 Hayâtuñ bağıludurur bir nefesde
Nitekim tûti kayd ola kafesde
- 918 Bozıla çün kafes bulup zevâlin
Açar tâvus-ı kudsün perr ü bâlin
- 919 Hudâ'dan bir gün irüp rûha fermân
Düriser defter-i kâlûni devrân
- 920 Dönerek lâ-cerem bu çarh-ı devvâr
Tenün bir gün idiser tu'me-i mâr
- 44b. 921 Binâ-yı fânîdür zîra ki cismün
Mübâyini ile bend oldı tılısmun
- 922 Mübâyini ile terkib olsa bir zât
Ecel na'ına el qarup ider mât
- 923 Çün asluñ âb ü hâk ü âteş ü bād
Binâsı âb u gilün qalmaz âbād
- 924 Kaçan kim cem' ola âb ile âteş
Olur biri birine zıdd u ser-keş
- 925 Muķârin ola çün kim âteşe âb
Karâr itmeye bir dem şu'le-i tâb ¹⁰⁷
- 926 Ola çün kim binâ bād üzre bünyād
Düşer bir gün bozılır qalmaz âbād

¹⁰⁷ şu'le-i tâb:şu'le vü tâb S,B.

- 927 Hevâ üstinde āram itmeye hāk
Eger var ise ‘aḳluñ eyle idrāk
- 928 Bu sırdan bil ki bünyāduñ fenādur
Bu dār-ı bî-vefādan pür-‘anādur
- 929 ‘Anāşır ile olduñ zīrā kāim
Bular hod birbirinüñ zıddı dāyim ¹⁰⁸
- 930 Binā kim ola ezdād ile bünyād
‘Acebdür bir dem olduğında ābād
- 931 Çü ezdād ile oldı ittisālün
Hakikat vardır āhir infisālün
- 932 Muḥakḳak belki bir gün irişüp mevt
Terahḥum eylemeyüp idiser fevt
- 933 Terahḥum eylemez şāh-ı cihāna
İşitmez itseler ‘özü ü bahāne
- 45a. 934 İricek mevt itmez aşşı ‘illet
Müsāvidür ḳatında cümle millet
- 935 Ecel k’ire idemez kimse ta‘lil
Ne te’hir ide bir dem ne ḥo tācil
- 936 Ne māl ider ne hile aña dermān
Ne asker zōrı ne ḥod ḥükm-i fermān
- 937 Bu yüzden bir ḥikāyet iy ḥüdāvend
Semā’ it şöyle kim bi-mişl ü mānend

**HİKĀYET-ANEST Kİ MERG-İ ŞEHZĀDE-RĀ
RESİD ÇĀRE HERGİZ NE-YĀFTEND ¹⁰⁹**

- 938 Meğer kim bir ‘aziz-i şeyḥ-i kāmil
Hadis ü nakl-i Ḳur’ān ile ‘āmil
- 939 Didi gevher-furūş idüm ben evvel
Bulup her şāha iltürdüm müevvel

¹⁰⁸ hod:ḥoz S.B.

¹⁰⁹ S,B’de: şehzāde-rā çāre ne-yāftend

- 940 Yine cem' eyleyüp envā'-ı gevher
Bir ulu şāha gitdüm bile cevher
- 941 İletdüm tuhfemi şāh-ı cihāna
Beni hoş gördi gāyet kām-rāne
- 942 'Aṭālar kıldum itdüm istifāde
Cevāhir kıymetinden on ziyāde
- 943 Getürüp baña ihsān itdi dem-dem
İcāzet virmedi idindi hem-dem
- 944 Zamān geçdi irişdi çünki *nevrüz*
Cemī'-i ehl-i dīvān oldu pür-süz
- 945 Didi şāh seyrimüz var itmeyüp ye's
Gider misiz bile didüm 'ale'r-re's
- 45b. 946 Vezīr u şāh u 'asker eyleyüp 'azm
İrüp bir kabre anı itdiler bezm
- 947 Meger kim dār-ı dünyā içre şāhuñ
Bir oğlu var imiş zıllı İlähuñ
- 948 Şebāb iken bes aña irişüp mevt
Hayāt-ı gül-şeni şolmuş olup fevt
- 949 Şehirden taşrada bir murğ-zārı
Bulup zeyn idüp anda gül-'izārı
- 950 Yapup ol gül-şen içre 'ālī kubbē
Müzehheb ekseri bi-nakş-ı rubbe
- 951 Komuşlar kubbē içre ibn-i şāhı
Görüp şāh ağladı vü itdi āhı
- 952 Kemālin 'arz idüp her kişi el-ḥak
Tolanup kabri zıkr itdi muḥakḳak
- 953 Ziyāret idüp evvel şāh-ı 'ālem
Didi fikriñle fānūs-ı ḥayālem
- 954 Elif kaddümi dāl itdi firākuñ
Benüm oğlum cihānda iftirākuñ
- 955 Sana dermān olaydı taht u tācı
Vireydüm ben çekeydüm ihtiyācı

- 956 Vezîrân sāniyâ idüp ziyâret
Didiler oldu cismün milk-i gâret
- 957 Saña dermân bulımaduk diyüp 'aql
Nidelüm dimemişler def'ine naql
- 958 Sipâhiler idüben tüz-i şimşir
Didiler senün için ceng için şir
- 46a. 959 İdeydük düşmenüni pâre pâre
Bulımaduk nidelüm mevte çâre
- 960 Eṭibbâ didiler kim iy cüvân-baht
Bizi eksükligümüz eyledi saht
- 961 Bilimedük senün derd ü 'ilâcuñ ¹¹⁰
Nedürür yâbis eyleyen mizâcuñ
- 962 Tabaklar zerden itmişler için pür
Zümürüd birle yâküt u daḥi dür
- 963 Götürüp hocalar dirler ki bi-rayb
Eyâ dünyâdan olan şâhumuz gayb
- 964 Bulunsa mevtüfie dermân yik-dem
Yoluña bezl iderdük çekmeyüp ğam
- 965 Pes ol şâhib-vilâyet şeyḥ-i pür-hâl
Didi seyr idicek bu gûne aḥvâl
- 966 Görüp bu nev'a ol ḥalkı olup deng
Didüm ilhâm-ı Ḥak'dur baña bu reng
- 967 Tefekkür eyledüm ki mevte dermân
Yoğ imiş olmaz imiş kâbil imkân
- 968 Ya nedür bunca derdi bunca renci
Diyüp terk eyledüm pes mihr-i genci
- 969 Firâğı kaşdına pes eyleyüp 'ahd
O dârun tâ'mirine eyledüm ceḥd

¹¹⁰ 'ilâcuñ, mizâcuñ: 'ilâcîñ, mizâcîñ S.B.

TENBĪHĀT-I ĀHER

- 970 Gel imdi iy olan mālına mağrūr
Elūñ çek bu fenādan olmadın dūr
- 46b. 971 Ko dūnyāyı ki her şuğlı hebādur
Şa'ādet ehli dūnyādan ibādur
- 972 Cihān mihrini terk it irmedin merk
Sen itmezsen ol idiser seni terk
- 973 Ecel bir gün kırup 'ömrün kemendin
Bozısar lā-cerem can mürğı bendin
- 974 Müdāmī cehd eyle irmedin mevt
Dürüş hayr eyle dāim olmadın fevt
- 975 Geçür hayr-ı 'amelde 'ömr-i yānı
Umūr-ı Hakk'a şarf it rūzgārı
- 976 Dime bugün idemem yarın ola
Dimez misin ki yarın 'ömre n'ola
- 977 Bilür misin yine can murğı yarın
Kırup bendin koyup gitmeye varın
- 978 Dürüşür rüz-ı şeb hod dehr-i düşmān
Diler bir fırsatuñ kim ide bī-cān
- 979 Niceye kâsd idüp itdürdi feryād
Niçe *Bagdād*-ı dili itdi bī-dād
- 980 Gel imdi *Hızri* terk it mihr-i māli
Ki gayruñdur sen itsen intikāli
- 981 Aña cehd eyle kim gitdükde hem-dem
Olup ayrılmaya 'ukbāda bir dem
- 982 Haqīkat oldur emr-i Girdigārı
Aña şarf eyle dāim 'ömr-i yānı

DER-BEYĀN-I TEMSİLĀT-I DÜNYĀ BE-MÜŞĀBEHET-İ GÜRBE

- 47a. 983 Eyā sırr-ı fenādan kâşif-i rāz
Cefā 'ūdından eyle nağmeler sāz

- 984 Dil-i ğam-ġinler ola t̄a ki b̄i-h̄uş
şad̄a-yı kahr-ı d̄unyāya tutup ġuř
- 985 Beyān it ned̄ür̄ür h̄āricde temşil
Bu d̄ār-ı b̄i-vefāya remz-i te'v̄il
- 986 Gel imdi bu fenānuñ cev̄r-i h̄ālin
Semā' it daħi temşil-i me'ālin
- 987 Bu d̄unyā fi'l-meşel bir m̄āde ġürbe
Ki yir toġurduġın fi'l-batn-ı t̄ürbe
- 988 Miřāl-i emceġinüñ desti resdür
Sem̄in şirin emmez niçe kesdür
- 989 H̄āzer kıl şirininden kim zehirdür
İraġ ol 'işretinden kim ġahırdur
- 990 Dem-ā-dem beççesini kim ġureyre
Dehānı ile iltür ġayrı yire
- 991 İřāretdür ki d̄unyā ġalkı yiksān
Sefer kılmadadır iy kām̄il insān
- 992 řaġın s̄ü'bān-ı devrānuñ dehānı
Taşırken yutmasun bir ġün nihānı
- 993 Vücūda ġürbe beççeler muħaġġaġ
ġörürsün kim gelür b̄i-çes̄m el-ħaġ
- 994 Dimekdurur bu kim iy ehl-i rihlet
Bürüdi çes̄müñüzi ġāb-ı ġaflet
- 995 ġözün aç yatme turḡil 'āk̄ilāne
Ki olıyor ġāfile rāha revāne
- 47b. 996 Uyangıl ġāb-ı ġafletden idüp ceħd
Turursa ger *elest* vaktindeki 'ahd
- 997 şıma peymānuñı kim ehl-i imān
şımayup k̄āil ola virmege cān ¹¹¹
- 998 Budurur ehl-i imāndan 'alāmet
Ki ġāddin lām ide ġavf-ı kıyāmet

¹¹¹ k̄āil olur:k̄ābil olur S.A.

- 999 Eger var ise sende daħi taşdıķ
Tut emr-i Hakk'ı k'ire 'avn u tevfiķ
- 1000 Kul isen kullık eyle Hakk'a ya'ni
Gerekdür fi'l-mesel dā'vāya ma'ni
- 1001 Hevā vü hırsa uyup zenb itme
Koyuben hak tariki egri gitme
- 1002 Şifātūn ise ef'āl-i kabayih
Düriş terk eyle ceħd it tut neşāyih
- 1003 Ki gitmeyince ahlāk-ı zemime
Sezā olmazsın eltāf-ı 'amime

ŞEREFİYYET-İ NĀS

- 1004 Melāikden şerif olmağa insān
Ne bā'is oldı buldı böyle ihsān
- 1005 Sema' eyle ki idem bu 'uķdeyi ħal
Bu ma'ni daħi şerh ola mükemmel
- 1006 Budur kim nās itdi nefsinı rām
Komadı dāne döküp hırsı ola dām
- 1007 Bu fażl ile şerif olmuşdurur nās
Ki mazbūtdurur 'aķlına ħannās
- 1008 Ve ger bi-nefs ejderhā-yi heft-ser
İderse şāhibin rām kendüye ger
- 1009 Bahāyimden daħi kemdür muħaķķak
Didi anlar için *bel-hüm edal* Hak

MATLA'-I DĀSİTĀN DER-BEYĀN-I MİSĀL-İ 'ÖMR-İ Bİ-VEFĀ VE TEMSİL-İ DĀR-I FENĀ'¹¹²

- 1010 Gel iy terkib olnan āb u gilden
Sözümü istima' it cān u dilden

¹¹² S,B'de "bi-vefā" yoktur.

- 1011 Tayanma 'ömrüne kim dâim olmaz
Bu dâruñ üstüvârı kâim olmaz
- 1012 Açar şunuñ karârı 'ömrün ânı
Eşer yılun nitekim dâr-ı fânî
- 1013 Açar şuda ola mı hergiz ârâm
Eşer yıl ya kişiye ola mı râm
- 1014 Tefekkür kıl bu remzi yâr-i cânı
Teni terk eylemedin yâr-ı canî
- 1015 Tefekkür kıl ki 'ömrün devri eyyâm
Demin tiz ketm ider çün devr-i eyyâm
- 1016 Kişi şayd idemez yârını her dem
Vişâlün furkati var şâdinün gam
- 1017 Ki her lezzet sonında var mezellet
Nitekim vaşl-ı yâre nâr-ı furkat
- 1018 Ne vuşlatdur ki olmaya firâkı
Ne kurbetdür kim olmaz iştiyâkı
- 1019 Ne şubh ola k'anun olmaya şâmı
Ne çeşm ola kim irmeye menâmı
- 48b. 1020 Ne şihhatdur ki soñı olmaya derd
Ne kerem ola kim an'irmeye serd
- 1021 Ne milk ola kim irmeye harâba
Ne cism ola ki girmeye türâba
- 1022 Gel imdi 'âkıl isen eyle idrâk
Vücudun yakasın dehr itmedin çâk
- 1023 Dilünü pür-gam it çeşmünü pür-nem ¹¹³
Ki bir gün dem ziyâdın dehr okur kem
- 1024 Eger Dârâ-yı dehr isen de devrân
İdiser dârunı âhirde virân
- 1025 Cihâna şâh iken Sâ-m-ı süvâri
Ecel esbinün eyledi süvâri

¹¹³ çeşmünü:cismünü S,A.

- 1026 İderken *Zāl*'ı gör şirâne cengi
Mekân tutdı zarûri gür-ı tengi
- 1027 Didürdün nâmına illerde destân
Ne aşş olıcak dillerde destân
- 1028 Ne aşş *ķaysere* yâr olmadan baht
Güzer kıldukda gayruñ olıcak taht
- 1029 Ne aşş olmadan dünyâda sultân ¹¹⁴
Gedâyile ecel itdükde yiksân
- 1030 Ne şah esler ne şaf-şiken bähâdur
Bu fânide ecelden kim rehâdur
- 1031 Mukadderdür ecel Hâk'dan muhakkak
Rızâdur aña 'abdüñ kârî el-hak
- 1032 Mukadder olan olmaz lâ-cerem fevt
Eger renc ü eger sıhhat eger mevt
- 49a. 1033 Olmaz emr-i Hâk'a kimse hâ'il
Ne gelse Hâk'dan ol emrine kâ'il
- 1034 Bulınmaz hîle ile mevte dermân
Ecel irdükde virmez bir dem emân
- 1035 Ecel irdükde sūd itmez bahâne
Bulur lâ-büd çıkarsan âsümâna
- 1036 Sema' it bir hikâyet pür-me'ânî
Münâsib nakl-i mezkûra beyânî

HİKÂYET-ANEST Kİ YEK-KESİ DER-MECLİS-İ SÜLEYMÂN ¹¹⁵
EZ MELEKÜ'L-MEVT Mİ-GURİHTE-BÜD

- 1037 Rivâyet olınur bu nakl-i meşrûh
Meger 'Azâ'il-i ol kâbızı'r-rûh
- 1038 Ziyâret kaşdına indi resûle
Süleymân-ı Nebî-yi pür-uşüle

¹¹⁴ dünyâda: dünyâya S.B.

¹¹⁵ yek-kes:yik-kes S.B.

- 1039 O dem var idi meclis içre rindân ¹¹⁶
Süleymân'a muşâhib bir ehl-i cân ¹¹⁷
- 1040 Görüp '*Azrâ'il*' ol şahsı hakikat
 Nazar kıldı be-gâyet itdi diqqat
- 1041 Nazar kıldukda '*Azrâ'il*' o merde
 Serâsime oluben düşdi derde
- 1042 Ziyâret eyleyüben kâm-râmı
 İrişdi yirine '*Azrâ'il*' ânî
- 1043 *Süleymân*'a bes ol merd-i muşâhib
 Didi kim iy cihân milkine şâhib
- 49b. 1044 Ziyâde kaşd ile şol şey-i çâlak
 Nazar kıldukda geldi kalbûme bâk
- 1045 Buyur bâda ki düşvâr oldı hâlim ¹¹⁸
 Beni *Çin*'e iletsün sağ u sâlim
- 1046 Be-gâyet diqqat it kim yâ *Süleymân*
 Ferâg-ı kaşdına bulmadı dermân ¹¹⁹
- 1047 Ferâgat itmesi olmadı çün yüsr
Süleymân bâda emr itdi ki bi-'usr
- 1048 İlet bu merdi *Çin*'e bi's-selâmet
 Buyurdu çün bunu fahr-i kıyâmet
- 1049 Götürüp bād o merdi *Çin*'e çün tîr
 Yititşdürdi velî gör nitdi takdir
- 1050 İrişüp *Çin*'e '*Azrâ'il*' be-fermân ¹²⁰
 O şahsı bulup itdi anı bi-cân
- 1051 *Süleymân-ı Nebî*'ye yine ânî
 İrûben didi '*Azrâ'il*' beyânı
- 1052 *Süleymân* didi kim ey kabızı'r-rûh
 Neyidi mâcerâyı eyle meşrûh

¹¹⁶ rindân:dindâr S,B.

¹¹⁷ cân:yâr S,B.

¹¹⁸ hâlim:hâlüm S,B.

¹¹⁹ firâg:ferâg S,B.

¹²⁰ be:bi- S,B.

1053 Deminki merde dideñ virdigi bāk
Be-gāyet dikkatūnden oldı ğam-nāk

1054 Diledi *Çin*'e varmasın ziyāde
Buyurdum bāda irgürdi murāda

1055 Didi '*Azā'ül* iy zall-i İlāhī
Buyidi bā'is-i vech-i nigāhī

1056 Bugün levh içre gördüm ki aña mevt
İrişmiş olsardı ol demin fevt ¹²¹

50a. 1057 Velī *Çin* içre idi kabz-ı cānı
Bu idi lā-cerem levhuñ beyānı

1058 Burada görüp anı yā *Süleymān*
Ta'accüb eyleyüp didüm ki fermān

1059 Bu idi kim bu dem *Çin* içre bu fevt
Olsardı hakikat irişüp mevt

1060 Velī bu bunda n'eyler diyü dikkat
İdüp kıldum nazar aña hakikat

1061 Benüm didem virüp ol merde zahmet
Bu imiş *Çin*'e varmasına hikmet

1062 Halās-ı mevtüñ istedi fütühün
Velī bulmadı itdüm kabz-ı rühün

1063 Kimesne kaçma ile yā *Süleymān*
Hakikat bulmayıser mevte dermān

1064 Yitişecek kaža bir kimse māni'
Olamaz iricek fermān-ı *Sāni*'

DER-BEYĀN-I TAŞARRUF-I HAK

1065 Taşarruf Hak Te'ālānuñdur el-hak
Kimesne māni' olamaz muhakak

1066 Bulınmaz hikmetin dānende bir şey
Gümansuz 'ālimü'l-esrārdur Hay

¹²¹ demin:deyn S.A.

- 1067 Girü kendüdürür 'ilminde dānā
Ve hem her kārna kādīr tūvānā
- 1068 Ne dilerse kıur icādī izhār
Odurur 'ālemi yokdan iden var
- 50b. 1069 Dilerse hem yine ānīde varın
Yoğ ider kāinātūn iştihārın
- 1070 İşinde fā'il ü muhtār oldur
Daḥi hem hālīk-ı her-kār oldur
- 1071 Degildür hikmetinden taşra bi-rayb
Ne var ise cihānda zāhīr ü ḡayb
- 1072 Husūsā ne ola bundan irādāt
Bu var idüp yok itmekden murādāt
- 1073 Yoğ iken var idüp yine yoğ itmek
Ne içündür gelenler girü gitmek
- 1074 Ne hikmetdür bu hāli kimse bilmez
Lisān-ı kāl ü kıl şerhini kılmaz
- 1075 Bu sırruñ aşına irmedi kimse
Bu remz için haber virmedi kimse
- 1076 Bu kenze olımadı kimse vākıf
Beyān itmedi *Mifiāh* u *Mevākıf*
- 1077 İşıtdün ise *Hızri*'nün kelāmın
Du'ā idüp di āḥirinde āmīn
- 1078 Seni ben ma'nī ile eyledüm şād
Beni sen daḥi eyle ḡayr ile yād
- 1079 İlāhī cān u dilden baña bir merd
Du'ā iderse āña virme sen derd
- 1080 Dem-i āḥirde imānına *İblīs*
Zafer bulmasun āña hem o telbīs
- 1081 Daḥi ḡavf itdüginden kırtar anı
Müyesser eyle hem yarın *cinām*
- 51a. 1082 Cehennem zahmetinden cism ü cānın
İlāhī şakla gösterme duḡānın

**NAKL-İ 'AN-'ALİYY RADIYALLÂHU 'ANH :MEN 'AREFE
NEFSEHÜ FEKAD 'AREFE RABBEHÜ ¹²²**

- 1083 Gel iy dānende-i sırr-ı hakāyık
Kerem kıl keşf it kenz-i dekāyık
- 1084 Kelām-ı men 'arefe sırrın 'ayān it
Murād-ı *Şāh-ı Merdān* 'ı beyān it
- 1085 Nedürür nefsi bilmek remz-i mefhūm
Beyān it tā ki halka ola ma'lūm
- 1086 Gel iy tālib ü rāgıb istimā' it
Nicedür nefsi bilmeklik semā' it
- 1087 Ne şeysin neye mazhar düşdüğüñ hem
Bilürsen nefsuñi bildün yime ğam
- 1088 Bu sözden ma'nī budur eyle idrāk
Senüñ için olupdur halk-ı eflāk
- 1089 Velī kendü için halk itdi Mevlā
Seni lā-büd melekden görüp evlā ¹²³
- 1090 Hālife kıldı neslünden mu'ayyen
Didi hakkında *kerremnā* mübeyyen
- 1091 'Aṭā idüp saña bir pāk cismi
Ma'ārif gencinüñ kıldı tılısmı
- 1092 İdindi kendü kalbün nazar-gāh
Musahhar eyledi hem nutkı her-gāh
- 1093 Dahi bezl itdi 'aql u 'ilm ü hem fer
Ve hem eşyāya eyledi muzaffer
- 51b. 1094 Dahi vech-i ḥasen kıldı cemālün
Keremler idüp arturdu kemālün
- 1095 Ki hallākuñ bu luṭfini idüp fikr
Bilesin kudretini idesin zikr
- 1096 Tutasın emr-i ma'rūfin dāim
Kul isen olasın kullıkda kām

¹²² Hz. Ali'nin (R.A.) Peygamberimizden naklettiği hadis: "Nefsini bilen, Rabbini bilir ve tanır."

¹²³ melekden: felekden S.B.

- 1097 Budurur nefsi bilmeklik hakikat
Bu karuñ ider ancak huş u diğkat ¹²⁴
- 1098 Gel imdi sen seni bilgil ki kimsin
Nireden geldün ü ne ile imsin ¹²⁵
- 1099 Bilegörsen seni yâ ibn-i Âdem
Tefekkür eyle zâtuñ dem-â-dem
- 1100 Vücüd-ı asluñı Hak idüp irâd
Yaratdı âb u hâk u âteş u bād
- 1101 Gilin vâdi-yi Nu‘man içre kırk yıl
Yogurdu dest-i kudret şubh-dem bil
- 1102 Niçe cevher konuldu ecl-i te‘dib
Nitekim gevherün kânı Serendîb
- 1103 Çün asluñ çâr şeyden oldu kalib
Virildi nefis ü rûh u ‘akl gâlib
- 1104 Çihâr eşyâ ile olduñ çü bünyâd
Cihân dañi o çâr iledür âbâd
- 1105 Anuñ için olupdur asl-ı zâtuñ
Ezelden mebd’e’i bu kâinâtuñ
- 1106 Hakikat ‘âlem-i suğrâdur insân
Cihâna konan oldu aña ihsân
- 52a. 1107 Müşâhid dide-bân-ı sun‘-ı Allâh
Mükemmel hem mufazzâl şahib-i câh
- 1108 Çü dört şey’ ile mevcûd oldu cismuñ
Muhakkak genc-i Hak için tılsmuñ
- 1109 Yine dördi de sende kondı mevcûd
Ki âlet ola rûha kesb ola sûd
- 1110 Harâret nâr u âbdur lu‘âbuñ
Tenün hâk ü nefis bād-ı nisâbuñ
- 1111 Li-ecl-i hizmetuñ zâtunda asluñ
Konuldu bilesin tâbân-ı fasluñ

¹²⁴ S,B’de:“ Buna dek ider ancak huşu diğkat” şeklindedir.

¹²⁵ S,A’de:“ Ne yirden geldün ü neyle eminsin” şeklindedir.

- 1112 Ki hâsıl ola cümle kâbiliyyet
Bilüp lutfin idesin Hakk'a minnet
- 1113 Ki yokdan lufti ile var kılmış
Vücuduñ ma'ni için dâr kılmış
- 1114 Bilesin varlığın emrine mevkuf
İdesin dürlü evsaf ile mevsuf ¹²⁶
- 1115 Bilesin *Evvel* oldur *Âhir* oldur
Dahi hem *Bâtın* oldur *Zâhir* oldur
- 1116 Bilesin *Kâdir*-i mutlakdurur Hakk
Yaradandır cihân dârin muhakkak
- 1117 İder her dâneye hem biñ biñ ihsân ¹²⁷
Yaradan katre şudan kâmil insân
- 1118 Akıdur su gibi çün cismi cisme ¹²⁸
Şadâ virdükde lâyük ider isme
- 1119 Anuñ için su gibi meyl idersin
Nite nefsi nefes birle yidersin
- 1120 Tûrâb isen döşengil olma ser-keş ¹²⁹
Duhânuñ taşra virme hem-çü âteş
- 52b. 1121 Döşenüp yir gibi su gibi tâhir
Olursan Cennetisin aña zâhir
- 1122 Eger yil gibi ağarsan hevâya
Tutulup aldanırsın mâsivâya ¹³⁰
- 1123 Olursan od gibi her yirde ser-keş
Yirüñ yarın olser lâ-büd âteş
- 1124 Muti' ol Hakk'a ol kullukda kâim
Dilinden eksik itme zikri dâim ¹³¹
- 1125 Yüzüni yirlere sür 'unfi terk it
Dilünde i'tikâd-ı dini berk it

¹²⁶ Bu beyt S,B'de var,S,A'da yoktur.

¹²⁷ her:bir S,B.

¹²⁸ çün:çü S,B.

¹²⁹ tûrâb isen:tûrâbisin S,B.

¹³⁰ aldanırsın:aldanursen S,B.

¹³¹ dilînden:dilüнден,eksik:eksük S,B.

- 1126 Yoğ iken var iden girü ider var
Velikin terbiyedür rûha tekrâr
- 1127 Hicâb-ı hâziniyi itdürüp seyr
Ki 'ucbin lutfu ile vire bi'l-hayr ¹³²
- 1128 Ki varup gele her etrâfa anı
Geyüp nûrânî hil'at cism-i câmî
- 1129 Göre göz görmedügi lutf-ı ihsân
Yimeye bir yidügin anda insân
- 1130 Bu da bir lutfidur ol 'âlî-şânun
Güzâfin gelmedün gider gümânun

SEBEB-İ HİLKAT-I NÂS

- 1131 Budur maqşud hilkatden hüdâvend
Bilesin Rabbünî bi-misl ü mânend
- 1132 Ve her varı bilesin ol ider var
Daği her güne maşnû'âtı izhâr
- 53a. 1133 Cihân dârını ma'mûr iden oldur
Kimin mâr u kimin mûr iden oldur
- 1134 Temâmet ni'metün nev'ini yeksân
İdendür fazlı ile halka ihsân
- 1135 Halâlinden yiyüp tâ lutfını fikr
İdesin eyleyüp hallâkını zîkr
- 1136 Şalâta şarf idesin 'ömri dâim
Olasın yevmi şâyim leyli kâim
- 1137 İdesin râzıka dürlü 'ibâdet
Ki lutfından ide ehl-i sa'âdet
- 1138 O dem ki teng görine saña bu dâr
Bulasın lâ-cerem havra-yı dil-dâr
- 1139 Giresin fazl-ı Hakk ile cinâna
'Ameller mertebendür fazla câna

¹³² S,B'de: "Lañif ü key 'acibin vire bi'l-hayr" şeklindedir.

1140 Kimisi hulle ola kimisi t̄ac
Kimisi ni‘met için ola turr̄ac

1141 Kimisi kaşr ola vü kimi gül-zār
Velī ‘arz ide Hāk lutf ile didār

1142 Bu mezkūrīn halk oldu çü insān
Bu eltāf için oldu rūhı ihsān

SEBEB-İ ĀRĀM-I RŪH DER-CİSM-İ İNSĀN

1143 Ten-i meksūfa girmek rūh-ı kâbil
Ma‘arif kesbi içündür şehā bil

1144 Ten aña kısmet için kayd olupdur
Tene ‘ilm için ol da şayd olupdur

53b. 1145 Ma‘arif kesb ide dünyāda tā kim
Bile eşyayı mahkūm Hāk’ı hākim

1146 Fünūn u kâbiliyyet ‘ilm ü ‘irfān
Turup tahşil ide oldukça mihmān

1147 Sezā-yı lutf ola ‘ilme idüp cehd
Ki menkūldur *mine 'l-mehdi ile 'l-laḥd*

1148 Fenādan vaktehā ‘azm itse hulde
Bula Hāk fazlını tā rūh-ı cülde

1149 Ne kesb iderse bunda yarın el-hāk
Cezāsını görisedür muhakkāk

1150 O dem ki kālīb-ı ten ola zāil
Mekān-ı hayyiz olmaz rūha hāil

1151 İrişür şark u ğarba geçmedin dem
Meşakkat çekmedin ‘azm itmedin hem

1152 Ne gelse kalbine ānide hāzır
Ola kim olmamışdur kimse nāzır

1153 Şecerden mive dirse biñ kez anı
Bite kat‘ olmaya gider gümānı

1154 Nazar kılsa her etrafı cinānuñ
Görine hāil olmaz kaşrı anuñ

1155 Ve hem bākīdür ehlinüñ hayātı
Degildür āb u gilden zirā zātı ¹³³

1156 Geyeler yetmişer hulle çü derhem ¹³⁴
İki deng olmaya ağırlığı hem

1157 Orada yokdurur zirā kesāfet
Key añla k'oldurur dār-ı letāfet

54a. 1158 Bu zıkr olman eltāf-ı İlāhī
Senüñ içündür itme iştibāhı

1159 Gidicek bu fenādan milk-i bākī
Bulsersin ve hem maḥbüb-ı sākī

1160 Dime kim bu fenādan 'azm idicek
Fenā-ender fenā olam gidicek

1161 Senüñ gibi letāfet kânını Hāk
Yime gam zāyi' eylemez muḥakkāk

1162 Ne lūtfuñ mazharısın eyleseñ fehm
Ecelden itmez idün lā-cerem vehm

HĀZĀ DER-BEYĀN-I İNSĀN Kİ ŞUN'ULLĀH-EST ¹³⁵

1163 Hudā itdükte maşnū'āti bünyād
Temāmet yir yirin olduḡda ābād

1164 Kemālin añlamaḡ için müşāhid
Yaratdı nūtfeden insānı şāhid

1165 Bile tā kudretin kim dürlü levni
Hākīkat zāhir itmişdir dü-kevni ¹³⁶

1166 Bile kim ābı itmiş şey'-i tāhir
Yürümüş şark u ġarba lūtfi zāhir

1167 Zemīni sākın itmiş āteşi germ
Kimin saht eylemiş hem kimini nerm

¹³³ degildür:degüldür S.B.

¹³⁴ geye:giye, yetmiş:yitmiş S.B.

¹³⁵ şun'ullāh: mazhar-ı şun'ullāh S.B.

¹³⁶ Ş,A'de: "Hākīkat zāhir olmuşdur dü-kevni"şeklindedir.

- 1168 Dahi ferrâş itmiş bâdı cāye
Nebātāta hem itmiş anı dāye
- 1169 Gün ile rüşen eylemiş cihānı
Dahi devvār itmiş āsūmañı
- 54b. 1170 Semādan indirüp bārānı bî-‘ad
Bitürmiş yirde ni‘met halka bî-had
- 1171 Kimi der bunca halkuñ rızkın ihsān
Temāşā ide maşnū‘atı yeksān ¹³⁷
- 1172 Kim idügin bile tā zü‘l-kemālün
Kadīm ü kadir u ol zü‘l-cemālün
- 1173 Bile kendüye viren oldurur fer
Bu maşnū‘atı hem iden muzaffer ¹³⁸
- 1174 Güzāfin mı şanursın sen bu cem‘i ¹³⁹
Er isen añla tutup söze sem‘i ¹⁴⁰
- 1175 ‘Adem ‘ad olsa insān şey’-i dānā
Gerekdür sāni‘uñ şun‘ına ra‘nā
- 1176 Gerekdür añā ‘akl u çeşm ü hem vehm
Görüp şun‘ın ide tā şāni‘in fehm
- 1177 Ola tā kemm ü keyf ü şey’e dānā
Bile kim Hāk Te‘ālā’dur tūvānā
- 1178 Sen ol sin eyler iseñ zātuñı fikr
Bu ihsānı añup it hālķı zıkr
- 1179 Ki kalbūñe ola taşfiye hāsıl
Olasın tā ki lutf-ı Hākķ’a vāsıl
- 1180 Dürüşüp nefsuñ üzre ol mücāhid
Derūnundaki şey’e hem müşāhid
- 1181 Ne didi ise hāk din āfitābı
Añā imān getür kıl irtikābı
- 1182 *Muhammed* hāk nebidür i‘tikād it
Dahi dīnine dilden i‘timād it

¹³⁷ yeksān:yıksān S,B.

¹³⁸ maşnū‘atı:maşnū‘āta S,B.

¹³⁹ sen:pes S,B.

¹⁴⁰ tutup:tut bu S,A.

55a. 1183 Bu nev'a bir hikāyet ideyim zikr
semā' it likin idüp ma'nisin fikr

**HİKĀYET-ANEST Kİ YEKİ-EZ-PĀDİŞĀHĀN-I PUT-PEREST
MÜSŪLMĀN ŞŪDE DER-DERŪN-I KUMKUMĀY**¹⁴¹

1184 Meger kim put-perest bir şāh-ı zālīm
Rivāyetdür ki ol ehl-i mezālīm

1185 Halāyık üzre cevvar idi gāyet
Yog̃ idi zulmine hergiz nihāyet¹⁴²

1186 Yakīninde meger var idi bir hān
'Azimü'ş-şān idi hem ehl-i imān

1187 Kıluben şāh-ı sünnī tiz-şimşir
İrüp zulm ehline ceng itdi çün şir

1188 Urup tığ ehl-i küfre şāh-ı sālīm
Zebūn oldı kamū ehl-i mezālīm

1189 Tutuldu ceng içinde şāh-ı cevvar
Dönüp bahtına keç-rev çarh-ı devvar

1190 Didiler sünni şāhına ki var ol
Tutuldu düşmenün sen ber-karār ol

1191 Buyurdu pādīşāh-ı ehl-i imān
Getürün aña virmen diyü amān

1192 Getürdiler muqayyed çün o şāhı
O dem emr itdi sünni pādīşāhı

1193 Bir ulu kumkumā itdiler anı
Kodular içine ol nā-tüvanı

55b. 1194 Tutup ağzın didiler zulm iden şāh
Herişe böyle olsun iy şehen-şāh¹⁴³

1195 Getürüp *Hīme*'den pes bi-'aded bār
Dem urdılar kim oldı düzah-ı nār

¹⁴¹ şūde:şūd S,B.

¹⁴² hergiz:hirgiz S,B.

¹⁴³ şehenşāh:şehinşāh S,B.

- 1196 Kōdılar āteş içre kumkumāyı
Bile içinde şāh-ı keç-nümāyı
- 1197 Eşer itdükce nār ol şeh-r-yāra
Dir idi yā şanem sen eyle çāre
- 1198 Harāret te'sir itdi çün be-gāyet
Didi kim yā şamed sen kıl 'ināyet
- 1199 Getürdi kumkumā içinde imān
Didi iy Hāk sen eyle baña dermān
- 1200 Heman-dem irişüp Hāk'dan 'ināyet
Şehab ağdı semāya bi-nihāyet
- 1201 İrişdi nā-geh-ān bārān ol dem
O sāt bile gitdi kalmadı dem
- 1202 Tağıldı āteş āb idüp hasāret
Bürüdet geldi ref'oldı harāret
- 1203 Yine Hāk cānibinden esdi bir bād
Götürdi kumkumāyı irdi feryād
- 1204 İletdi şehre kim ol kişvere dūr
Kodı deryā kenārında çü bir mūr
- 1205 Görüp pes ol vilāyet halkı nā-gāh
Semādan nesne indi olup āgāh
- 1206 Dirilüp ağzını açdı¹⁴⁴ bir merd
İçinden çıkageldi kalb-i pür-derd
- 56a 1207 Didiler ne kişisin di 'ayān it
Neyiçün habs olundun hem beyān it
- 1208 Didi kim şāhidüm key zulm ehli
Kabül itmiş idüm hem küfr-i cehli
- 1209 Çeküp 'asker meger bir sünni şāhı
İrişdi ceng içün hayl-i sipāhı
- 1210 Buluşduk likin ol oldu muzaffer
Beni tutturdı n'idem kalmadı fer

¹⁴⁴ açdı¹⁴⁴:açdu¹⁴⁴ S,B.

- 1211 Tokıdıp kumkumâyı anı bi'l-cebr
Koyuben içine didiler iy gebr
- 1212 Budurur dü-cihānda cāy-ı ser-keş
Diyüp her yānedən urdılar āteş
- 1213 Dir idüm yā şanem sen eyle dermān
Didükce artar idi nār-ı hicrān
- 1214 Didüm kim nāzenin 'ömrümi saña
Hasāretde geçürdüm hayf baña
- 1215 Şanem mihrı dilümden külli gitdi
Şamed ismin zübānum zıkr itdi
- 1216 Didüm 'āşi kulunem yā İlāhî
'İnāyet senden iy halkuñ penāhı
- 1217 Hudāyā senden olur yine çāre
Bürüdet vir İlāhî sen bu nāre
- 1218 Didügüm dem irüp bārān-ı bi-'ad
O nārı seyle virdi yağdı bi-had
- 1219 Yine bir bād irüp bu kumkumâyı
Götürüp anı buldurdı semāyı
- 56b. 1220 İrişdürdi semādan bu araya
Hudā şāhiddürür bu mācerāya
- 1221 Meger kim ol vilāyet halkı hesti
Be -külli kāfir imiş put-peresti
- 1222 İşidüp naşş-ı kātı' böyle bir nakl
Tefekkür eylediler cem' idüp 'akl
- 1223 Göricek böyle bürhān ile şāhid
Hudā'nun birliği için müşāhid
- 1224 Kamūsı şıdk ile tahkik-i imān
Getürüp buldılar duzahdan aman
- 1225 İşit 'avn-i İlāhî nice feryād
İdüp itdi o şāhuñ rûhunu şād ¹⁴⁵

¹⁴⁵ idüp:irüp,rûhunu:rûhunu S,B.

1226 İricek zerrece 'avn-i İlähî
Sevâb ider niçe yüz biñ günâhı

RECÂ-YI 'İNÂYET-İ MU'İN

1227 Gel imdi sen de Hâk'dan isti'ânet
Dile dâim ki Hâk'da yok ihânet

1228 Yüzüni hâk tarîkinde türâb it
Hudâ'nun dile 'avnin feth-i bâb it ¹⁴⁶

1229 Ki yigdür zerrece Hâk 'avni el-hâk
Hezârân şâh 'avninden muhakkâk

1230 Bu ebyâtı kim itdüm kamû takrîr
Zehebden levha yazar olsa tahîr

1231 Bu kuş diline kim oldum sühan-dân
Buña bir dil gerek 'ayn-ı Süleymân

57a. 1232 Ki remz-i müstetirinün maqâlin
Neye şâ mildürür bile me'âlin ¹⁴⁷

1233 Zihî dürr-i yetim-i silk-i cevher
Zihî baħr-i ma'ârif bâr-ı gevher

1234 Meger Hızri fenâda Ahmedi'sen ¹⁴⁸
Ya şuhun şadrına Seyhi yedisin ¹⁴⁹

1235 Bu silk-i dürre kim virdün leţâfet
Kemâliyle ki derc itdün zerâfet

1236 Hudâ ilhâmıdur añlama kesbi ¹⁵⁰
Recâ için degildür belki hasbi ¹⁵¹

¹⁴⁶ Hudâ:Huza S,B.

¹⁴⁷ neye:niye S,B.

¹⁴⁸ Ahmediseñ:Ahmedisiñ S,B.

¹⁴⁹ yedisin:yedisin S,B.

¹⁵⁰ Hudâ:Huza S,B.

¹⁵¹ degildür:degıldür S,B.

MATLA'-I DĀSĪTĀN-I EZ-MEV'ĪZA-I İSTİFHĀMĪYYE

- 1237 Eyâ dünyâ-yı dūnuñ mübtelaşı
Nedürür cānuna bunca belası
- 1238 Bu biş gün 'ömre zer kim eyledūñ cem'
Nice yıl harc idersen irmeye kam'
- 1239 Bekā dārındaki 'ömrüne hod 'ad
Bulunmaz niçe biñ yıl sāl ile had
- 1240 O günki 'ömrün için iy bed-endiş
Toyurdun mı 'aceb bir ac u derviş
- 1241 Hudāyiçün ahıvirdün mi bir nan
Fakir olanlara itdün mi ihsān
- 1242 Dilünde var mıdur hiç havfi'llāh
Ya itdün mi günāhuñ añuben āh
- 1243 N'oliserdür bilür misin ser-encām
Ecel hod şuniserdür 'ākıbet cām
- 57b. 1244 Güzer kıldukda 'uqbāya fenādan
'Aceb rāhat ola mısın 'anādan
- 1245 Bilür misin ki olasın ehl-i rahmet
'Azābiler irişdürmeye zahmet
- 1246 'Aceb āsān vire misin cevābuñ
Bulına mı berātuñda sevābuñ
- 1247 Dem-i āhirde imān yār u hem-dem
Ola mı diyü dem dem yir misin gam
- 1248 Yoluñda hod var İblis gibi düşmān
Meger hıfz ide irüp fazl-ı Rahmān
- 1249 Buları fikr ider misin karındaş
Bu gamlardan döker mi gözlerün yaş
- 1250 Eger bu vāridatı eyleyüp fikr
İdersen şıdk ile hem Rabbuñ zikr

1251 Olursan ecr-i sübhāniyle ‘āmil ¹⁵²
Ḥaḳīkatda olursın merd-i kāmil

1252 Daḥi yarın kıyāmet günü dāruñ
Ḳuşūr-ı ḥuld ola vü ḥūri yāruñ

1253 Ve eger bu beyānı itmeyüp yād
Tutup *İblīs* emrin eyleseñ şād

1254 Hevāya aldanup idersen ihmāl
Uyup hırşa direrseñ ṭurmadın māl

1255 Sefīḥ ü keç-nümāsın hem bed-ef’āl
Dimez misin ki yarın ne ola ḥāl

1256 Gel imdi dāyimā ṭurma ‘amel kıl
Kim oldur saña yarın yār olan bil

58a. 1257 Ne deñlü eyler isen mālī bisyār
Gidicek sen o ḡayruñ durur iy yār

1258 Benüm diyüp dirüp mālī n’idersin ¹⁵³
Senüñ neñdür ki koyuben gidersin

1259 Kişi kim ḥissetiyle cem’ ide genc
Delüdüdür kim çeker ḡayrıçıñ renc

1260 Be-ḡāyet ebleḥ ol kim dire mālī
Belā vü derd ile ṭartup zevālī

1261 Gidüp kendü ola ḡayrilerüñ genc
Ola illere aşşı kendüye renc

1262 Eyā cem’ eyleyen hırş ile genci
Bile artar şakın genc ile renci

1263 Nedür bunca cefā kim dāne gendüm
Ḡıdādan ḡayrı yimez ḡayrı kendüm

1264 Tenüñ ḡüyā kafesdür mürḡi cānuñ
Ḡıda-yı mürḡi gendümdür ki nānuñ

1265 O dem ki mürḡ-ı cānuñ dānesini
Düketse cān bulur tiz ḥānesini ¹⁵⁴

¹⁵² emr-i:ecr-i S,B.

¹⁵³ diyüp:diyü S,B.

¹⁵⁴ cān:ten S,B.

- 1266 Alamazsın bile bir dāne varun
Alur vārislerūñ hem biri yāruñ
- 1267 Gel imdi iy bu remzi eyleyen fehm
Dürişüp hırsı terk it Hāk'dan it vehm
- 1268 Ki hırs-ı gence uyup yürüdün pic
Kayırmaduñ zahire 'ukbāya hic
- 1269 Ferāgat kıl ki dünyā bi-vefādur
Şafası yok gamı çok pür-cefādur
- 58b. 1270 Kanā'at kıl olup varına kāni'
Kanā'at ehlidürür ehl-i sāni'
- 1271 Kanā'at ehlidürür ehl-i rāhat
Kanā'atsuz dil olur pür-cirāhat
- 1272 Cihānda besdürür bir lokma bir nan
Ziyādı derd-i serdür hāk-ı sübhān
- 1273 O kim terk ide mihr-i genc-i matlūb
Anā tālib olur zi-kār-ı mergūb
- 1274 Nireye 'azm iderse tārikü'l-māl
Refikūdur Hudā-yı vākıfu'l-hāl ¹⁵⁵
- 1275 Ne yirde olsa Hāfiz'dur añā Hāk ¹⁵⁶
İder lutfında müstağrak muhakkak
- 1276 Bu yüzden bir hikāyet ideyim gūş
Tutarsan ma'ni meyinden idüp nūş

**HİKĀYET-ANEST Kİ PĀDİŞĀH-I BAŞRA'RĀ Kİ
İLHĀM-I HĀK-RESĪD**

- 1277 Meger kim Şeyh Mansūr ibn-i 'Ammār
Derūn-ı pür-şafā ol genc-i esrār
- 1278 Giderken Başra'da bir gün tutup rāh
Serāy-ı şahīye uğradı nā-gāh

¹⁵⁵ refikūdur:refikūdur,Hudā:Huza S,B.

¹⁵⁶ Ne yirde:nirede S,B.

- 1279 Didü kimüñdürür bu hân-ı virân
Didiler kaşr-ı şâhidür degül hân
- 1280 Didükde şeyh-i kâmil bu kelâmı
Semâ' idüp o şahuñ bir gulâmı
- 1281 Didi şeyhe işitmesün sözüñ hân
İşidicek ider cismüñi bi-cân
- 59a. 1282 Hazer kıl kim belâ-yı pâdişâhî
Ziyâde müşkil olur 'unf-ı şâhî
- 1283 Didi ol şeyh-i dâñâ yine ol dem
Belâ benden iricek irişür gam
- 1284 Gidüp şâha haber virüp gulâmı
Didi devletde var ol müstedâmi
- 1285 Giderken zâhidinden biri el-ân
Serây içün kimüñdür didi bu hân
- 1286 Didiler kaşr-ı şâhidür bilâ-rayb
Didüm ben böyle dimeklik olur 'ayb
- 1287 Yüri kim zâhidâ sözüñi sultân
İşidicek komaz dünyâda el-ân ¹⁵⁷
- 1288 Didüm gam irmedin yüri güzer kıl
Didi gam benden irendür hazer kıl
- 1289 Semâ' itdükde sultân bu beyânı
Gazab birle didi ol şahsa kanı ¹⁵⁸
- 1290 Gerekmez gibi tiz buluñ ki zâhid
Bu resme söz dimez ehl-i müşâhid
- 1291 Bulup getürdiler çün şeyhi şâha
Selâm virdi iricek pâdişâha
- 1292 Gazab birle didi ol şeyhe sultân
Serây içün diyen sen miyidüñ hân
- 1293 Belî ben-ven didi ol şeyh-i bi-bâk
Semâ' eyle sözüm olma gazab-nâk

¹⁵⁷ e'l-ân:bir ân S,B.

¹⁵⁸ kanı:cânı S,B.

- 1294 Ğazabdan şeyhi Ğabse viriben řāh
Getürün didi yine geçmedin Ğāh
- 59b. 1295 Getürdiler çü şeyhi yine anı
Semā' eyle netice-i beyānı
- 1296 Didi 'unf ile şeyhe tiz sultān
Niçün didün serāy-ı řāhiye Ğān ¹⁵⁹
- 1297 Didi ol şeyh-i kāmīl kim 'ayān it
Bu kaşı kimden alduñ di beyān it
- 1298 Didi řāh almadum māl ile el-Ğak
Atamdan degdi irs ile muĞakkak ¹⁶⁰
- 1299 Didi şeyh atañuz kimden alıpdur
Didi řāh kim atasından kalıpdur
- 1300 Didi ol şeyh-i dānā yine tekrār
Aña da irş ile mi degdi bu dār
- 1301 Didi řāh bu su'āle yok mıdur Ğad
Degıpdür neslime irş ile 'an-ced
- 1302 Didi ol şeyh-i ekmele kim iy sultān
Bu takdir üzre pes olmadı mı Ğān
- 1303 Kañı neslün ki geldi senden evvel
Ya bünyād eyleyen kaşı müevvel
- 1304 Bu kaşı içre olar da Ğükm iderdi
Cehān ü emri seyr idüp giderdi
- 1305 Nireye gitdiler anlar Ğakikat
Añup eyler misin efkār u diĞkat
- 1306 řehā bilgil ki bir Ğün saña da mevt
İrişüp olırsın 'ākıbet fevt
- 1307 Ya Ğān olmadı mı bu kaç-ı fāni
Kañı ceddün řehā gider Ğümānı
- 60a. 1308 Serir-i saltanat dünyāda iy řāh
MuĞakkak nevbet iledür ol āĞāh

¹⁵⁹ niçün:neçün (2.nüs)

¹⁶⁰ degdi:düşdi (2.nüs)

- 1309 Gözün aç kim bu dünyâ bi-vefâdur
İşi cevr ü 'anâ vü hem cefâdur
- 1310 Bu nakli eyledükde şeyh takrîr
Dil-i şâha hemân-dem itdi te'sîr
- 1311 Beyânı şeyh takrîr itdüğü dem
Derûn-ı şâha şaldı güyyâ dem
- 1312 Be-gâyet nevha idüp eyledi âh
Didi kim sen 'inâyet eyle A'llâh
- 1313 Ferâgat itdi tahtını idüp terk
Didi bu da ne gamdur iricek merk
- 1314 Derûnın 'ışk alup tağlara gitdi
Semâ' it şâhı kim maşşûda yitdi
- 1315 Didi ol şeyh Mansûr ibn-i 'Ammâr
Bu hâl üstine döndi çarh-ı devvâr
- 1316 Zamân ile meger kim hacca vardum ¹⁶¹
İrişdüm çün tavâf-ı Ka'be gördüm ¹⁶²
- 1317 *Harem*'de gördüm ol şâhı ki cânı
Yakîn olmuş çıka kalmamış ânı
- 1318 İrişmiş *mahmaşaya* rûh-ı mihmân
Velikin dir idi iy ferd ü yezdân
- 1319 Beni taht ile tâcumdan ayırdun ¹⁶³
Muhabbet hil'atin döndün geyürdün
- 1320 Ayırma yarın imânumdan iy Hâk
Şıgındum sâna lutfun çok muhakkak
- 60b. 1321 İlâhi yarın eyle yarı maşsûr
Cemâlün pertevinden eyleme dūr
- 1322 Hudâyâ bunda itdün ise mahrûm
'Inâyet kıl ki olam anda merhûm
- 1323 İlâhi kıldun ise bunda bi-zâr
Naşibüm ola yarın anda didâr ¹⁶⁴

¹⁶¹ vardum: gitdüm S,B.

¹⁶² gördüm: itdüm S,B.

¹⁶³ tâcumdan: tâcumdan S,B.

¹⁶⁴ didâr: dizâr S,B.

- 1324 Diyüben teslim oldu bu beyâm
Be-gâyet ağladum şâh-ı cihânı
- 1325 Didüm huccāca şāhuñ vaşf-ı hālın
Dañi hakk ile taşdik-ı maķālın
- 1326 Görüp techiz-i tekfinini el-hak
Getürdüm şāhı defn idem muhakķak
- 1327 Yirinde yokladum yok meyyit-i şāh
Didüm n'oldı 'aceb iy kādır Allāh
- 1328 İrişdi nā-geh-ān hātifden āvāz
Eyā Mansūr biz aña itdük i'zāz
- 1329 Anı kim milk ü mālından idem dūr
Kıluram ravza-i Cennet'de pür-nūr
- 1330 Anuñ kim ben olam maķşüdi her-bār
Ben anı gözlerem sen fāriğ ol var
- 1331 Benüm için bir adım adan insān
Birine biñ bulur 'uķbāda ihsān
- 1332 Bu ķanda kim idenler varını terk
Benem anuñ cezāsı iricek merk
- 1333 Zihī luţf-ı İlāhī bārek'allāh
Zihī ihsān ki kesb itdi cihān şāh

61a.

TENBİHÂT

- 1334 Eyā fehm eyleyen ma'nā-yı naklı
Cihāndan fāriğ ol cem' eyle 'aklı
- 1335 Ya nedür bunca hüzni vü belāsı ¹⁶⁵
Hazer kıl ki olmayasın mübtelāsı
- 1336 Cihānuñ ķahrıdurur cümle 'işi
Biledür şehdinüñ ardınca nişi
- 1337 Nice 'iş eylesün kişi ki mevtün
Unıdur mı gamını ya'ni fevtün

¹⁶⁵ Ya nedür:Nedürür S,B.

- 1338 Müsâfir-hânedür bu dâr-ı pür-kaḥr
Geçecek müddetün sürer şunup zehr
- 1339 Ezelden böyle gördüm bu cihâni
Gelenin gönderir göçer konanı
- 1340 Kanı ceddün nireye gitdi aḳran
Ecel irdükde sürdi cebri devrân
- 1341 Saña dahi iriser fi'l-hakîka
Bilürsiñ irse fevt itmez daḳika
- 1342 Bil anı ki olırsin ḥāk ile ḥāk
Ki ezelden böyledür kanûn-ı eflāk
- 1343 Bu ğamdan dâim olgıl çeşm-i giryân
Dem-i hicr itmedin baĝruñı biryân
- 1344 Ki 'ömrün bi-vefâdurur budur ğam
Seferdedür müsâfir gibi her dem
- 1345 Didi ol mü'mininün şâhı *Hayder*
Ki 'ilme hâne *Ahmed* dürür ol der
- 1346 Seferdedür kişi dünyâda dâim
Olur kabrine girdüğinde kâim
- 1347 Kaçan kat' ola menzil kalmayup rāh
Alnur bâc için 'ömrün ol āĝāh
- 1348 Bu naḳlîñ hisşesinden sen de renk al ¹⁶⁶
Ki bir gün dehr idiser sana da āl
- 1349 Vücûduñun fenâsın idüp efkār
Cihân mihrini terk it fâriğ ol var
- 1350 Bu biş gün 'ömre nedür bunca ğamlar
Ta'âmuña elinle katma semler ¹⁶⁷
- 1351 Hakikat 'âkıl isen ehl-i hâl ol
Cihânuñ cāhını ko pây-mâl ol
- 1352 İşitdün *Basra* şâhına sa'âdet
Nice irdi idin sen dahi 'âdet

¹⁶⁶ naḳlin:naḳlün S,B.

¹⁶⁷ elñle:elññle S,B.

- 1353 İlähî *Hizri*'yi sen bahtiyâr it
Ferâgat ehli içre ihtiyâr it
- 1354 Dilinden gayrı mihrüñ mâsivâyı
Ba'id eyle Hudâyâ her hevâyı
- 1355 İlähî rahmetüñden eyleme dür
Dahi hem merkadini eyle pür-nür
- 1356 Eger çi cürmine yok hadd ü gâyet
Velikin lutfuña da yok nihâyet

**DER-BEYÂN-I HAVÂSS- I HAMSE-İ ZÂHİRE
DER-VÜCÛD-I İNSÂN**

- 1357 Gel iy deryâ-yı 'ilmüñ dide-bânı
Beyân it halka lutf-ı müste'anı
- 62a. 1358 Dilüñden dür döküp gevher nişâr it
Kelâmuñ her dimâga müşg-bâr it ¹⁶⁸
- 1359 İşârâtiyle mes'ül eyle nâsı
Ki Hakk'un lutfinuñ yokdur kıyâsı
- 1360 Be-küllî ehl-i ğarбі ehl-i şarkı
Hudâ'nuñ lutfi deryâsında ğarkı ¹⁶⁹
- 1361 Seni milk-i 'ademden milk-i cûda ¹⁷⁰
Getürdi virdi şahrâ-yı vücûda
- 1362 Huşûsâ zâtuña urduğda bünyâd
Havâss-i hamse ile kıldı âbâd
- 1363 Aña dâd için itdi 'aklı ihsân
Bilüp lutfin olasın kâmil insân
- 1364 Vücûduñ milkinüñ sultânıdur 'aklı
Budurur ehl-i sünnet didügi naklı
- 1365 Havâss-i hamseñ ol sultâna me'mûr
'Asâkirdür ki hasmın ide makhûr

¹⁶⁸ müşg-bâr: misk-bâr S,B.

¹⁶⁹ Hudâ: Huzâ S,B.

¹⁷⁰ milk-i: ketm-i S,B.

1366 ‘Asākiriyle ol sultān bulup fer
Ola tā nef̄s-i ḥaṣm üzre muzaffer

1367 İdüp mazbūt nefsi ta ki sultān
Ara yirden çıkupdur ola şeytān

1368 Vücūduñ şehri olmaya ḥasāret
Komaya nef̄s-i şeytān k’ide gāret

1369 Tarīk-ı müstaḳimi tutuben rūḥ ¹⁷¹
Gidüp tā bāb-ı ‘ilmi ide meftūḥ

1370 Olup kalbine tā taḥkīk ḥāsıl
İrüp maḳsūda ola Ḥaḳḳ’ a vāsıl

62b. 1371 Saña lā-būd ḥavāss-ı ḥamse vü ‘aḳl
Hata için virilmedi işit nakl

1372 Anuñ için virildi olup ālet ¹⁷²
Ki rūḥun kesb ide şevk ile ḥālet

1373 Anuñ için virildi kim muḥaḳḳaḳ
Tutasın ne ki emr itdi ise Ḥaḳ

1374 Bu emr ecli için geldüñ cihāna
Sebeb olan bu idi imtihāna

1375 Budurur *Aḥmed*’uñ nakl-i tarīk
Mecāzi añlama feh̄m it ḥaḳīkī

1376 Bilindi kim ḥavāss-ı ḥamse vü rūḥ
Güzāfin ḳonmamış sende bu meşrūḥ

DER-BEYĀN-I ḤAVĀSS-I ḤAMSE-İ MEZKŪR ¹⁷³

1377 Ḥavāss-ı ḥamse nedür eyleyem zıkr ¹⁷⁴
Semā’ it bir bir idüp maḳsadum fikr

1378 Başar sem’ u ve enf u femm u hem lems
Bulardur his için ol zıkr olan ḥams

¹⁷¹ tutuben:tutiben S,B.

¹⁷² Bu beyt S,A’da yoktur.

¹⁷³ S,B’de “Der” yoktur.

¹⁷⁴ eyleyem:eyleyim S,B.

1379 Şerîf-i 'uzvî bunlardur haķikāt
Bularuñ ile eyler rūh dikkāt

1380 Bular aletdürür rûha ve hem zarf
Nitekim kûze ile âb olur şarf

1381 Bu gevherler ki zikr oldu havâşşı
Nihayetsüzdürür iy Tafîri hâşşı

1382 Kemâli her birinuñ bi-'adeddür
Ta'accüb kıлма kim dâri ebeddür

63a. 1383 Bu luĢi kıldı çün Haķ nâsa ihsân
Bu faẓl ile olupdur kâmil insân

HÂŞŞA-İ BAŞAR

1384 Başar virdi göresin şun'ını rast
Ki birbirinde yokdur zerrece kast

1385 Kemâl ile virüp zînet cihâna
Komamış bir yirinde bir bahâne

1386 Şanâyi'in görüp tâ şâni'in fikr
İdesin hem şerîf esmâların zikr

HÂŞŞA-İ SEM'

1387 Dahi hem sem' virdi kim kelâmı
İşidüp fehm idesin bi't-temâmi

1388 Semâ' idüp kelâmınuñ makâlin
Tutasın emrini bilüp me'âlin

1389 Saña nef'i olan söze tutup güş
Kaçasın bi-menâfi'den dirüp hüş

HÂŞŞA-İ ENF

1390 Biri de enfdürür kim duĢâmı
Bedenden ref' ider ki eglene cânı

- 1391 Vücūdün bir dem ile germini serd
İder tā irmeye cismine bir derd
- 1392 Hevā içün bir âletdür ki cisme
İfâkat vire tā genc-i tılsma
- 63b. 1393 Daḥi hem rāyiḥa cinsin idüp fark
Bile Ḥak luṭfi bāhrinde özin ğark

HÂSSA-İ FEM

- 1394 O ḥamsenün birisi daḥi femdür
Kim anuñ ile insân muhteremdür
- 1395 Lisân-ı lezzetisini muḥakkak
O fem içre müretteb eyledi Ḥak
- 1396 Lisân ile okıyup ‘ilm-i *Kur’ân*
Bulasın vahdetine tā ki bürhân
- 1397 İdüp sin ile zevkın her ta‘āmuñ
İdesin şükürin ol Rabbü’l-enāmuñ

HÂSSA-İ YED

- 1398 Birisi daḥi yeddür kim tutar tiz
Dakıka fevt itmez kâra hergiz
- 1399 Yede rām itdi penc engüşti kim Ḥak
Tuta şuhfin yaza ismin muḥakkak
- 1400 Rukû‘a secdeye çün âlet oldu
Elinde ḥatt-ı ismu’llâhı buldı
- 1401 Yise dürlü ni‘am tā kâmil insân
Diye el-ḥamdü li’llâh iy zü’l-iḥsân
- 1402 Niçe dürlü daḥi var âlet-i rûḥ
Sözi taṭvîl ider ger olsa meşrûḥ
- 1403 Bu gevherler ki bir bir eyledüm zıkr
Konuldu sende luṭf-ı Ḥakk’ı tā fikr

- 64a. 1404 İdūben diyesin el-ḥamdūli'llāh
Seni var eyleyen sultāna her-gāh
- 1405 Dūriş Ḥak kullığından olma hālī
Ḥarāma uyma koyuben ḥelālī ¹⁷⁵
- 1406 Sakın 'iṣyāna itme bunları şarf
'İbādet ecli rūḥa oldılar zarf
- 1407 Belā irişmesün zenb itme zinhār
Ki yok itmege kādirdür iden var ¹⁷⁶
- 1408 Nazar kıl 'uzvı eksüklere kim derd
Çeküp yürürler olup yüzleri zerd
- 1409 Saña 'ibret-nümā ḥalk eyledi Ḥak
Bilesin tā ki lutfını muḥakkak

KADR-İ HAVASS-I MEZBÜRİN

- 1410 Başar kadrin başarsuzdan su'āl it
Nicesi ḥūnin aḡlar gūş-māl it
- 1411 Cihānı gösteren gözdür ḥakikat
İden eṣyānuñ elvānına dikkat
- 1412 Su'āl it kadrini sem'un aşamdan
Ki lām itmişdürür kaddin ḡamdan
- 1413 Sadā-yı sūḥanı işitmez ol kim
İderlerse yüzine karşı ger şetm
- 1414 Su'āl it kadrini enfün iy karındaş ¹⁷⁷
Bulup bi-enfi görünce döker yaş
- 64b. 1415 Cemālūñ zinetidürür muḥakkak
Ere enfün zevālin virmesün Ḥak
- 1416 Zebānuñ kadrini şor bi-zebāna ¹⁷⁸
Heman-dem başlayıserdür fiḡāna

¹⁷⁵ Ḥarāma uyma: Ḥarāmī olma S,B.

¹⁷⁶ Ki yok itmege: Yok itmege de S,B.

¹⁷⁷ S,A'de: " Su'āl it kadrin enfün iy karındaş" şeklindedir.

¹⁷⁸ zebān: zübān S,B.

1417 Zebāniyle şeref bulmuşdur insān ¹⁷⁹
Dile oldu kemālāt ekser ihsān

1418 Elüfî kadrini sor bi-dest-i merde
Nice düşmişdürür gör renc-i derde

1419 El iledür cihānda kesb ü hem fer
El ilesin her ef'āle muzaffer

1420 Bu nev'a halkı görsen Hakk'ı zikr it
Senüñ gibidürür anlar da fikr it

1421 Mübāyiniyle kesb idüp izāh
Bilüp lutfın olasın tā ki iflāh

1422 Çü her şey nakzı ile oldu ma'lüm
Bülend-i hikmeti tā ola mefhüm

1423 Bileler hikmetinde Hakk'ı mähir
Görüp zıddı ile her şey zāhir

1424 Ne dilerse kıtur i'cād şāni'
Olımaz kimse ef'āline māni'

1425 Hudā'nuñ kudreti keffinde her-kār
Kimesne māni'i yok hayy u muhtār

1426 İşinden 'aciz ü bir nā-tüvānı
Dilerse şāh ider fāzl ile anı

1427 Dilerse şāhı 'aciz ile ider fevt
Düşürüp kapulara irgürüp mevt

65a. 1428 Bu nev'a istimā' it bir hikāyet
Hudā'nun hikmetindendür rivāyet ¹⁸⁰

**HİKĀYET-ANEST Kİ HAKK CELLE VE 'ALĀ
ŞU'ĀL -KERDEN BE-'AZRĀ'İL EZ-TERAHHUM**

1429 Meger bir gün didi 'Azrā'î'e Hak
Ki rüha kâbız olalı muhakkak

¹⁷⁹ zebān:zübān S.B.

¹⁸⁰ Hudā:Huzā S.B.

1430 Kime rahm eyledün iy kâbızı'r-rüh
Beyân idüp hakikat eyle meşrüh

1431 Didi 'Azrâ'ül iy hayy u tüvânâ
Saña rüşendür iy 'allâm u dâna

1432 Yine Hak cānibinden irdi āvāz
'Ayān eyle ki halka keşf ola rāz

1433 Didi 'Azrâ'ül iy hallāk-ı āfāk
İki kimesneye rahm oldu el-hāk

1434 Biri budur ki bir keştide bi-'ad
Giderken bahr ile nās isteyüp had

1435 Muḥālif esdi ol semtün hevāsı
Bu idi emrünün lā-büd revāsı

1436 İletdi senge çaldı keştīyi bād
Bu idi levh-i mahfūzuḡda irād

1437 Tağlup keştī oldu pāre pāre
Ḥalāyık ġark oldu çün ne çāre

1438 Ḥalāş oldu meger bir 'avret iy Hak
O keştī pāresi üzre muḥakkāk

1439 O deryā içre üç gün aç ġam-nāk
Giderdi pāre üzre key çeküp bāk

65b. 1440 Daḡi hem ḡamli var idi zamānı
Yitüp toġdı bir er oġlancık anı

1441 Sefine pāresinde kaldı kūzek
Düşüp ġark olmadı ḡfzuḡda yok şek

1442 O ma'sūm māderinden olcak fark
Düşüp deryāya 'avret oldu bes ġark

1443 İrişüp 'avretün cānını aldum
Yine dem geçmedin eflāke geldüm

1444 Sefine pāresi üzre o ma'sūm
Bilimedüm ne oldu saña ma'lūm

1445 Ol oġlancuġa rahmum geldi ġāyet
Senün ḡikmetlerüne yok nihāyet

1446 Birisi daḥi yā Rab bir ulu ḥān
Cihāna ḥūkm idüp ol ehl-i fermān

1447 İdüp her pādişāha nāme irsāl
Düşürdi nice yüz biñ bār emvāl

1448 Zer u sīm ḥışt ile yapdurdı bir şeh̄r
Akıtdı şeh̄r içinden bir ulı nehr

1449 Niçe biñ sīm ü zerden dikdi eşcār
O nehre la'l idi hem cāy-ı aḥcār ¹⁸¹

1450 Zemīnin itdi 'anberden ḥaḳīkat
Behiştün 'aynına iderdi diḳkat

1451 İki yüz elli yılda yapılup rast
O şeh̄rñ kalmadı kārında bir kast

1452 Didiler ki şeh̄a dūnyāda var ol
Tamām oldı şehir sen şeh̄-süvār ol

66a. 1453 Binüp kavmi ile ānī yitişdi
N'idem ki peyk-i mevt irüp yitişdi ¹⁸²

1454 İnüp atdan çü başdı āsitine
İrişüp cānın aldım girdi sine

1455 İki yüz elli yıllık şeh̄rini şāh
Nicedür görmedi yitdi çü nā-gāh

1456 Girüp şeh̄rine idemedi 'işret
Dürüşdi likin ammā gitdi ḥasret

1457 Aña daḥi eyā hannān u mennān
Be-gāyet raḥm itdüm lik fermān

1458 Senüñdür nice dilersen kılursın
Kem ü keyfini her şey'ün bilürsin

1459 Yine 'Azrā'il'e ol ḥayy u sübhān
Didi 'izzüm ḥaḳkı iy kābız-ı cān

1460 O şāhidi o küzek fi'l-ḥaḳīka
Benüm emrümde fevt olmaz dakīka

¹⁸¹ cāy-ı aḥcār: çay-ı aḥcār S,B.

¹⁸² ki: kim S,B.

1461 Ben ol şāhem ki ol ma'sūm-ı nā-çız
Yetimi şāh iderem sanma 'ācız

1462 Yine hem hı̄şmetine olsa mağrūr ¹⁸³
Düşürüp kapulara eylerem hūr

1463 Cihāna hasret idüp iderem fevt
Hakāret birle şöyle irgürüp mevt

FERMĀN-I KAVL-I RABBŪ'L-'ĀLEMĪN

1464 Didi ol kâinātuñ girdigāri
Cemī'-i mümkinūñ perverdigāri

66b. 1465 Benüm hikmetlerüme yokdurur had
Dahi hem kudretüm āsarına 'ad

1466 Benüm yok kimesneye ihtiyācum
Velī kapumda vardur hadsüz acum

1467 Benümdür ululık kāsırdur insān
Ben itdüm anlaruñ da rühin ihsān

1468 Neye kādirdürür insān ki mevtin
Onı da kibr ide añmaya fevtin

1469 Kemāl-i kudretümle kâinātı
'Ayān itdüm be-küllī mümkinātı

1470 Dilersem hem yine anide varın ¹⁸⁴
Yok eylerem ta'absuz iştiḥārın

1471 Ne dilersem kıluram kudretüm var
Benem kārında kādır şāh-ı muḥtār

1472 Didi çünkü beyānı Hakk taḥkik
Diyüp āmentü sen de eyle taḥdik

1473 Ki Hakk'undur taḥarruf kimse māni'
Olamaz iricek fermān-ı şāni'

1474 Ne didi ise Kur'an ānā imān
Getür kim bulasın duzaḥdan amān

¹⁸³ hı̄şmetine: hı̄şmet ile S,A.

¹⁸⁴ hem yine: eylerem S,A.

- 1475 Daḥi hem *Aḥmed*'ün kavlini her dem
Tutarsān olasıñ Cennet'de hem-dem
- 1476 Zihî cāñ añā hem-dem ola yarın
Göre dâim cemâlin çâr yarın
- 1477 Hudâyâ *Hızri*'yi yarın *Muḥammed*
Cemâlindeñ ayırup eyleme red
- 67a. 1478 Sen anı korkularından emîn it
Daḥi hem lutfuñı añā karın it
- 1479 Cinān içre mekânın eyle gül-şen
Yüzini şems-veş hem eyle rüşen
- 1480 Karadur zenb ile gerçi ki rüyı
Ne gam yudukda lutfuñ bahri suyı
- 1481 Gel ey tutan bu dürr-i nazmuma güş
Veyâ bu kenzi fehm iden dirüp hüş
- 1482 Diyesin cāñ u dilden yâ İlähî
Dilerem senden iy halkuñ penâhı
- 1483 Bu nazmuñ şahibine eyle rahmet
Cahim içre añā gösterme zaḥmet
- 1484 Ve hem hâcetlerini eyle maḥbûl
Ne maḥşûd eyleyüp itdise menkûl
- 1485 Bu nev' ile du'âyı bana in'âm
İdenün iy rumûz-ı kenz-i 'allâm
- 1486 Murâdını sen anuñ eyle hâsıl ¹⁸⁵
Ne ise maḥşadına eyle vâsıl

MAṬLA'-I DÂSİTÂN-I TAŞAVVUF VE TEVEKKÛL

- 1487 Gel iy şevk ehli dilden tutuben güş
Bu ma'ni cür'asından eylegil nüş
- 1488 Yine bir rüy-ı ma'ni eyleyem keşf
Dilüne âb-ı hayvan-veş k'ide neşf

¹⁸⁵ S,B'de 1486.beytten 1657. beyte kadar yoktur.

- 1489 Ma'ânîdür hakikat âb-ı hayvân
İç andan kim olasın ehl-i 'irfân
- 67b. 1490 Kalup zulmetde olma misl-i huffâş
Gözün ac ki ola ma'nî gün gibi fâş
- 1491 Kişi kim câhil ola ma'niden dūr
Kalupdur güyyâ zulmetde bî-nūr
- 1492 Anuñ kim olmaya kalbinde ma'nî
Cihânda var mıyam dir ol da ya'nî
- 1493 O kim cehl ile cismin hem-dem itdi
Cihâna kör gibi geldi vü gitdi
- 1494 Düriş zulmetde kalma yâr-ı cānî
Uyarğil nūr-ı ma'nî ile cām
- 1495 Dilüni revgan-ı sıdka delil it
Uyarup 'ilm ile Hak'dan yaña git
- 1496 Ki rüşen eyleye dîn milkin ol nūr
Şafâlar buliben cān ola mesrūr
- 1497 İrişüp cānib-i Hak'dan hidâyet
İresin hazzâ kim olmaya gâyet
- 1498 Bulasın bir huzūr-ı cāvidānî
Olasın pâdişâh-ı dū-cihānî
- 1499 Makâm-ı pâyün ola 'arş-ı 'ālî
Bekâya iresin kim yok zevâli
- 1500 Bu hazzı fikr idüp hazz-ı fenâdan
Berî ol kalbünü kırtar 'anâdan
- 1501 Ki dünyâ zevkinün yüz bîf cefâsı
Belâdur kimseye yokdur vefâsı
- 1502 Yaluñuz besdürür hod mevt yâdı
Ki yaş idüpdürür iy niçe şâdı
- 68a. 1503 Kişi fevt olacağın idicek fehmi
Unıdur cümle kârın irişüp vehmi
- 1504 Bu sözden hisse añla key dutup güş
Ki bir gün olisersin sen de hāmüş

- 1505 Bilürsini lâ-cerem devr iderek dehr
Ecel desti sunıser saña da zehr
- 1506 Bu zehre bulmadı kimse tiryāk
Bu serdi idemedi kimse ihrāk
- 1507 'İlācın bilmedi 'ilmiyle *Lokmān*
Kimesne bulmadı bu derde dermān
- 1508 Bulan gayrıların renci 'ilācın
Bitürür bunda kendünün mizācın
- 1509 İden her fenni taḥşil ü mümecced
Bu mektebde olamaz tıfl-ı ebced
- 1510 Yedi iklimi şāh olsan yine mevt
İrüp bi-bāk idiser lâ-cerem fevt
- 1511 Dürişüp tıtalım olduñ *Süleymān*
Ne assı bulmayıcak mevte dermān
- 1512 Ne assı olmadan cehd ile *Huşeng*
Ecel irdükde kalıcak kişi deng
- 1513 Cihāna olsan *İskender* gibi ḥān
Ecel desti idiser yine bi-cān
- 1514 Ecele her gün istikbāl ider 'ömr
Elif kaddiñ büküben dal ider 'ömr
- 1515 Gel imdi 'ākıl iseñ fehmi eyle
Sipihriñ gerdişinden vehmi eyle
- 68b. 1516 Cihānuñ āline meftūn olma
Ḥaris-i māl olup mağbūn olma
- 1517 Şakın dil bağlayup mihr itme māl
Kifāfuñ deñlü kesb eyle nevāl
- 1518 Tevekkül eyle Ḥakk'a ḥırsı terk it
Ḥudā'nuñ luḫfını kalbünde berk it
- 1519 Tevekkül eyle Ḥakk'a kim virür Ḥak
Virendür rızkın eşyanuñ muḥakkak
- 1520 Konası dile Ḥak'dan rızkı her-gāh
Didi Kur'an tevekkeltü 'ale 'llāh

- 1521 Olursan Hâk ile sen Hâk da el-hâk
Sentûñ ile olur şeksüz muhakkak
- 1522 Mu'in olur saña her yerde her dem
Refîk olur ider 'ışkını hem-dem
- 1523 Hudâ'dan kim ire bir kula tevfik
Üyanur kalbi şem'i tiz tahkik
- 1524 Yayılır 'anberin evsâfi ilde
'Aziz olur hakikat cümle dilde
- 1525 İdinüp hâk-i payin halk ser-tâc
Cihân sultânı olur aña muhtâc
- 1526 Münâsib bu mahalle bir hikâyet
Semâ' it şevk ile k'idem rivâyet

**HİKÂYET-ANEST Kİ YEKİ EZ PÂDİŞÂH-I MUKÂRİN-ŞÛD
BE-'İNÂYET-İ HUDÂ**

- 1527 Sipâhını alup şayd ehli bir şâh
Bir ulu tağa 'azm itdi tutup râh
- 69a. 1528 Ne bulunursa hayvân itdürüp şayd
Getürde şâh önine urdurup kayd
- 1529 İrişdiler çü tağa irdi bārân
Yağup ardınca çıktı serd boran
- 1530 Ziyâde serd oldu kim sipâhi
Tağıldı yoklamayup pâdişâhi
- 1531 Unutdurdı Hudâ ol kavme şaydı
Koyup gitdiler anda şâh u kayd
- 1532 Meger sekbân-ı şâhi bir cüvan-merd
İnerken tağ etegine çeküp derd
- 1533 Bulup bir taldâ bir tağ içre key havf
Didi bu şeb yaturam çekmeyüp havf
- 1534 Girüp içinde oturdu hakikat
Bakup eyler iken her yana dikkat

1535 İlerüsinde gördi bir ulu ğār
Müretteb vaz'ı ile gūyiyā dār

1536 Oradan kalkuben girdi o ğāra
Temāşa itdi bir zibā maġāra

1537 Aġar orta yirinden bir latif āb
Daġi sūrāhi-var kim iriše tāb

1538 Oturup bir dem anda itdi ārām
Gözini hāb aldı irmedin şām

1539 Yatuben hāba vardı yine anı
O neydi hāz idüp dinlendi cām

1540 Teninden serdi ref' oldu irüp germ
Dilini lutf-ı Mevlā eyledi nerm

69b. 1541 Didi kim kırk yıldur pādişāhuñ
Olalı hizmetinde işbu şāhuñ

1542 N'ola halk eyleyen sultāna bir dem
'İbādet eyler isem çekmeyüp ğam

1543 Vuzū aldı turup mādān muhakkak
Şalāte başlamadın didi el-hakk

1544 Bu deñlü biñ günāh ile İlahi
Kābül olam mı diyü itdi āhi

1545 Şalāt ile geçürdi leyli ekser
Yitişdi çünki hābı yatdı ol er

1546 Uyanup şubḡ-dem ol merd-i çalāk
Elin yüzün yuyiben eyledi pāk

1547 Sirişte revġan ile gördi bir nan
Tayanmış senge hem-çün māh-ı tābān

1548 Öpüp başında kodı didi kim hāmd
Sezādur saña iy Sultān-ı bi'l-'amd

1549 Yüzünü yire sürdi aldı ābdest
Şalāte başladı çün oldu ser-mest

1550 'İbādet itdi Hakk'a gördi bürhān
Yine yarındası buldı çü bir nan

- 1551 Didi kim rızkım irişdükde baña
Gerekmez şâh eyâ Hâk hamd saña
- 1552 'İbâdet ide başladı İlâhâ
Hezârân tevbe idüp her günâha
- 1553 Semâ' it yine kim luğf-ı vücûdı
Nice bezl itdi aña 'âlî cûdı
- 70a. 1554 O merdün şâhına irişdi bir derd
'İlâc itdükçe azdı oldu key serd
- 1555 Etıbbâ kaldı dermânında 'âciz
Ne itdilerse oldu nef'i nâ-çiz
- 1556 Meger hâb içre bir şeb pâdişâha
Dinildi cânib-i Hâk'dan k'o şâha
- 1557 Fulan gâr içre var bir şeyh-i pür-hâl
Du'âsın al ki olasın hoş-ahvâl
- 1558 Uyanup didi bir merde ki tiz var
Fulan gâr içre ilet şeyhe güftâr
- 1559 Degür evvel selâmum soñra bildür
Bizüm için diyesin haste-dildür
- 1560 Diyesin şehr-i şâhı oldu bîmâr
Ziyâde oldu hem oldukça timar
- 1561 Etıbbâ bulmadı renci 'ilâcın
Nedür muhtel iden şâhun mizâcın
- 1562 Çü renci def olup irmez selâmet
Sizi lîkin eyâ şâhib-kerâmet
- 1563 Dimişler hâb içinde şâha ol er
Du'â itdükde kalmaz sende bir dâr
- 1564 Bizi sizlere gönderdi ki şâhuñ
Kabûl idüp kelâmın pâdişahuñ
- 1565 Gideyüz şâha tâ bula ifâkat
Du'âñuzdan irişüp fer ü tâkat
- 1566 Semâ' idüp turup şâhına ol merd
Didi dünyâda zâtun görmesün derd

- 70b. 1567 İrişdi peyk-veş ol tağa anı
Bulup gār içre şeyh-i kām-rānı
- 1568 Didi size selām itdi şehin-şāh
'Aleyk oldukda şeyhi itdi āgāh
- 1569 Didi bir bir kelāmın şeyhe şāhuñ
Mariz olduğın ol zıll-i İlahuñ
- 1570 Etibbā bulımayup şāha dermān
Didüklerin ve hem hāb içre bürhān
- 1571 Fūlan gār içre bir zāhid var anuñ
Du'āsın al ki sıhhat bula cānuñ
- 1572 Çün ol merd itdi nakli şeyhe takrİR
Bu nev'a işidicek şeyh ta'bir
- 1573 Didi ol merde zāhid kim muhakkak
Benüm şāh ile kārım yok bilür Hāk
- 1574 Ziyāde eyledi ol merd dikkat
Müyesser olmadı hergiz hakikat
- 1575 Gelüp şāha didi kim gelmesi 'usr
Ne deñlü didüm ise olmadı yüsr
- 1576 Olaldan varduğınca zaḥmet-i şāh
İderdi dem-be-dem derd ile key āh
- 1577 'İlāc itdükde olurdu ziyāde
Yiyemez oldu hiç zād u zevāde
- 1578 Bulınmaz gördi çün derdine dermān
Sürinü çıkdı gār-ı şeyha sultān
- 1579 Döşenüp ayagına şeyhuñ ol şāh
Didi aña du'a it şeyh li'llāh
- 71a. 1580 Du'a itdi çü şeyh ol kām-rāna
Heman-dem sıhhat irdi cism-i hāna
- 1581 Teninden ol maraz ref' oldu gitdi
Nice def' olmasun kim pİre yitdi
- 1582 Didi zāhid o sultāna hakikat
Beni bilür misin key eyle dikkat

- 1583 Didi şāh bilmezem şeyha bilür Hāk
Senünle şohbet itmedüm muhakkāk
- 1584 Didi zāhid ki kırk yıl saña sekbān
Olubven istimā' it naklüm iy hān
- 1585 İki dirhem vazifem var idi hem
Dürüşdüm üç idemedüm çeküp gam
- 1586 Bu kırk yılda senünle şohbet itmek
Müyesser olmadı ol kādre yitmek
- 1587 Şehā kırk gün de yokdur girdigāra
'İbādet ideli perverdigāra
- 1588 Senün gibi cihān sultānın Allāh
Benüm ayağuma gönderdi iy şāh
- 1589 Zihī 'izzet zihī hürmet kim iy Hāk
Senün dostufia virdiler muhakkāk

TENBİHĀT

- 1590 Gel imdi iy semā' iden beyānı
Dürüşüp Hāk'a bağla mihr-i cānı
- 1591 Cihānun lezzetinden kıl ferāgat
Er isen terk idüp ol ehl-i rāhat
- 71b. 1592 Dilünden yuy cihānun 'izz ü cāhın
Añadur varacağın kabır çāhın
- 1593 Şakın dil virme emvāl-i cihāne
Kifāf içündür ol ancak bahāne
- 1594 Hazer kıl cem' kılma māl u genci
Koyup gitdükte kalur saña renci
- 1595 Hüner şanma cihānda māl cem'in
Hüner oldur yakasın kalb şem'in
- 1596 Gelüben dār-ı dīne rüşenālık
İdesin Hāk ile tā aşinālık
- 1597 Düriş kıl hubb-i zerden kalbi tāhir
Didi Ahmed ser-i zenb aña zāhir

1598 İlähî *Hızri*'nün kıl kalbini pāk
Cihān çirkinden iy hallāk-ı eflāk

1599 Kanā'at gencine kıl anı şahib
Ve hem hāl ehline eyle muşāhib

1600 Diledüğün 'amelden eyleme dūr
Dilemedüklerinden eyle menfūr

1601 'Ināyet kıl āna dāyim İlähî
Ki senden gayrı yokdurur penāhı

HĀZĀ MATLA'-I DĀSĪTĀN-I DER-BEYĀN-I TEVĀ ZU'

1602 Gel iy simurg-ı 'ankā-yı hakikat
Hakk'a hamd ile hamde eyle diġkat

1603 Ki luġfi üstümüzde bî-'adeddür
Yoġ iken bizi var iden ehaddür

72a. 1604 Virendür nefis-i külli dahi hem 'akl
Kim anuñ ile fehm olundu her naġl

1605 İdendür zātumuzda hāssalar cem'
Huşūşa cümleden birine tut sem'

1606 Nefes kim enderün olur hayātı
Mezid eyler giderüp germ-i zātı

1607 Velî birüne irdüğünde el-ġak
Vücūda key ferāh virür muġakkak

1608 Nefes bir gerçi iki nev'a şāmil
Bu taġdîr üzre pes iy merd-i kāmîl

1609 İki ni'met bulıyüz her nefesde
Karār itdükce cān murġı kafesde

1610 Bes ol ni'metlerün her birine hamd
Saña vācibdürür hem gayra bî'l-'amd

1611 Degil bu sâir ihsāna levāzım
Nefes in'āminuñ ki nāsa lāzım

1612 Niçe biñ şükri vardur her şeb-i rüz
Bu luġf için şüküre iy dil-efrüz

- 1613 Hudā'nun şükürünün kimse temâmet
Gelimez 'uhdesinden tâ kıyâmet
- 1614 Velî 'özü olanun 'acziyle kârı
Odur lâ-büd Hakk'un makbûl yârı
- 1615 Menâzil kat' idüp irsen semâya
Yine 'özü it ki oldur aña mâya
- 1616 Her ef'alünde göster 'aczi dâim
Olayın dir isen kullıkda kâim
- 72b. 1617 Ne deñlü eyler isen 'aczi izhâr
O deñlü fazla olursın haridâr
- 1618 Gel imdi cân u dilden 'özü-hâh ol
Hak'un emri yolında hâk-i râh ol
- 1619 Özünü bende bil kullıkda noksân
Za'if ü derd-mend ü 'âciz-imbân
- 1620 Ne deñlü eyler isen nefsüni hür
O deñlü 'izzetün artar yürür sor
- 1621 Kişi kim pây-mâl itdüre cismin
Yazarlar şafha-i 'irfanda ismin
- 1622 O dem ki âb u hâk ü âteş ü bād
Yaradıldı 'ademden oldu icād
- 1623 Bulara irdi fermân-ı İlâhî
Kim ola biri halkun cây-gâhı
- 1624 Bulardan birisi tutmadı fermân
Ki rüyın pây-mâl eyleye hayvân
- 1625 Velî fermâna sundı boynını Hâk
Döşendi pây-mâle çekmeyüp bāk
- 1626 Rıza virdi cefâya buldı ihsân
Halife oldu geldi andan insân
- 1627 Çü halka pây-mâl itdürdi şadrın
Hak arturdu mesâcidiyle kâdrin
- 1628 'Azîz oldu tevâzu' kıldı çün hâk
Anı kıble idindi lâ-büd eflâk

1629 Hudā'dan āna indi halka bürhān
Zebūr u İncİL ü Tevrāt ü Kur'ān

73a. 1630 Aña indi daħi vaħy ile CibrİL
Hem anda defn olupdur enbiyā bil

1631 Tevāzu' kıldı çün cā buldı hürmet
Gel imdi sen de kıl ol ehl-i rahmet

1632 Tarīkunda şakın kibr olmasun sed
'Azāzil lā-büd oldı kibr ile red

1633 Tekebbürlenme kim ol fi'l-i bed-hū
İder ehlini 'ukbāda siyeh-rū

1634 Dimāğunı fesāda virmesün kibr
Ki dininden çıkupdur kibr için şir

1635 Dimāğun kibre virdi çünki Fir'avn
Boğuldu Nil'e Hāk'dan irmedi 'avn¹⁸⁶

1636 Ne kıldı kibri gör Dahhāk'e bahre
Yidürdi mağzın ahir mār-ı dehre

1637 Binā-yı kibre bünyād urdı Seddād
Kapuda kaldı milkinden olup yād

1638 Dilinden kibri Nemrūd itmedi terk
Yarım peşşe irürdi 'ākıbet merk

1639 Hevā-yı kibre ağmağdan budur sūd
Kim ola tu'me-i nīm-peşşe Nemrūd

1640 Ğam-ı nekbetdürür kibr ehline baht
Niçe şah aldurupdur kibr ile taht

1641 Niçenün kibr ile cevri oldı kārı
Niçenün 'özr ile Hāk oldı yārı

1642 Bu yüzden bir hikāyet ideyim nakl
Semā' it cān u dilden cem' idüp 'akl

¹⁸⁶ Firavun Kızıldeniz'de boğulmuştur. Hızır Kızıldeniz yerine "Nil" diyor.

73b. **HİKÂYET-ANEST Kİ SÜLEYMÂN NEBÎ**
'ALEYHÎ'S-SELÂM BE-'ASÂKİR-İ BER-TAHT-I REFTEND Ü
RAST-ÂMEDEND CENEF-İ NEML

1643 *Süleymân-ı* Nebî ki ol mefharü'z-zat
'Aleyhi-efdali't-tuḥfe taḥiyyât

1644 Kim anuñ irdügi eltâfa bir kes
İremedi cihânda piş ü ger pes

1645 Temâmet vahş ü tayr u cinn ü hem nâs
Fer-i hükmine mahkûm idi her nâs

1646 Daḥi fermânına me'mûr idi yâd
Ne dirse emrine olurdu münkâd

1647 Nireye dilese iltürdi tahtın
Be-küllî 'askerini bile rahtın

1648 İdüpdi 'azm-i filden tahtın üstâd
Yidi yüz elli mil devr ile bünyâd

1649 Meger kim yine bir gün ol dil-efrüz
O şâh-ı 'âdil ü ol baht-ı pîrüz

1650 Oturup saltanat tahtında dil-şâd
Cihâni seyr iderken râm olup bād

1651 Diline geldi kim bu milk-i mâle
Benüm gibi kim irdi böyle hâle

1652 Benüm gibi cihâna bahtı efzûn
Dönelden gelmedi gerdiş-i gerdün

1653 Bulunmaz mâlıma hergiz nihâyet
Huzûrum var cihân içre be-gâyet

74a. 1654 *Hakikat* şâhib ü emvâl ü emlâk
Ne gördi ne göriser misl ü eflâk

1655 Felekde seyr iderem merkebüm bād
Cihân halkına hem ben eylerem dād

1656 Çü geçdi hâtırından böyle efkâr
Sürür irgürdi lâ-büd māl-i mekkâr

- 1657 Egilüp taht yanın dörd yüz insân
Zemine düşdi ol dem içre yiksân
- 1658 Serîr-i saltanat mesrûr kıldı
Sürûrın hüzn idüp mehcûr kıldı ¹⁸⁷
- 1659 Hazer kıl garre olma 'izz ü cāha
Ki bir gün nâ-geh-ân yitmeye çāha
- 1660 Çü nās-ı nāz ile irdi hasāret
Süleymān cinne eyledi işāret
- 1661 Didi ur turrañı darb ile bāda
Ki virdi ba'zî insānı fesāda
- 1662 Hevāya hākim olan cin hakikat
Alup bir nārî turra itdi dikkat
- 1663 Heman ol dem hevādan irdi āvāz
Sürûr-ı cāhdan sen gel hele vāz
- 1664 Hakikat yā nebî ben itmedüm 'ayb
Başından bulanır şular bi-lā-rayb
- 1665 Bu kārî hazretünden bilürem bil
Neye gāfil ola pes abd-i mukbil ¹⁸⁸
- 1666 Eger sen toğrı yürisen tarikun
Mukarrer azmaz idüm ben refikun
- 74b. 1667 Müsāfir kim yitüre toğrı rāhı
İletmez menziline iştibāhı
- 1668 *Süleymān* çün semā' itdi cevābı
Kelāmuñ bildi budurur şavābı
- 1669 Hevānuñ nüktesini eyleyüp fehmi
Nedāmet itdi Hak'dan eyledi vehmi
- 1670 Çü bād itdükde mesrûr olduğın 'akl
Didi *estagfirullāh cem'* idüp 'akl
- 1671 Şehā sükkerdürür toğrıya hak söz
Veli egriye zehr-i āteş-i sūz

¹⁸⁷ hüzn:hüb S,A.
¹⁸⁸ Neye:Nite S,B.

- 1672 Er oldur işidicek haḫ kelāmı
Kabûl idüp ola dilden gulāmı
- 1673 Giderken gördi bir vādide bi-'ad
Yürür nemlüñ sagiri şıñfi bi-had
- 1674 Nidā iderdi ol vādide bir neml
Süleymān geliyor ki iy cins-i bi-haml
- 1675 Dahi hem ins ü cinn ü vahş ile tayr ¹⁸⁹
Süleymān ile iderler bile seyr
- 1676 Gidün bu aradan iy 'asker-i mūr ¹⁹⁰
Size tā darr irüben olmaya zūr ¹⁹¹
- 1677 Yürün küt olmadın vahş ile tayra
Gidün bu aradan bir cāy-ı ğayra
- 1678 Yine rāhına 'azm itdi *Süleymān*
Bile vahş ile tayr u ins ile cān ¹⁹²
- 1679 Nidā eyleyen ol nemlüñ kelāmın
Süleymān istimā' itdi temāmın
- 75a. 1680 İrişdi çün *Süleymān* sem'ine kāl
Mübārek kalbi maḫzūn oldı derḫāl
- 1681 Buyurdı bāda pes ol şāhib-i dād
Zemine indürivir taḫtum iy bād
- 1682 Semi'nā diyü bād indürdi taḫtın
Temāmet kavmi ile cümle raḫtın
- 1683 Heman-dem geldi bir neml öpdi cāyı
Öninde baş kodı kıldı du'āyı
- 1684 Didi iy tāt-ı devlet şāhibi zāt
Bülend-'izzeti ol gecdükte evkāt
- 1685 Olalı sen nizām-ı milke şāhib
Ganem gürg ile olmuşdur muşāhib
- 1686 Mezid olsun demün döndükce devrān
Felekde mäh u mihr itdükce seyrān

¹⁸⁹ ile:ilen S,B.

¹⁹⁰ mūr:neml S,A.

¹⁹¹ zūr:reml S,A.

¹⁹² Bu beyt S,B'de 1673. beyttir.

1687 *Süleymān* didi kim iy neml-i ma'zūr
Kim ise var di gelsün hākim-i mūr

1688 Yüz urup didi ben kemden kemine
Bulunuram bularuñ her ğamina

1689 *Süleymān* didi kim iy hākimü'n-neml
Hevāya gider iken çekmedin ğaml

1690 Daħi güc görmedin kılduñ şikāyet
Ya niçün eyledün tiz kıl 'ināyet

1691 Didi ol neml-i hākim yā *Süleymān*
Baña lāzımdurur key dinle bürhān

1692 Şitāya yazdan iy şāhib-i tāc
Nevāle gören olmaz halka muhtāc

75b. 1693 Belā irişmedin dur aşsı cāna
Çün ire nef'ine hıfzuñ ziyāna

1694 Ğanemden ğāfil ola çünki çoban
'Aceb mi gürg ü şir iderse tālan

1695 Nedürür dām içün fehm itmese tayr
Mukayyeddür muhāl olur aña seyr

1696 Gerekdür pās-bān hüşyār her dem
Bulunmaz sonra nef'i çekmedin ğam ¹⁹³

1697 Pes ol dem didi ol nemle *Süleymān*
Olupsın ğayliden dünyāda mihmān

1698 Hākikat bir su'ālüm var ğaber vir
Şāhihin söyle söze katma tezvīr

1699 *Süleymān*'a didi ol mālīk-i mūr
Ki ben bir pāy-mālem gözlere ğör

1700 Bugün sensin *Süleymān*'ı cihānuñ
Vuğuşuñ tayruñ insüñ daħi cānuñ

1701 Hudā'nuñ zallisin yā müctebā sen
Za'ifem nā-tüvānem cüssede ben

¹⁹³ sonra nef' : nef' sonra S,B.

- 1702 Senüñ taht üzre cāyun gör benüm yir
Piyāde atlu ile olmaz bir
- 1703 Turıcaḡ kādriya ḡaşmeyn el-ḡaḡ
Berāber turmadur şer'ā muḡaḡḡaḡ
- 1704 Su'ālūñ var ise iy merd-i kābil
Elūñe al ki olavuz muḡābil¹⁹⁴
- 1705 Semā' idüp *Süleymān* nakl-i mūrı
Eline aldı nemli bi'z-zarūñ
- 76a. 1706 Didi kim yā nebi dindi 'ayān it
Su'ālūñ ne ise bir bir beyān it
- 1707 *Süleymān* didi kim iy neml-i mālİK
Su'ālūm bu cihānda çok memālik
- 1708 Velīkin bir benüm gibi cihān-şāh
'Aceb görmiş midür ola cihān şāh
- 1709 Dönelden devri çarḡun baña mānend
Getürdi mi ki mişlūm bir Hüdāvend
- 1710 Yidi kişverde ḡükmüme firāvān
Yürütdüm lā-cerem menşūr-ı fermān
- 1711 Ser-ā-ser şarḡ u ġarb u baḡr u hem ber
Tufeylümdür benüm bunlara ser ber
- 1712 ḡakīkat dār-ı dünyā içre bir şāh
Bulinmaz ser-keş ola baña bed-ḡāh
- 1713 Be-küllī vaḡş ü tayr u cinn ü hem ins
Musahḡardür baña şıf ile her cins
- 1714 Benümdür milk ü mālī kāinātuñ
Şerīfiyem daḡi hem mümkinātuñ
- 1715 Cihāmı seyr iderem taḡtum ile
Müḡeyyā 'askerüm hem raḡtum ile
- 1716 Çü şāh-ı neml işitdi bu beyāmı
Didi ḡavf iderem senden nihāmı

¹⁹⁴ olavuz:olayuz S.B.

1717 Bu naklũn var cevābı fi'l-hakika
Velĩ havf itdürür fevt-i dakika

1718 *Süleymān* didi havf itme eyā mür
Hilāfin dime naklũn itmezem zür

76b. 1719 Didi ol mür şāhi yā *Süleymān*
Hazer kıl kibri kılma dilde mihmān

1720 Vücũduñ kem-ter añla her gedādan
Ne getürdün cihāna ibtidādan

1721 Çün aṣl-ı zātuñ ola katre-i nem
Dime ben ki fulān ibn-i fulānem

1722 Ulılık Hakk'a yaraşur muhakḳak
Ki mevti 'azli yok muhtār u mutlak

1723 Ne dilerse kılır kārında māhir
İdendür emri günden güne zāhir ¹⁹⁵

1724 Kimine 'izzet idüp şāh eyler
Kimine kārı dün gün āh eyler

1725 *Süleymān* u *Sikender* şāh-ı tuğmāc ¹⁹⁶
Cenāb-ı 'izzetinde ac u muhtāc

1726 Niçe niçe *Süleymān* gördi devrān ¹⁹⁷
Birine virmedi emn ile emān

1727 Saña da şunmadın dest-i ecel cām
Düriş Hāk'dan yana fevt itme eyyām ¹⁹⁸

1728 Vücũduñ Hāk yolından ırma cehd it
Hevā-yı nefsi ko 'akl ile 'ahd it

1729 Yine ol pādişāh-ı 'asker-i mür
Didi kim iy Resũl-ı menba'-ı nür

1730 İki vech ile senden yā *Süleymān*
Uluyam saltanatda diñle bürhān

1731 Biri bu şāhsın şarkı vü garbı
Baña rām eyledüm nakl ile darbı

¹⁹⁵ güne:güni S,B.

¹⁹⁶ tuğmāc:tamgac S,B.

¹⁹⁷ niçe niçe:niçe şāh-ı S,B.

¹⁹⁸ düriş:dürüş S,B.

- 77a. 1732 Hakikat benden iken ins ile cān
Elūn ile olupsın baña fermān
- 1733 İkinci hüccetüm tahtuñı bünyād
İdüpdür üstühān-ı filden üstād
- 1734 Benüm tahtumdurur dest-i *Süleymān*
Pes ulı ben miyem sen misin el-ān
- 1735 Saña taht üstühān-ı fil-i murdār
Baña bir murtaẓānuñ ayası dār
- 1736 İşitdi çün *Süleymān* nakl-i mūrı
Elinden atdı hüzn olup sürürı
- 1737 Yine ol mūr şāhı didi bi'llāh
Dili rencide olman bizden iy şāh
- 1738 Kuluñuz hoş gör kim cānumuzsın
Ve hem bu vādide mihmānumuzsın
- 1739 Diyüp girdi inine çıkdı dil-şād
Getürdi bir çekirge butımı zād ¹⁹⁹
- 1740 *Süleymān*'uñ öñine kodı ol mūr
Didi eltāfuñuzdan eylenüz hūr
- 1741 Egerçi kadri yokdur bu ta'āmuñ
Velikin luḡfi hadsüzdür hümāmuñ
- 1742 O nemlün hātırı ecli *Süleymān*
Yidi ol butı lıkin ḡaldı ḡayrān
- 1743 Dem-ā-dem vālih ü deng idi mūrūñ
Bu nev'a mālına ol göze ḡorun
- 1744 Sakın ḡor añlama dünyāda bir şey
Yaradan çün seni de anı da ḡay
- 77b. 1745 Güman tıtma ki her bir dilde penhān
Yatur bir'şir-i ner iy merd-i merdān

¹⁹⁹ çekirge:çekürge S,B.

**EZ-AN CÂNİB-İ SÜLEYMÂN NEBÎ 'ALEYHI'S-SELÂM
BE-'ASÂKİR-İ REVÂN ŞÜDEND VE RAŞT ÂMEDEND
BE-BİNÂ-YI ŞEDDÂD**

- 1746 Ol aradan *Süleymân*-ı cihân-şâh
Yine 'azm itdi maksûda tutup râh
- 1747 Bile taht üzre etbâ'ı giderken
Cihân milkini cümle seyr iderken
- 1748 Göründi bir binâ ki kâl ile dil
Beyânın idemez iy merd-i muqbil
- 1749 Şu'â-ı berķ ururdu şems-vâri
Diyeydün bâğ-ı firdevsün civârı
- 1750 Niçe menzîl ilerüden mü'evvel
Görürdi çeşmi irmeksüzün evvel
- 1751 İrişdi kurbine çün kim *Süleymân*
İntüp ol aralıkda oldı mihmân
- 1752 Didi cinnîlerün ba'zına ol şâh
Ki varun ol binâdan olun âgâh
- 1753 Ne iledür cihânda iştihârı
Kimün bünyâdı kimdür şehr-yârı
- 1754 Haber bilün gelün eylen rivâyet
Nicedür aşl fer'i tâ-be-gâyet
- 1755 Gidüp ol cinnîler seyr idüp irdi
Süleymân'a gelüp şerh idivirdi
- 78a. 1756 Didiler yâ resula'llâh hakikat
Ne deñlü itdük ise cehd ü diqqat
- 1757 Bulmaduķ derinün derzini rast
Niredendür kemi keyf içün kast
- 1758 Daħi fevkine irilmez idüp seyr
Ne deñlü açduğ ise per içün tayr
- 1759 Veli fehm eyledük kim iy hudâvend
Bir ulu kal'adur bi-misl ü mânend

- 1760 Z̄er ü s̄im ile h̄ıŝtî bir binâdur
Veli añlanur ehli kim fenâdur
- 1761 Yine ol şâhib-i taht-ı ser-efrâz
Süleymân nebi ki ol şâh-ı mümtâz
- 1762 Didi ol cinnilere yine tekrâr
Uçun key sür‘at ile hem-çü tarrâr
- 1763 Be-gâyet diğğat idüp berkidüp ‘ahd ²⁰⁰
Uçun irince ebre eyleyüp cehd
- 1764 Bulasız ta ki bâlâsına gâyet
Mukarrer fevkine hod var nihâyet ²⁰¹
- 1765 Gidüp cinniler açdı bâl ile per
Ŗu deñlü uçdılar kim kalmadı fer
- 1766 Melâ’ik tesbihi âvâzın ol cem‘
Hakikat istimâ‘ eyledi bi’s-sem‘
- 1767 İrişüp fevkine tākından âsar
Nedürür bilmediler kıldılar zâr
- 1768 Arayup bulmadılar bir nişâne
Veli üç kerkes itmiş âşiyâne
- 78b. 1769 Kadîmi her birisi bir mekânı
Kabul idüp geçürmişler zamânı
- 1770 Bu üç kerkesden âher dahi zî-rûh
Hakikat görmediler k’ola meşrûh
- 1771 Çeküp tākına irmeklikde key ‘usr
Didiler bu kim olmaz cehd ile yûsr ²⁰²
- 1772 Çü sa’y ile bulunmadukda dermân
İrişdiler didiler yâ *Süleymân*
- 1773 Müyesser olmadı tākına irmek
Ya bābın feth idüp içine girmek
- 1774 Ŗu deñlü diğğat itdük iy ser-efrâz
Melâ’ik tesbihinden k’irdi âvâz

²⁰⁰ idüp: idün S,B.

²⁰¹ hod: hoz S,B.

²⁰² bu kim: kim bu S,B.

- 1775 Hikāyet itdiler bir bir beyānın
Ol üç kerkeslerüñ üç aşiyānın
- 1776 Semā' idüp *Süleymān*-ı cihān-şāh
Ol üç kerkesden oldu çünki āgāh
- 1777 Okudu katna murğ-ı siyāhı
Kim ol bulur idi her murğa rāhı
- 1778 Didi murğ-ı siyāha haber-dār
Benüm ağızımdan ol bir kerkese var
- 1779 *Süleymān* da'vet eylerdi haber vir
Su'ālī var size lutf ile gel dir
- 1780 Semi'nā diyü ol murğ açdı pervāz
Yitişdi kerkese lā-büd o şeh-bāz
- 1781 Virüp evvel selāmı didi k'iy tayr
Süleymān da'vet eyler sizi bi'l-hayr
- 79a. 1782 O kerkes daħi didi kim 'ale'r-re's
Yüz üstine dururam itmezem ye's ²⁰³
- 1783 Açup perrin uçup irişdi şāha
Yüz urdı 'ādet üzre kār-gāha
- 1784 Didi iy şeh-r-yār kāinātuñ
Cihān turdukca tursun pāk zātuñ
- 1785 Du'ālar eyledi şāh-ı cihāna
Nite 'ādetdurur ins ile cāna
- 1786 'Azizi ol şerīfi kāinātuñ
Resül-i pādişāhı mümkinātuñ
- 1787 Didi ol kerkese olalı cismüñ
Ne deñlü yıl yaşaduñ nedür ismüñ
- 1788 Bu yirde hayliden misin 'ayān it
Cevābın tiz su'ālimüñ beyān it
- 1789 Didi kerkes cihānda yā *Süleymān*
Yidi yüz yıldurur olalı mihmān

²⁰³ dururam:varuram S.B.

- 1790 Ve hem Lāgıt'durur ismüm muḥakḳak
Ol eyyāmdan bu yirdeyem bilür Ḥak
- 1791 *Süleymān* didi Lāgıt'a ol āgāh
Kim idi bu bināda hükm iden şāh
- 1792 Didi Lāgıt ki senden ğayrı bir ins
Bu yirde görmedüm ben ādemī cins
- 1793 Bu arada yidi yüz yıl dururven ²⁰⁴
Bir ādem görmedüm seyr idecüz sen
- 1794 Ben olalı bunı battāl gördüm
Sipihrūn zehrini kattāl gördüm
- 79b. 1795 Velī var benden ulı dahı kerkes
Bile şāyet görüpdür ola ol kes ²⁰⁵
- 1796 Uhya 'izzet eyle ulı cehd it
Uln cizr ise başup geçme dön git ²⁰⁶
- 1797 *Süleymān*-ı nebī ibn-i peyamber
Didi murğ-ı siyāha yine aç per
- 1798 Yitiş tiz kerkes-i şāninciye var
Süleymān okudı di kıl haber-dār
- 1799 Turup murğ-ı siyāh yüz yire urdı
Bile ol Lāgıt ile yola girdi
- 1800 Kodı Lāgıt'ı yirinde idüp seyr ²⁰⁷
Yitişdi kerkes-i şāniye ol tayr
- 1801 Virüp Tānrı selāmın didi kim tiz
Süleymān istedi eglenme hergiz ²⁰⁸
- 1802 Eta'nā didi turdı 'azm itdi
Bile murğ-ı siyāh ile çü yitdi
- 1803 Yüz urdı bende-vāri pāy-i tahta
Du'ālar eyledi ol 'ālī-bahta

²⁰⁴ dururven: durur ben S,B.

²⁰⁵ şāyet: şāyit S,B.

²⁰⁶ geçme: giçme S,B.

²⁰⁷ yirinde: ceyinde S,B.

²⁰⁸ hergiz: hirciz S,B.

- 1804 Didi var ol felek döndükce iy şāh
Belādan şaklasun her yirde Allāh
- 1805 *Süleymān* didi ol murğa ki fikr it
Su'ālüm var cevābın toğrı zıkr it
- 1806 Nedür nāmuñ ne deñlü yaşadun yaş
Ne demden bundasın iy kerkes it faş
- 1807 Didi Ağlak' dur ismüm yā *Süleymān*
Tođuz yüz yıla irdi rūh-ı mihmān
- 80a. 1808 Toğuz yüz yıl ' ömür sürdüm fenāda
Olaldan peççecükden bu bināda ²⁰⁹
- 1809 *Süleymān* didi kim iy Ağlak-ı pır
Bu şehrün řāhı kim idi haber vir
- 1810 Didi Ağlak bu yirde yā *Süleymān*
Kimesne görmedüm ben ehl-i fermān
- 1811 Bu aralarda zātun ğayrı nāsı
Ĥakikat görmedüm var it kıyāsı
- 1812 Bu arayı görürem şöyle hālī
Ezelden iy resül-i zü'l-celālī
- 1813 Veli bir ulı kerkes āřiyāne
İdüpdür řāyed ol vire niřāne
- 1814 Ben anı peççecükden görürem pır
Ola kim ide ol bu sırrı ta'bir
- 1815 Bilür ol ğālība kim bu bināda
Kim idi hükm iden dār-ı fenāda
- 1816 *Süleymān* istimā' idüp beyānı
Didi murĝ-ı siyāha iriş anı
- 1817 Yürü ol řālīsinci kerkese var
De gör evvel selāmum it haber-dār
- 1818 *Süleymān* sizi ister diyü bildür
Mu'azzez gör ki pırān ĥaste-dıldür

²⁰⁹ olaldan: ulaldum S.B.

- 1819 Nebiden işidicek böyle fermān
Tuyūruñ rehberi peyk-i *Sūleymān*
- 1820 Yüz urup taht õninde 'azm itdi
Yir öpüp tırdı Ağlak bile gitdi
- 80b. 1821 İrüp cāyına kaldı Ağlak-ı pīr
Gidüp murğ-ı siyāh irişdi çün tīr
- 1822 Yitişdi sālīsinci āşiyāne
Felekden gördi kim virür nişāne
- 1823 Bir ulı hāna beñzer ol bināda
Mekān idüp geçinmiş bu fenāda
- 1824 Vücūdı cüssede kıldan ziyāde
Kaçup rahşı fer olmuşdı piyāde
- 1825 Zaman ile dökülmüş perr ü bāli
Za'if olmuş yakīn olup zevāli
- 1826 Görüp murğ-ı siyāh 'uzvın temāmet
Muhakkak buldı kerkesden 'alāmet
- 1827 Didi evvel *Sūleymān*-ı cihān-şāh
Selām gönderdi size olun āgāh
- 1828 Turup ol kerkes alduğda selāmı
Didi murğ-ı siyāh bir bir kelāmı
- 1829 Didi kim sizi istedi *Sūleymān* ²¹⁰
Haber virdi vü size kaldı fermān
- 1830 Ne deñlü zahmet ise lutf itsün
Su'ālüm var haber virsün de gitsün
- 1831 Didi kerkes eyā peyk-i imāmī
Sūleymān pādişāhum ben gulāmı
- 1832 Ne cānum var ki diyem emrine lā
Belı didüm işitdüm likin illā
- 1833 N'idem kim bende yokdurur liyākat
Görürsin kim ne hāle irdi tākat

²¹⁰ S,B'de: Didi kim sizleri ister *Sūleymān*

- 81a. 1834 Görüp murg-ı siyāh kim kerkes-i pīr
Zebūn olmuş ziyāde kıldı tedbīr
- 1835 Eyitdi saña hammāl olayım tūr
Süleymān sohbetinden olmağıl dūr
- 1836 Kabūl eyledi peykūn bu makālin
Süleymān'ın göre tā kim cemālin
- 1837 Rıza virdi çü ol kerkes bu kavle
Götürüp okudu fevkünde havle ²¹¹
- 1838 Alup ol kerkesi boynına ol tayr
İrişdürdi nebiyyu'llāha bi'l-hayr
- 1839 Yitişdükte *Süleymān*'a selāmet
Didi kerkes ki iy fahr-i kıyāmet
- 1840 Cihān tırdukca bahtuñ yā *Süleymān*
Bülend olsun yürütsün emr ü fermān
- 1841 Penah itsün seni āfetden Allāh ²¹²
Dahi hem bed-nazardan iy cihān-şāh
- 1842 İşıtdüm kim nebī kılmiş seni Hāk
İnandum şıdk ile dilden muhakkak
- 1843 Ferüm kalmadı kim idem ziyāret
Velī hamd itdüm işitdüm rivāyet
- 1844 *Süleymān* didi kim iy tayr-ı muḫbil
Benüm bir müşkilüm var didi hal kıl ²¹³
- 1845 Görüpsin hayliden lā-būd cihānı
Zamān ile ki olupsın pīr-i fānī
- 1846 Ki anca nīk ü bed gördün fenāda
Huzūr u sıhhat u derd ü 'anāda
- 81b. 1847 Olupsın bu fenā fenninde māhir
Geçürmedüñ güzāfin 'ömri zāhir
- 1848 Suālüm var ḥaḳīkat cem' idüp fikr
Cevābımuñ şavābın eylegil zıkr

²¹¹ götürüp: getürüp S.B.

²¹² itsün seni: olsun saña S.B.

²¹³ var didi: vardur di S.B.

- 1849 Nedür ismüni evvel di 'ayān it
Daḥi evkāt-ı 'ömrüni beyān it
- 1850 Ne demdürür bulalı hem bu yurdu
Süleymān çünki bu nakli buyurdu
- 1851 Semā 'idüp çü kerkes bu beyānı
Didi kim iy resül-ı kām-rāni
- 1852 Dimişler ismüme gerçi ki ma'mūr
Veli virāne kıldı dehr idüp zūr
- 1853 Haḳıkat biñ tokuz yüz yıldurur Haḳ
Beni var eyleyiliden muḥakkak
- 1854 Ve hem yüz yıla irmişdüm fenāda
Gelüp mesken tutıcaḳ bu bināda
- 1855 *Süleymān* didi ma'müre ayān kıl
Bu şehrüñ şāhı kim idi beyān kıl
- 1856 Kim idi bunda hüküm iden cihān-şāh
Bizi bu sırdan it lutf idüp āgāh
- 1857 Semā' idüp didi ol pīr-i ma'mūr
Bu yirde görmedüm ben şāh-ı me'mūr
- 1858 Bu aralarda senden gayrı bir cān
Haḳıkat görmedüm ger ins ü ger cān
- 1859 Olalı biñ sekiz yüz yıldurur ben
Bu yirde görmedüm bir nās ü cüz sen
- 82a. 1860 Kim itdi görmedüm bunda 'imāret
Veli virān degildür bu 'imāret
- 1861 Didi ma'müre ol şāh-ı muzaffer
Saña rām iken esb-i t̄āz-ı bī-fer
- 1862 Binānuñ t̄ākına irdüñ mi idi
Bu şehrüñ içine girdüñ mi idi
- 1863 Didi ol pīr-i fānī yā *Süleymān*
Bulmadum uçup t̄ākına dermān
- 1864 Muḥāl ola bu şehrüñ iktisābı
Niredendür bulunmaz niçe bābı

- 1865 Muḳarrer yā nebi döndükce eflāk²¹⁴
Zamān ile penāh itmişdürür Haḳ
- 1866 Hevāya emr idün zūr ile gāyet
Ese bābına irince nihāyet
- 1867 *Süleymān* bāda emr itdi ki çāk it
Esüp key sür‘at ile tarḥ-ı hāk it
- 1868 Eta‘nā diyüben bād itdi key zūr
Binādan hāki anı eyledi dūr
- 1869 Binādan darbı fark itdi türābı
Gidüp hāk āşikāre oldu bābı
- 1870 Göründi der ki pulad üzre zer derc
İdüp üstād-ı şan‘at eylemiş harc
- 1871 Velî olmuş zamān ile siyah-reng
Zeminüñ bed hevāsından tutup jeng
- 1872 Muḳaffel ḳufli zer üstinde bu bend²¹⁵
Ḳazılmış müstemi‘ ol iy hıred-mend
- 82b. 1873 Nazar ḳıldı çün ol haṭta *Süleymān*
Dimiş k‘iy bunda gelen ehl-i fermān
- 1874 Hazer ḳıl kibri pişe itme iy şāh
Sürūra garre olup olma bed-hāh
- 1875 Huzūr añlama haḳzını cihānuñ
Belādur balı olmasun gümānuñ
- 1876 Şafāsı yok bu dāruñ pür-cefādur
İnanma ‘ahdine kim bi-vefādur
- 1877 Niçeye ‘ahd idüp itdi hilāfin
Sözi bi-māsadaḳ söyler güzāfin
- 1878 Bulınmaz ‘ahdine liki urur lāf²¹⁶
Bizi gör ‘ibret al iy ehl-i insāf
- 1879 Bizüm aḥvālümüzdür ‘ibret-i tām
Size iy fehm iden āhir ser-encām

²¹⁴ yā Nebi:bābını S,B.

²¹⁵ bend:pend S,B.

²¹⁶ liki:likin S,B.

1880 Ki biz dahi sizün gibi kemā-kān
Sürer idük cihānda hükm ü fermān

1881 Bir ulu hān idüm şarkı vü ğarbu
Benümle idemezdi kimse ħarbi

1882 İdilmezdi sipāhum keşreti fehmi
Gören ‘asker iderdi lā-cerem vehmi

1883 Yoğ idi gencüme ħadd ü nihāyet
Bulunmaz idi emlaküme ğāyet

1884 Müdāmi şayd iderdüm itmeyüp fevt
Dimezdüm kim irişür ‘ākıbet mevte

1885 Nicedür bilmez idüm ‘illet ü renc
Ecel māt itdi oynayup çü şatranc

83a. 1886 Şanurdum kim kalam dünyāda dāim
Kimesne olmaz imiş bunda kāim

1887 Ne çāre bi’z-zārūri eyledüm ‘azm
Ecel zōriyle eyledükde çün cezm

1888 Şehā ‘ibret yiterven olğıl āğāh
Ki gitdüm bunda koyup bār u büngāh

1889 Kānı mālum ya n’oldı tāt u tahtum
Döküp gitdüm koyup ğayrıya rahtum

1890 Tehi dest eyledüm ‘uqbāya rihlet ²¹⁷
Baña yār olmadı baht ile devlet

1891 Sipāhum zōr ile bulmadı dermān
Hudā’dan irdi çün kim emr-i fermān

1892 Niye yazılmış ol kufle ki iy şāh
Bu satrun ma’nisinden de ol āğāh

1893 Bu ma’mūrı biz itmedük ‘imāret
Velikin geldün eyledün imāret

1894 Geçerken ‘asker ile māverāya
Yolumuz uğradı çün bu araya

²¹⁷ tehi:tihī S.B.

- 1895 Çekildi bâbı feth olunca key 'usr
Reviyle âhirü'l-emr oldu çün yüsr
- 1896 Girüp şehrine gördük key 'acâyib
Zehebden fiddadan dâr-ı garâyib
- 1897 Müzeyyen la'l ile cümle kuşûn
Müretteb bir yirinde yok kuşûn
- 1898 Koyup tahtum çü şâh oldum bu şehre
Ne oldu işit âhir bize behre
- 1899 Şehâ bir kaht irişdi kim cihâne
Bulmaduk ağırı dürre dâne
- 1900 Berâber cevhere vezn oldu buğday
Bulunmadı yine kalmadı hic ray
- 1901 Temâmet yir yüzinde nev'-i ni'met
Yinüp kalmadı çekduk derd ü niķmet
- 1902 Helâk olduk çü kalmadı zevâde
Ri'âyem 'askerüm ger merd ü mâde
- 1903 Fenâya vardı külli bulmayup kût
Çü kût irmeye nefse irişür mevt
- 1904 Şehâ virsem hazînem pâre nâne ²¹⁸
Bulurdum güyyâ kim râygâne
- 1905 Nefâyis dilemeyen dil turup ac
Bu kerre kırı nâna oldu muhtâc
- 1906 Yirer idüm yimezdüm degme hüm
Dimezdüm kaht ire olam zebûnı
- 1907 Müdâmi eyler idüm 'iş ü 'işret
Dimezdüm kim olam âhirde hasret
- 1908 Eyâ bunda gülen sultân-ı 'âlem
Fenâña 'ibretem mevtüne dâlem
- 1909 Bugün baña ise yarın sañadur
Unutma varacak cayı añadur

²¹⁸ nâne:dâne S.B.

- 1910 Yine yazılmış iy bunda gelen hân
Budurur feth-i bāb itmege dermân
- 1911 Dilersen kim bu bābı feth idesin
Niçe adım dere toğrı gidesin
- 84a. 1912 Konulmuşdur bu bābuñ fethine bil
Zümüröd resmi tā büt içre bir dil ²¹⁹
- 1913 Bulup tā büti ol miftāhı al tiz
İrişüp bābı feth it turma hergiz
- 1914 Çenāhın birbirinden idicek fark
Ziyā vire hemān bir nūr ura berk
- 1915 Şehā ol daħi hāliş sim ü zerdür ²²⁰
Şu‘ā‘ı berk urur gūyā kamerdür
- 1916 Görine nā-geh-ān bir bürke zerden
Müzeyyen lā-cerem dürlü güherden
- 1917 Leb-ā-leb fevkına dek sāfī mercān
Tolupdur bürkenüñ içi kemā-kān
- 1918 Gidüp andan göresin yine bir der
Zümürüddendürür berrāk u aħdar
- 1919 Geçerken göresin şağunda bir kaşr
Müzeyyen görmemiş mānendini ‘aşr
- 1920 Zehebden hokka ile kaşr içi pür
Daħi her hokka toli gevher ü dür ²²¹
- 1921 Geçüp çün kim gidesin kaşr-ı derden ²²²
Göresin yine bir bāb anda zerden
- 1922 Geç andan da göresin tā ki key hüb
Yeminünde şehā bir kaşr-ı mergüb
- 1923 Zer u sim üzre gevher derc olunmuş ²²³
Cihānuñ malı gūyā harc olunmuş

²¹⁹ büt:pft S,B.

²²⁰ zerdür:dürdür S,B.

²²¹ gevher ü:gevher-i S,B.

²²² gidesin:giresin S,B.

²²³ olunmuş:olunmuş S,B.

- 1924 Ol aralıqdan idüben yine seyr
Göresin nâ-geh-âni bir der-i gayr
- 84b. 1925 Müzeyyen cevheri bir bâb-ı 'âlî
Görenler der der-i hulduñ mişâli
- 1926 Ol arada yürür bir 'akreb-i zer
Yürî havf itme kim oldur dil-i der
- 1927 Elüñ üstine ur feth eyle bâbı
Girüp seyr eyle keşf idüp hicâbı
- 1928 Şanasın kim behişt itmiş zemine
Şürür irgüre lâ-büd dil gamına
- 1929 Zümürüdden mübennâdur binâsı
Gider gördükde kalbünün 'anâsı
- 1930 Zehebden sakfı dañi kâr-gâhı
Kim işitdi bu resme bâr-gâhı
- 1931 Ol aradan yine 'azm eyle iy şâh
Giderken göresin bir 'âlî dergâh
- 1932 Yürür anda dañi bir 'akreb-i sim
Görenün kalbine lâ-büd gelür bim
- 1933 Yürî havf eylemeyüp feth-i bâb it
Niçe adım ilerü toğruña git
- 1934 Yigirmi bir ayak bir nerdübâne
İricek in eyâ şâh-ı zamâne
- 1935 Çün iresin zemine olma gam-nâk
Ki birdür rüz ile şeb çekmegil bâk
- 1936 Egerçi göz gözi görmez zulemden
Velikin nesne irişmez elemden
- 1937 Tutup karşuna gelen toğrı râhı
Yürî bir dem ki olduñ şehr-şâhı
- 85a. 1938 Bu şehrün fethine buldukda dermân
Yüridesin yidi iklimi fermân
- 1939 Çü meftūhuñ ola bu miş-i Cennet
Selâtin benden olmağa ne minnet

- 1940 Eyā ahvāl-i milkūn ehl-i rāyī
Geçesin çünki bu zulmānī cāyī
- 1941 Görine saña bir merğub yazı
Ki ādem fark olma derd-i rāzı
- 1942 Yürü kim iresin bir ulu nehre
Ki bahş olmuşdurur kaşra vü şehre
- 1943 Zehebden manzara etrāf-ı āba
Dizilmişdür ki gelmeye hisāba
- 1944 Tūrābı yirine ‘anber-siriştdür
Ol ara güyyā bāğ-ı behiştür ²²⁴
- 1945 Zehebden fiđđadan kamū dirahıtı
Cevāhirdür dahi hem seng-i sahtı
- 1946 Zümürüd berg ile zerden giyāhı
Meger kim anda yatur şehri şāhı
- 1947 Hem ulı bir şanem taht üzre şāhuñ
Yemininde konılmış pādişāhuñ
- 1948 Şanasın gördüğünde zinde anı
Velikin yokdurur cisminde cānı
- 1949 Yedini beste idüp bende-vāri
Turan şahşun öninde yok şumārı
- 1950 Dahi hem ol şanem boynında iy şāh
Aşılı levh-i zer var olğil āgāh
- 85b. 1951 Dilersen kim bilesin şāhibü’ş-şehr
Kim idi kimden aldı zür idüp dehr
- 1952 Okı ol levhi olsun müşkilin hal ²²⁵
Kim anda şerh olunmuşdur mükemmel
- 1953 Zeheb levha kazup lafz-ı müdağğak
Beyān itmişler esrārı muhakkak
- 1954 Okudı hatt-ı kufli çün Süleymān
Be-gāyet nevha ile itdi efgān

²²⁴ behişt: bihişt S.B.

²²⁵ müşkül: müşkil S.B.

- 1955 Didi kim ger gedādur ger ŧehen-ŧāh
Kamū ehl-i fenādur bākī Allāh
- 1956 Hūdāyā mevt-i ‘azl irmez ebedsin
Miŧālūn yok ŧerīkūn yok ehadsin
- 1957 Ne kim var ğayr-i zātuñ cümle fānī
Vücūdūfıdur bekāda cāvidānī
- 1958 Senūñdür ŧaŧanat iy hayy u ŧānī
Bulınmaz lā-cerem kārunda mānī
- 1959 Zemīn ü āsümān ü ŧarğ u ğarbı
Tutupdur hūkmūñūñ menŧūr-ı darbı
- 1960 Kimūñ ne zehresi var kim diye lā
Velī dirler sübütuñ ecli illā
- 1961 Çü bu vaŧfı *Süleymān* eyledi hatm
Vücūdūñ Hāğ katında añladı ketm
- 1962 Didi bir cinnīye ey cinnī var hız
İriŧ tābuta miftāhı getür tiz
- 1963 Getürdi cinnī çün miftāhı ŧāha
Alup feth itdi bābı girdi rāha
- 86a. 1964 Göründi bir der-i simin ki tābı
Münevver eylemiŧ mābeyn-i bābı
- 1965 Pes anı dağı ānī feth itdi
Gidüp bir dem çü bir dehlize yitdi
- 1966 Göründi ‘aynına bir hağ ki pür-pend
İçi ihām u nükte liki ser-bend
- 1967 Dimiŧ k’iy feth-i bāb idüp iden seyr
Cihānuñ cāhına aldanma yok hayr
- 1968 Ğurūrı terk eyle cem‘ idüp ‘ağl
Saña ‘ibret yiterüz key iŧit nakl²²⁶
- 1969 Ki biz de ŧāh idük evvel hūdāvend
Olursız siz de āhir bize mānend

²²⁶ key:ki S,A.

- 1970 Sizün gibi temām iy sâhib-i taht
Bize de münis idi devlet ü baht
- 1971 Müdām ehl-i dil ile şevk iderdük
Dahi meh-rûlar ile zevk iderdük
- 1972 Bizüm bilüp cihānı dāimü'd-dehr
Huzûra varmış idük terk idüp kahr
- 1973 Geçinürken şehā dünyāda dil-şād
Gam itdi şādümüzi çarḥ-ı bi-dād ²²⁷
- 1974 İrişdi nā-geh-ānī gāfile mevt
Gözüm açdurmayuben eyledi fevt
- 1975 Güzer kıldum çeküp key mihnet ü renc
Şehā nef' itmedi emlak ü ger genc
- 1976 İnanma māla kim bād-ı hazāndur
Tayanma 'ömre kim āb-ı revāndur
- 86b. 1977 Okıdı çün Süleymān hattı bildi
Yine ol aralıktan 'azm kıldı
- 1978 Giderken gördi bir huld-i serāyı
Ki 'āciz kor idi bünyādı rāyı
- 1979 Mu'allā hem müferriḥ hıştı zerden
Müzehheb sakfına varınca derden
- 1980 Ser-ā-ser atlas u zer-beft ü perde
Tutulmuş şāh vardı cümle derde ²²⁸
- 1981 Görüp bu nev'a ol kaşruñ bināsın
Ve hem ehlinün añlayup fenāsın
- 1982 Velī gam-nāk oldı dide nem-nāk ²²⁹
Heman-dem ol resül-i Rabbü'l-eflak
- 1983 Yine seyr eyler iken ol arayı
Teferrüc eyleyüp bu resme cāyı
- 1984 Bir ulı meşhedün sengine ol şāh
Müzeyyen gördi bir haḥ oldı āgāh

²²⁷ şādümüzi:şādümüzi S.B.

²²⁸ şāh vardı:şāhvārī S.B.

²²⁹ velī:dili S.B.

- 1985 Okıdı çünki ol haṭṭı *Süleymān*
Dimiş ki iy bunda gelen ehl-i 'irfān ²³⁰
- 1986 Zamān idi bu şehriñ şāhu idüm
Melikler nerm idi ben māhu idüm
- 1987 Zer u sim ile yapup kaşr-ı zibā
Döşerdüm ferşine nā-senc-i dibā
- 1988 Müdāmī 'işret ü zevk idi kārüm
Melek-rū meh-likālar idi yārüm
- 1989 Şehā meh-rūlarum var idi kim çarḥ
Olamazdı birinün şaydına narḥ
- 87a. 1990 Tolupdı hükm-i menşūrum cihāne
Tutupdı halk-ı 'ālem bi-bahāne
- 1991 Ser-ā-ser şark u ġarbuñ hās u 'āmı
Devāmum diler idi şubḥ u şāmı
- 1992 Selātin-i cihān iy sāhib-i dād
İderler idi başuma kaşem yād
- 1993 Sipāhum tutmuş idi şark u ġarbi
Alurdum diledüğüm şehri darbi ²³¹
- 1994 Hisāba gelmez idi genc ü mālüm
Kayırmazdu n'olur āhirde hālüm ²³²
- 1995 Gözümi örtmiş imiş hāb-ı ġaflet
Ecel nā-gāh irüp itdürdi rihlet
- 1996 Bilimezdüm ki nā-gāh irişüp merk
Gidem dünyādan idüp tahtumu terk
- 1997 Bileydüm er degildüm kim cihāne ²³³
Gözüm açup bakaydum bi-bahāne
- 1998 Gör āhir şimdi girdüm ka'r-ı çāha
İnanma i'timād eyleme cāha
- 1999 Gözün ac 'ibret al iy şāh-ı devrān
Fenāmuz hāli besdür saña bürhān ²³⁴

²³⁰ 'irfān:fermān S,B.

²³¹ şehri-i: şāh-ı S,B.

²³² āhirde hālüm:āhir me'ālüm S,B.

²³³ degil:degül S,B.

- 2000 *Süleymān* çün temām itdi bu nakli
Gözinden dür döküp cem' itdi 'aqlı
- 2001 Dilinden kesdi pes dünyā kemendin
Daḥi māl ü menālün mihri bendin
- 2002 Eşer idüp bu söz şāh-ı cihāna
Te'essüf idüben oldı revāna
- 87b. 2003 Giderken bir yığın gördi ki gāyet
Öğünmiş una beñzer yok nihāyet
- 2004 Veziri *Āsaf* 'a pes didi ol şāh
Ne undurur bu un it bizi āgāh
- 2005 Bu kavm olunca acın bu unı zād
Neye idinmediler bize kıl yād
- 2006 Didi *Āsaf* ki vardır yā *Süleymān* ²³⁵
Görinen un degil kim ola dermān ²³⁶
- 2007 Cevāhirdür gidā olsun diyü lik
Dögüp un eylemişler hāl ola nık
- 2008 Velī zād olmayup nefsün 'ilacın
Bulımayup helāk olmuşlar acın
- 2009 Bu millet hün-ı Hakk'un şükrünü terk
İdüp irmiş bulara kaḥt ile merk
- 2010 Şakın küfrān-ı ni'met olma kim Hak
Helāk eylemeye acın muḥakkak
- 2011 Gidüp andan da ol zıll-i İlähi
İrişdi bir yire kim zer giyāhı
- 2012 Güli yāküt-ı hurrem gül-sitānı
Cevāhirden müzeyyen bustānı
- 2013 Zehebden biñ dıraḥt ile müzeyyen
Ve hem biñ daḥi simin-i mu'ayyen
- 2014 İki biñ sim ile zerden dıraḥtı
Tokudup zeyn kılmış nık baḥtı

²³⁴ besdür:pesdür S.B.

²³⁵ vardır:var ol S.B.

²³⁶ degil:degül S.B.

- 2015 Cevāhirden niçe bin̄ daḡi eṣcār
Dizilü la'l idi hem anda aḡcār
- 88a. 2016 Ara yirinden aḡar bir ulı nehr
Kim andan behre-mend olurdu ol ŧehr
- 2017 Kuṣūra köŧke evzān idüp üstād
Ö nehri baḡŧ idüp itmiŧdi bünyād
- 2018 Diyeydün ŧāḡ girdi dār-ı ḡulde
Kıyāmet olmadın milk aldı cülde
- 2019 Yine ol bustān iḡre *Süleymān*
İriŧüp bir saraya kaldı ḡayrān
- 2020 ŧu denlü zer girih itmiŧdi nakḡaŧ
K'olurdu ḡurde-binān 'aymı ḡuffaŧ
- 2021 Firāset idemezdi ŧāḡib-idrāk
İderdi ḡiki 'aklı cübbesin ḡāk
- 2022 Döŧenmiŧ ol sarāyuñ ferŧi key ḡüb
ḡarir atlas u nā-sencide merḡüb
- 2023 ḡihār-pā ŧim ü zer taḡt üzre bir put ²³⁷
Tururdu ol sarāy iḡinde mesküt
- 2024 *Süleymān* zinde ŧandı ḡördi ḡurdu
Veziri *Āsaf* 'a döndi buyurdu
- 2025 Yine keŧf it bu ŧaḡŧuñ nite ḡāli
Diri midür nedür bunda nevāli
- 2026 Didi *Āsaf* ki var ol iy ŧehen-ŧāḡ
Penāḡuñ ola yavuz dilden Allāḡ
- 2027 Diri ŧanma ki yoḡ cisminde cānı
Egerḡi zinde ŧanur ḡören anı
- 2028 *Süleymān* ol ŧanem boyında zerden
Aŧılu levḡ ḡördi her 'iberden
- 88b. 2029 Diledi levḡi almaḡa *Süleymān*
ŧanem ḡün āsiyā döndi firāvān

²³⁷ ḡihār:ḡehār S.B.

- 2030 Sürâhından saçup burnunuñ âteş
Hem 'ifrit gibi gâyet oldu ser-keş ²³⁸
- 2031 Çağırup didi kim iy 'asker-i cān
Gelün kim şehrinüz aldı *Süleymān*
- 2032 Sizi daħi idiyor uşda teşhîr
Şanem bu naqli çün kim itdi takrîr
- 2033 İrişdi her taraftan cinnî bi-ħad
Bir insāna yüzinden çoğudi 'ad
- 2034 Temāmet tutdı şehri 'asker-i cān
Aralarında kaldı çün *Süleymān* ²³⁹
- 2035 Heman-dem na'ra urdı ol şehen-şāh
Okıyup ism-i a'zam didi ki Allāh
- 2036 Hafîzi cümlentüfî sensin muħakkak
Şıgıuram saña sen sakla iy Hāk
- 2037 *Süleymān* okıyup itdükde heybet
İrişdi cānına cinnüñ muşîbet
- 2038 Tağılup gâyib oldılar temāmet
Süleymān kaldı pes sağ u selāmet
- 2039 Aluben levħi gerdān-ı şanemden
Okıyamadı asla ol rakamdan
- 2040 Temāmet diyü perr-i cinn ü insān
Okıyamadılar ol levħi yiksān
- 2041 Çü 'aciz olup itdükde ferāgat
Göründi bir cüvan kim pür-belāgat
- 89a. 2042 'Asā almış eline merd-i kāmîl
Hudā'nuñ itdügi emr üzre 'āmil
- 2043 Hālāyık bildi 'askerden degıldür ²⁴⁰
Velikin gülşen-i ma'nide güldür
- 2044 Müsāfir tek gubār olmuş siyābı
Resüle irüp itdi feth-i bābı

²³⁸ S,B'de: Be-gâyet 'ifrit olupvendi ser-keş

²³⁹ çün:kim S,B.

²⁴⁰ degıldür:degıldür S,B.

- 2045 *Sāleymān* didi var mı bile yārūñ
Niredensin nedür bu yirde kārūñ
- 2046 Didi ol merd-i mukbil kula hem-rāh
Hudā'dur derd-i serdür māsiva'llāh
- 2047 Murād itdūñ bu levh içinde ma'ni
Nedür ma'lūmuñ ola cümle ya'ni
- 2048 Be-gāyet kır'etinde çekdiñüz 'usr
Kamū cehd itdūñüz olmadı çün yüsr
- 2049 Baña ilhām-ı Hāk oldu ki anı
İriş bildür nedür levhuñ beyāni
- 2050 Saña maksūduñ in'ām itdi Allāh
Beni virði k'okıyam levhi iy şāh
- 2051 Cihānda levhi benden gayrı bir şey
Okıyamaz şehā şahiddürür hay
- 2052 Beyān oldukda naql ol kân-ı cūda
O levhi şundi ol kāmil vücūda
- 2053 Gel imdi istimā' it iy hured-mend
Neyimiş levh içinde kayd olan pend
- 2054 Dimiş iy bunda gelen ibn-i Ādem
Añar mısın zevalūni dem-ā-dem
- 89b. 2055 Derūnuñ şehri a'vānına dād it
Gurūrı terk idüp mevtūni yād it
- 2056 Görüp bihter özüni germe sine
Ki āhir girisersin teng sine
- 2057 Cihāna bağlama dil kim fenādur
Şafāsı zahmet ü hazzı 'anādur
- 2058 Zer u simi şakın hırs ile dirme
'Azābın anādur kanuña girme
- 2059 Gidicek sen kalur gayriye ol genc
O hazz ider çekersin anda sen renc
- 2060 Yazılmış daği hem k'iy tālib-i cāh
Gurūrı terk it olmadın yirūñ çāh

2061 Nedür bu kuru sevda fi'l-hakika
Koyup girdükde 'uryân çün tarika

2062 Ne denlü eyler isen cehd ü dikkat
Gidersin şıfr-ı yed āhir hakikat

2063 Bu dünyā pür-cefā vü bī-safādur
Ve hem 'ömre inanma bi-vefādur

2064 Uyur isen uyanup olgıl āgāh
İşidüp kıssamı it derd ile āh

2065 Zamān idi ki şāh idüm cihāne
Selātin bende idi bi-bahāne ²⁴¹

2066 Ben idüm şark u garbuñ nık-nāmı
Güneş görmege virürdi selāmı ²⁴²

2067 Gelürdi her gün istikbāl için mihr
Felekden gösterüp her şubḥ-dem mihr

90a. 2068 Faziletde kemālüm müşterīyi
Hacil eylerdi hüsnüm hem periyi

2069 Kelāmuñ dür gibi dizdükde silkin
Degerdi her sözüm bir şāh milkin ²⁴³

2070 Kalem aldıkda elüme 'utarid
Yazardı masrafın sehv ile vārid

2071 Ser-āgāz idüben itdükde āheng
Şırdı zühre çengin kaliben deng

2072 Çekeydüm hancerüm merrih-i hün-riz
İderdi şad-hezāran tevbe-yi tiz

2073 Oğum vehmi ile zāg idi 'ukāb
Harām idi 'adūma giceler hāb

2074 Salardum 'askeri düşmāna şimşir
Ganem sürüsine güyā girür şir

2075 Bulunur idi müdd-i gencüme 'ad ²⁴⁴
Sipāhuma velikin yog idi had

²⁴¹ bende idi:bendem idi S,B.

²⁴² görmege:gör kime S,B.

²⁴³ sözlüm:sözi S,A.

²⁴⁴ gencüme:güncüde S,B.

- 2076 Muhāsibūn̄ hisāb itse hezārī
Bilinmez idi mālumuñ şümārī
- 2077 Hākīkat mālumuñ yüz bifde biri
Hisāb olmaz idi dirsem debīri
- 2078 Hevādan merkebüm olmaz idi fark
Alurdı bir mesāfe anı çün berk
- 2079 Yedi iklīme menşürüm yitişdi
N'idem kim āhir-i devrān yitişdi
- 2080 Şorarsan ismüm idi şāh-ı *Seddād*
Karındaşum *Sedīd* idi atam 'Ad
- 90b. 2081 Sever idüm karındaşımı gāyet
Ve hem ol daħi beni bī-nihāyet
- 2082 Karındaşum *Sedīd* e irişüp merk
Cihāndan gitdi tahtını idüp terk
- 2083 Dimedüm ki baña da irişüp mevt
Oluram bir gün āhir ben daħi fevt
- 2084 Şehā mevtūñ gamını yimemişem
Baña daħi irişe dimemişem
- 2085 *Sedīd* öldi bana kaldı çü tahtı
Ben oldum yir yüzün nīk bahtı
- 2086 Geçüp tahta urup başuma təcın
Akıtdum yidi iklimün harācın
- 2087 Her etrāfa hükümler kıldum irsāl
Bu şehri yapmağa cem' ideler māl
- 2088 Temāmet şark u garbuñ māl u gencin
Düşürtdüm halkuñ aluben ilencin
- 2089 Bulup fenn issi bir mi'mār-ı māhir
Didüm kim eyleyüp fennüñi zāhir
- 2090 Zehebden fiğdadan hıst ile bir şehr
Yapup içinden akıt bir ulı nehr
- 2091 Didi e 's-sem 'u ve 't-tā 'a hudāvend
Yapam bir şehr kim olmaya mānend

- 2092 Şanāyi' ḥarc idüp ol kâmil üstâd
Bu şehri sîm ü zerden itdi bünyâd
- 2093 İki yüz elli yılda cümle kân
Temâm oldu bu şehri-yâdigârı
- 91a. 2094 Temâm oldukda rāhın itdiler bezm
Sipāhum ile binüp eyledüm 'azm
- 2095 İrişüp kondı 'asker şehre 'akreb
Gören didi teferrüc idüp iy Rab
- 2096 'Aceb Cennet midür kim böyle bir şehir
Kimesne görmedi devr ideli dehr
- 2097 Muşaffā hem cilāda 'ayn-ı mir'āt
Görürdi anda eşkālını her zāt
- 2098 Çü rahşumdan inüp kasd itdüm iy şāh
Görem şehrum komadı lîkin Allāh
- 2099 Ayagum āsitine başduğum dem
Ecel irişüp itdi kaddümi ham
- 2100 İnüp 'Azrā 'il ānī cānum aldı
Ayagumuñ biri taşrada kaldı
- 2101 Şehā adımum admadın bilür Hāk
Vefāt itdüm ol arada muhakkak
- 2102 Girüp şehruma bir dem olmadum şād
Bir içim şuyın içüp yimedüm zād
- 2103 Çeküp derd ü belā vü mihnet ü renc
Zer ü sîm ile yabdırdum dirüp genc
- 2104 Velî girüp içine itmedüm 'iş
İçürdi lîki devrān ejderi niş
- 2105 Cihān dārını bil ki pür-sitemdür
Kamū ḥazzınun āhiri nedemdür
- 2106 Yüzime gülüp üç gün 'ākıbet gör²⁴⁵
Beni halk arasında eyledi ḥor

²⁴⁵ gör:mür S.B.

- 91b. 2107 Şaķın sen dahi iy şāh-ı tūvānā
Buña aldanmayandır merd-i dānā
- 2108 Ƙo kibri meskenetden dūr olma
Cihānuñ cāhına mağrūr olma
- 2109 Ğurūrı gör eyā zill-i llāhī
Ƙapularda Ƙodı ben pādīşāhı
- 2110 İştūdün ise naķlüm iy cihān-şāh
Uyanup nevm-i ğafletden ol āĝāh
- 2111 Bizi gör ‘ibret al iy merd-i kāmīl
Olğör uħrevī emr üzre ‘āmil
- 2112 Oķıdı çün cūvān levħi mükemmel
Semā‘ idüp nebiyyu’llāh-ı mürsel
- 2113 Mübārek gözlerinden aķıdup yaş
Didi iy yoĝ iken kevnı iden fāş
- 2114 Senūñ zāt-ı kadīmūñ ğayrı her şey
Beküllī fānidür iy bāķi vü hay ²⁴⁶
- 2115 Ki sensin vācibü’z-zāt iy hudāvend
Fenāsı yok ebed bi-misli ü mānend
- 2116 Selātin-i cihānuñ naşb-ı fevti
Elūñdedür haķikat ‘ömri mevti
- 2117 Cenāb-ı ‘izzetūñde bende vü şāh
Müsāvidür gedā ile şehen-şāh
- 2118 Diyüp bu naķlı oldu vālih ü deng
Bu maşnū‘atı bildi kendüye reng
- 2119 Didi estağfiru’llāh kibr-i şūma
Tarīķa girdi Haķķ’uñ luţfin uma
- 92a. 2120 Gel imdi iy semā‘ iden bu naķlı
Bu sözden ‘ibret al cem‘ eyle ‘aķlı
- 2121 Ƙaşasdan hissedür ‘ālemde maķsūd
Cihān içre ticāretten ğaraz sūd

²⁴⁶ Bu beyitten sonraki kısım S.B. nüshasında yoktur.

- 2122 Budurur hisse kim aldanma mālā
İnanma 'ahdine boyanma mālā
- 2123 İştüñ sim ü zerden şehri *Seddād*
Yapup içinde bir dem olmadı şād
- 2124 Dilünde mihri var ise idüp terk
Yapışup ehl-i Hakk'un silkine berk
- 2125 Tarik-ı müstakimden çıkma cehd it
Halil-i müznibin terkine 'ahd it
- 2126 Olasın tā ki yarın vech-i rüşen
Cinān içre mekānuñ ola gül-şen

TEMSİLÂT-I HİKÂYET-İ MEZKÜR

- 2127 Gel iy dizen bu dürri güş-ı cāna
Yine tut sem' dilden bu beyāna
- 2128 Saña rüşen ola tā imtişāli
Nedür hāricde bu naqlün mişāli
- 2129 Bilesin tā ki bu naql içre ma'nî
Nedür remz ile temsîlatı ya'nî
- 2130 Bile teşbih-i *Süleymān* iy hudāvend
Misāl-i hāricide 'akla mānend
- 2131 *Süleymān*-ı nebî-ves' aql-ı dānā
Ma'āni menba'ı bi-miṣl ü ra'nā
- 92b. 2132 Mükemmel her fūnūn içinde māhir
Mükāşif sırrı kenz idici zāhir
- 2133 Ma'ārif mektebi içre mu'allim
Cevābına dinilmez *lā-nüsellim*
- 2134 Mu'azzez tal'ati nūrānî vü pāk
Mümeyyiz māsivāya şahib-idrak
- 2135 Her eşyānuñ iden māhiyyetin fark
İden anı da şarḫ u garba çün berk
- 2136 Nizām-ı milk-i dünyā halk-ı evvel
Heyülādan murād olan mü'evvel

- 2137 Misāl itdün çü 'aklı nîk-bahta
Kıyas it mağzı hem mezkûr tahta
- 2138 O taht üstinde zî-rûhdan olan cem'
Cevârihdür dahi dide dahi sem'
- 2139 Ve hem efkârı teşbih eyle bâda
Ko kibri düşmeyesin tâ fesâda
- 2140 Tevâzu' eyle dil virme gurûra
Elem irgürmeyesin tâ sürûra
- 2141 Şakın tûl-i emel efkârı çün bād
Merâtıbden düşürüp itmeye yād
- 2142 Hevâ-yı kibri ko aldanma mâla
Düşürmesün seni de pây-mâla
- 2143 Misâli şımf-ı mûrun şâhınuñ hem
Tevâzu'dur velî itdügi derhem
- 2144 Dimekdür ulılanma iy *Süleymân*
Şakın kalbünde kılma kibri mihmân
- 93a. 2145 Güneş gibi tevâzu' idenün Hâk
Makâmın 'arş ider şeksüz muhakkak
- 2146 *Süleymân* desti tek ehl-i tevâzu'
Bulur rif'at iden Hâk'dan tevakkû'
- 2147 İşitdün meskenet kıldukda ol mür
Yirin dest-i *Süleymân* itdi mezkûr
- 2148 Eger sen de olursañ merd-i miskîn
Mu'azzez olasın çün verd-i miskîn
- 2149 Kaçun 'askerden irmedin size gam
Didügi şâh-ı mûrun cinsine hem
- 2150 Dimekdür sâk ol irmedin hasâret
Şakın hırş itmesün şehriñi gâret
- 2151 Cerâd-ı nîm-bahşa misl ü mânend
Kanâ'at loğmasıdur iy hüdâvend
- 2152 İre bir loğma vü bir hırka besdür
Kanâ'at ider ol kim nîk kesdür

- 2153 Ol üç kerkes ki zıkr olundı sâbık
Kıyāsā nev'ine nefsün mutâbık
- 2154 Biri emmâre levvâme biri hem
Birisi muṭma'inne-i mükerrerem
- 2155 Daḥi murg-ı siyâh-ı peyk-i tarrâr
Dem-i cismündürür zâtuñda ferrâr
- 2156 O şehr-i sim ü zerden eyledüm zıkr
Vücuduñ şehrin añla key idüp fikr
- 2157 Ğazâbdur ol melik kim bulmadı zâd
Daḥi kibre şıfatdur rûh-ı *Seddâd*
- 93b. 2158 Hâzer kıl kibri pişe itme zinhâr
Özün görme ki hâl olmaya düşvâr
- 2159 Ferište kibr idüben oldı şeytân
Kapularda qor ehlin hem-çü sultân
- 2160 Gel imdi kibri terk idüp temiz ol
Tevâzu' eyle her dilde 'aziz ol
- 2161 Hudâyâ *Hızri*'ye idüp himâyet
Dimâğın kibre virme kıl 'inâyet
- 2162 Dilinden 'unf-ı kibri eyle zâil
Tarîk-ı müstakîme eyle mâil
- 2163 Daḥi arzû-yı şehvânîsin it kat'
Ecel mât eyleyüp divşürtmedin kat'
- 2164 Ba'id it nefis-i şūmun iktizâsın
Nesim-i 'avnüñün sevķ it kazâsın
- 2165 Saña varur tarîkun gayrı râhı
Müyesser itme aña yâ İlâhî
- 2166 Hudâyâ itme andan 'avnüñi dūr
Tecellî ile kıl kalbini mesrūr
- 2167 Dilin din dâdına rüşen çerâğ it
Daḥi yarın mekânın huld-i bâğ it

DER-BEYÂN-I NEŞÂYİHÂT

- 2168 Gel iy hoca açup la'lin dehâni
Pür it elmâs-ı ma'niden cihâni
- 2169 İrişdür şark u garb u hâş u 'âma
Sebeb ol milk-i dünyâda nizâma
- 94a. 2170 Eyâ bu dürre tutan sem'-i cânı
Kelâmumdan iden kesb-i ma'ânî
- 2171 Afılayım dir isen ehl-i kâmil
Oligör itdügüm pend ile 'âmil
- 2172 İdersen nazmumu dünyâda hem-dem
Tutarsan pendümi çekmeyesin gam
- 2173 Budur evvel ki pendüm iy qarındaş
Tut emr-i Hakk'ı olma merd-i kulmaş
- 2174 Düriş boynuñda koma farz-ı 'aynı
Cihanda o demekdür çâre deyni
- 2175 Kula kullukdan özge yokdurur kâr
Kula kulluk fahirdür şanmağıl 'âr
- 2176 Ve hem şâh-ı nebiyy-i *Muṣṭafâ'*nuñ
Resül-i *Hâşimiyi*-i pür-şafânũ
- 2177 Hadis ü sünnetini irtikâb it
Ve hem nehy itdüğinden ictinâb it
- 2178 Muhib ol ehl-i 'ilme belki bende
Naşihat itseler tut sem'i pende
- 2179 Saña kim gösterürse hüccet ü nakl
Sen anı güşmâl it cem' idüp 'akl
- 2180 Semâ' itme şakın her güft ü güyü
Çevir bi-ma'nî söz söylense rüyü
- 2181 Menâhî ehli ile olma hem-dem
Getürür sohbet-i tâğî dile gam
- 2182 Meşâyih sohbetinden olmağıl dür
Olasın tâ ki nefsün üzre mansûr

- 94b. 2183 İdegör 'aḳluñi nefsiñe gālib
Tariḳ ehli olup ol Ḥakk'a tālib
- 2184 Uyup nefse hevā yolına gitme
Düriş nehyine dāim emrin itme
- 2185 O kim nefsinüñ emrine ola rām
Olur 'uḳbāda rüsvāy bunda bed-nām
- 2186 Demine aldanup nüş eyleme hamr
Kim anuñ cāridürür nefsiñe emr
- 2187 Humār-ı nişine degmeye nüşü
Nideler anı kim redd ide hüşü
- 2188 Aña ümmü 'l-habāis dindi çün ism
Ḳabül itmeye anı pāk ola cism
- 2189 Dilersen kim olasın ehl-i rāhat
Cihānuñ şöhretinden kıl ferāgat
- 2190 Fenāda fāni ol kim şöhret āfāt
Oyundan fāriğ ol şāh olmadın māt
- 2191 Fenā-yı hırka içre ehl-i 'irfān
Şadefde dürdürür ya genc-i virān
- 2192 Budurur geydügi hāl ehli kirbas
Fenāsi hālin añlayan tutar yas
- 2193 Ḳo kibri hod-pesend olma ki *İblis*
Ḥaḳīkat kibr ucından oldu telbis
- 2194 Tevāzu'dan müdāmi olma hālī
Bulasın tā ki yarın baht-ı 'ālī
- 2195 Ḳor isen dem-be-dem yüz yirde anı
Açıla üstüne Ḥak fazl-ı bābı
- 95a. 2196 Hazer kıl hüccet itmekden hazer kıl
Ḳo lecci sākıt ol iy merd-i muḳbil
- 2197 Düriş şem' ol zübān olma Ḥaḳīkat
Ferāmüş olmağa key añla diḳkat
- 2198 Mesāviden şaḳıngıl itme bühtān
Nifāk ehlinden olup olma fettān

- 2199 Daḥi ğamz eyleyüp itme 'adāvet
Bularuñ ehliḍür ehl-i ŧekāvet
- 2200 Hazer kıl key ŧakın olma tama' -kār
Be-ġāyet bed-ŧıfatdur hırŧ zinhār
- 2201 Tama' serden çıkarur kārbanın
Ki tayruñ dāne döker yire kāmın
- 2202 Harısuñ hırŧ rāhında olur sed
Ö dem ki kaŧd-ı hayr ide ider red
- 2203 Kimesne haġkına itme hıyānet
ŧadākat idüp ol ehl-i emānet
- 2204 Va'ide idicek itme hilāfin
Ve hem söz söyleme ceḥd it ġüzāfin
- 2205 Dilünden lu'b u laġv ü mühmelāti
Gider var ise bu resme ŧıfāti
- 2206 ŧıfatlar kim didüm key ihtirāz it
Bularuñ def'ine Haġk'a niyāz it
- 2207 Cehālet bed ŧıfatdur 'ilme ceḥd it
Halim ol 'unfi ko terkine 'ahd it
- 2208 ŧeref virür kiŧiye lā-cerem 'ilm
Belādan kurtarur hem ehlini ħilm
- 95b. 2209 Kiŧiyi ceḥli itdügi gibi hōr
İdemez ħaġk-ı 'alem itseler zōr
- 2210 Düriŧüp 'ilme ceḥd it dāimü'd-dehr
Ko ceḥli kim haġikat oldurur zehr
- 2211 Daḥi hem ħüsn-i ħulķı eyle piŧe
Hazer kıl ki olmayasın ħande-riŧe
- 2212 Güler yüz ola dāim ħaġka ħıyun
Ki yarın vech-i rüŧen ola rıyun
- 2213 Dilünden eksük eyleme selāmuñ
K'idesin ħaġkı luġ ile ġulāmuñ
- 2214 Kelāmuñ söz maḥalli olsa ħarc it
Zer-i ma'niye lafz-ı dürri derc it

- 2215 Didiler söz güherdür cism kânı
Olur olmaz yire harc itme anı
- 2216 Ne bilür gevherüñ kadrini nâ-dân
Ne bilsün kim nedürür har ze'afırân
- 2217 Boğazun on boğundur key idüp fikr
Tokuzunda bişir onında it zıkr
- 2218 Dilersen olmaya gam dilde güm-râh
Her işde eyle fikri saña hem-râh
- 2219 İşün kim evveli olmaya efkâr
Şoñında key çok olur âh ile zâr
- 2220 Er oldur kim işinüñ soñın añlar
Öñin añlamayan şoñını tañlar
- 2221 Dimişler itmeyen fikr ile kârın
Girü kendü işidür âh u zârın
- 96a. 2222 Ulular ile eyle râyı her-gâh
Ki sonra itmeyesin derd ile âh
- 2223 Dimişler k'itmeyen kârında tedbîr
İde itmedügi âhirde te'sîr
- 2224 Kişi kârında görse râyı nokşân
Olur itdügine âhir peşimân
- 2225 İşitme câhilüñ râyın ki beddür
Anuñ 'aklı yüzine cehli seddür
- 2226 Eger câhilüñ olsa râyı ma'kûl
İdinmezdi likâ-yı cehli maqbûl
- 2227 Dimişler fi'l-meşel e'l-cehlü 'ârün²⁴⁷
Ve lâ yerdâ bihâ illâ humârun
- 2228 Şakın râzuñ yârũndan qarındaş
Ki yârũñ yârına diyüp ider fâş
- 2229 Sen itdükde senün sırruñ sen izhâr
Degil hod sırruña il qarını anbâr

²⁴⁷ Cahillik bir ayıptır, onu merkepten başka kimse kabullenmez.

- 2230 Dimişlerdür nitekim ehl-i mümtâz
Yaylur ordıya dışden çıkan râz
- 2231 Çü bir nesne kim ola saña 'âid
Dürüşüp aña aḥz eyle fevâid
- 2232 Şakın kâruñda kâhil olma zinhâr
Tekâsül rızka mâ'nidurur iy yâr
- 2233 Netice fakrı icab ider ihmâl
Taleb vüs'at virür sa'y arturur mâl
- 2234 Taleb 'arş ider erüñ cây-gâhın
Ki dirler bulur isteyen İlâhın
- 96b. 2235 Müdâmî cehd idüp kesb it şanâyi'
Geçürme 'ömrüñi yoḡ yire zâyi'
- 2236 Şanı'at kişiye 'âlî seneddür
Veli bi-kes olan ḡalk içre reddür
- 2237 İdinme yâr-ı nâmı kendüne yâr
Ki yiyüp nânuñı olmasun aḡyâr
- 2238 Kişiye yâr u hem-dem gerçi kim çok
Velikin vakt-i ḡamda birisi yok
- 2239 Kişimüñ yârı yanıdur ḡamında
Bulınmaz yâr olanlar ḡam deminde
- 2240 Eger vâr ise mâluñ itme isrâf
Cihân ḡalkında ḡod ḡalmadı inşâf
- 2241 Meşeldür geri dursañ niçe biñ yıl
Toyurmazsın cihânda cimriyi bil
- 2242 Olup ḡarc idicek aduñ yigâne
Velikin ḡalmasa dirler divâne
- 2243 Dimezven saña kim itme şehâvet
Veli direm ki isrâf itme ḡâyet
- 2244 Direm kim olmayasın ḡalka muḡtâc
Ki bozdu niçenüñ dâmin bu ḡurrâc
- 2245 Telef ḡılma şakın yoḡ yire mâli
Şehâvetden de likin olma ḡâlî

- 2246 Terāzū iledür 'âlemde her kâr
Şakın muhtâc-ı halk olmadan iy yâr
- 2247 Kişi biñ yıl durursa yegdürür ac
Ki bir dem olmadan nâ-merde muhtâc
- 97a. 2248 Ölüm yegdür ere fakr idüp icâb
Zebûn olmadan ile gezmeden bâb
- 2249 Dimiş küffâra dañi cümle millet
Hudâ muhtâc idüp virmeye zillet
- 2250 Cihānuñ bu mesel rüşen çırağı
Ki muhtâc olmasun sol göze sağı
- 2251 Yirine sarf it idicek 'atâyı
Virüp fişk ehline itme hatâyı
- 2252 Kerem bazarınuñ her kârbânı
Birine on ider sūd iden anı
- 2253 Mürüvvet gelmez illâ kim veliden
Meseldür nitelim mürvet 'Alî' den
- 2254 Müdâmî hisset itmekden hazer kıl
Hâsîs olduğı yirlerden güzêr kıl
- 2255 Ne deñlü zâhid olursa hasise
Himâyet yokdurur Hâk' dan o pise
- 2256 Düriş buhl ü hasedden kalbi pāk it
Tilâvet idüp İblîs'i helāk it
- 2257 Dem-â-dem hayır ihsân eyle cehd it
Menâhiden irâğ olmağa 'ahd it
- 2258 Cihānuñ şüglünü ko kim fenâdur
Belâ ile mürekkeb bir binâdur
- 2259 Aña cehd it kala senden bir âsar
Güzêr kıldukda bundan âhir-i kâr
- 2260 Düriş dâim bir eylik eyle bünyâd
Ki senden sonra aduñ ideler yâd
- 97b. 2261 Kalanuñ hayr ile âsarı nâmı
Anılır tâ kıyâmet müstedâmî

- 2262 Koyup giden cihānda bir eyü ad
Ol olmaz zira hayr ile olur yād
- 2263 O kim bed-nām ola 'ālemde meşhūr
Ölüm yig biñ kez andan k'ide mestūr
- 2264 Anuñ kim kıala bed-nāmu irüp mevt
Cihāna gelmeden yig olsa ol fevt
- 2265 Kişi kim cehd ide bir niçe eyyām
Eyü didüremez kendüye bed-nām
- 2266 Veli bir demde biñ nāmın ider kem
Yaramaz fi'l ile va'llāhi ebkem
- 2267 Yapılmaz niçe yılda bir 'imāret
Veli bir lahzada olur hasāret
- 2268 Dilersen dāim olasıñ ferah-nāk
'Adū idinme halkı çekmegil bāk
- 2269 Hezāran dostuñ olsa düşmānuñ ferd
O düşmen çokdurur añla nedür merd
- 2270 Meseldür bu sözüme Tafiri tanık
Uyur ardınca olmasun uyanık
- 2271 Dilersen setr ola 'aybuñ karındaş
Kimesne 'aybını itmeyesin fāş
- 2272 Belāya şabr eyle itme feryād
Yuhibbu 's-sābirin'i eylegil yād
- 2273 Ğani görseñ yirinme Hakk'ı yād it
Edāniye nazar kıl kalbi şād it
- 98a. 2274 Ne kısmet itdi ise kird-gāruñ
Geçin zıkr eyleyüp perverd-gāruñ
- 2275 Dime kim aña virmiş baña virmez
Hudā'nuñ hikmetine kimse irmez
- 2276 Dilersen olasıñ maqbül-ı hācāt
Dem-ā-dem tevbe idüp kıl münācāt
- 2277 Hazer kıl tekyelenme zühde k'İblis
Yedi yüz biñ yıl eyledi o telbis

- 2278 Recā-yı cennet için itme tā'at
Velī kullıkda geçsün cümle sâ'at
- 2279 Sevâb umma 'amel kılsañ karındaş
Dañi hayr itseñ itme 'äleme fâş
- 2280 Rızā-yı Hakk'ı iste her du'âda
K'idesin hâcetünde istifâde
- 2281 İştidün ise nakl-i dürri varum
Du'â eyle iy cânım cânı yârum
- 2282 Ki bezl itdüm saña bu yâdigârı
Deger her beyti dünyâ gibi varı
- 2283 Okıyan *Hızri* niñ *Ab-ı Hayât*'ın
Korur merg-i cehilden pāk zâtın
- 2284 Varaqlar kim okuyız perr-i 'ankâ
Nice simurg bunıñ her perri 'ankâ
- 2285 Bir efsün okudum kim çarç-ı keç-rev
Dönelden görmedi bu resme bir rev
- 2286 Cihâna şaldum âteş kim olup germ
Dil-i senginleri tâ eyleye nerm
- 98b. 2287 Döşedüm halk için hün-ı kelâmı
Esir itdüm söz ile hâş u 'âmı
- 2288 Bu ta'rif olınan lafz-ı kıyâmet
Degildür hod-pesendiden 'alâmet
- 2289 Ma'ânî medhidür kaşd-ı dürer-bâr
Dime kendüyi ta'rif itdi zinhâr
- 2290 Hudâ şun'idurur kim oldı ifşâ
Kimem ben kim idem ben böyle inşâ

DER-BEYÂN-I VAŞİYYET-İ MUŞANNİF

- 2291 Eyâ bu dürr-i meknûnı mañbûb
İdinen cânı gibi dilde mergûb
- 2292 Vaşiyet iderem nazmumı her-bâr
Okıdukca du'â it baña iy yâr

- 2293 Daḥi nā-ehle virme el- emānet
Ve hem her yirine itme ihānet
- 2294 Kerem kānıdur ol kim görse noḡsān
Düzedede bula Ḥak'dan lutf-ı ihsān
- 2295 Dilersen idinesin bu kitābı
Bu ihām ile mecma' müstetābı
- 2296 Bulup bir ehl-i ḥattāt-ı cihānı
Aña yazdur şariḥā bu beyānı
- 2297 Düriş cāhile yazdırma ki bi-reng
İdüp veznin bozar kalbe virür jeng
- 2298 Bu silki yazınan iy hayy ü muhtār
Cihānda olmasun derde giriftār
- 99a. 2299 Zeheb cedvel kılan ya lāciverdi
Cihanda yüzi ağ olsun çü verdi
- 2300 Risālem saña ısmarladum iy Ḥak
Ki sensin ḥāfizu'l-eşyā muḥakkak
- 2301 Bu nazma bir şeref vir iy hüdāvend
Ḥariş ola ki her dil 'ömr mānend
- 2302 Daḥi başlarda eylegil hamāyil
'Aziz eyleyüp it her kalbi māyil
- 2303 Bu nakli kim diyüp ben ihtişāri
Dilüñ levhine derc it dürr-i vāri
- 2304 Bu nazm ile olan dünyāda 'āmil
Didürdür lā-cerem kendüye kāmil
- 2305 Bu silki ḥatırında tutan el-hak
Cevāba kāsır olmaya muḥakkak
- 2306 Kelāmuñ keşretin itmeyesin 'ayb
Mahal icāb ider ma'niyi bi-rayb
- 2307 Şakın ta'n idüp eyleme şikāyet
Şer-āgāzına az diyü hikāyet
- 2308 Degülem cev-furüş gevher-furüşem
Cevāhirden laṭif bir cāme-püşem

TĀRĪH-İ İNEST 938

2309 Zı vü lām ü hıyidi *Muṣṭafā*'nuñ
Dem-i Hicrine ol kân-ı şafānuñ

2310 Cımazeyn evvelintüñ onı idi
Duḥa vakti düşenbih günü idi

99b. 2312 Felekden mihr-i kalbi mihr-efrüz
Cihān ḥalkını itmiş idi pıruz

2313 Bu silk-i cevheri bu yādigāri
Temām itdüm o dem kalmadı kārı

2314 Ve hem şehir-i Amāsiyye'de bünyād
Olupdurur bu nazm-ı ma'nî-ābād

2315 Amāsiyye ḥalāyıkını iy ferd
Kazādan şakla virme birine derd

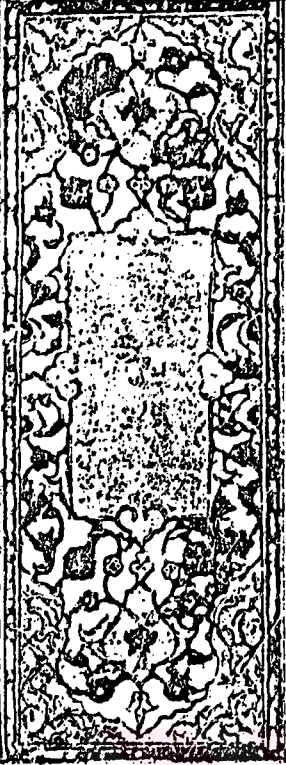
2316 İlāhî yarlığa yārān u ceddüm
Recā-yı lutfuña yok gerçi ḥaddüm

2317 Daḥi hem cümle mü'minîne rahmet
İdüp virme cehennem içre zahmet

2318 *Muḥammed* rūḥına biñ biñ selāmı
Virüp ḥatm oldı bu nazmum kelāmı

Temme ²⁴⁸

²⁴⁸ Bitti, tamamlandı.

بِسْمِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ
 حَقِيقَتٌ سَنَسِنُ اَيُّ تَوَانَا
 وَرَبُّ جَهَنَّمَ سَوِيٌّ كَرِيْمٌ
 سُبْحٰنَكَ وَرَبُّكَ اَكْبَرُ اَيُّ حَيٍّ
 اَحْسَنُ هَمِّ اَبَدِيٍّ خَمِّ اَلْسِنٍ
 بَرَاوِسِيٍّ كِهْ يُوَدُّ وَرَبُّ رِيْزِيٍّ
 يُوَغِيْكَ اَسْتَهَارِيٍّ كَلَامِيٍّ
 سَوِيٍّ ذِيٍّ قَوْلِكَ حَلْفِيٍّ

حَالَةَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 مَجْدًا رَقِ الشَّيْءِ وَ اَحْوَالِهَا
 مَعِيٍّ وَ يَبَاهِي بَادِشَاهِيٍّ
 هَرَا فَا لَمَّا رَمَى قَلْبَهُ دَانَا
 كَالِ صَفْعَتِكَ يُوَدُّ رَعِيْبٍ
 يُوَفِّرُ مَا فِيكَ حَكْمًا كَلَامِيٍّ
 وَ جُوْدٍ وَ اِحْبَابٍ لَمْ يَرْسِنِ
 تَوَاخُوشِيَّتِكَ اَبْرِيْمِيٍّ نَهَائِيَّتِ
 حَقِيْقَتِ وَ اَرِيْدِيٍّ كَلَامِيٍّ
 بَقَاكَ وَ جِهْ رَبِّكَ ذِيٍّ

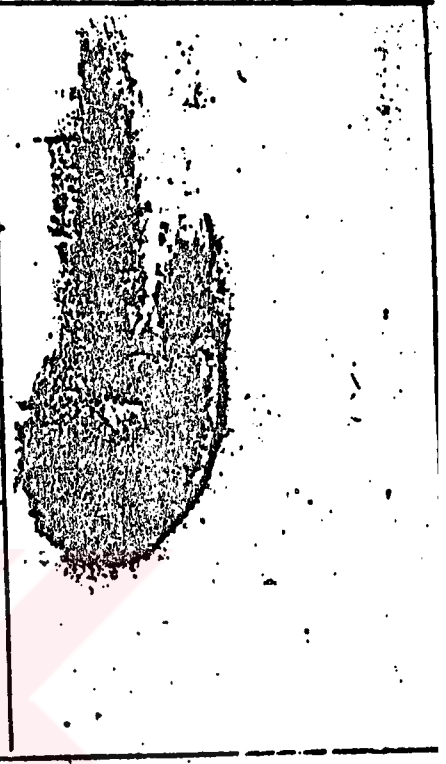
خَطَايِيٍّ فِكْرِيٍّ كَرِيْمِيٍّ عِبَادِيٍّ
 مَهْمُوْمِيٍّ مَسْرُوْمِيٍّ حَقِيْقِيٍّ
 نَدْمِيٍّ وَ اَرِيْبِيٍّ مَرْمُوْمِيٍّ
 كَرِيْمِيٍّ ذِيٍّ شَيْءِ غَايِيٍّ وَ حَلْفِيٍّ
 سَنَكِ ذِيٍّ شَيْءِ يَفْكُهُ نَهَائِيَّتِ
 بِلَهْ تَشْبِيْهِ اَيُّ حَيٍّ حَلْفِيٍّ
 مَحْطَا اَيُّ دَكَلَرِ قَطْرِ يَبِيْعِيٍّ
 سَمَوَاتِ وَ زَمِيْنِيٍّ اَرْبِ تَارِيْقِيٍّ
 نِيْهْ سَنَسِنِيٍّ مَحْطِيٍّ كَلَامِيٍّ
 عَلِيٍّ قَوْلِيٍّ سَنَسُوْدِيٍّ
 يُوَدُّ اَهْ عَقْلِيٍّ كَلَامِيٍّ
 يُوَدُّ وَ رَمِيٍّ بِيْنَهُ مَرْمُوْمِيٍّ
 نَهْمَا سَنَسِيٍّ اَهْ اَسْتَهَارِيٍّ مَرْمُوْمِيٍّ

يُوَدُّ ذِيٍّ اَبَاكَ اَلْمَلِكِ
 مَكَانِكَ حَيْرِيٍّ اَوْلَادِيٍّ حَيٍّ
 حَضُوْرِكَ لَانِيٍّ وَ يُوَقِيٍّ اَنْظَارِيٍّ
 كَمِ اَكَا عَمْرٍ وَ اَزَامِ اَوْلِيَّةِ عَدُوِّ
 يُوَقِيٍّ قَهْمِيٍّ وَ اَدْرَا اَكْلَهُ غَايِيَّتِ
 قَدِيٍّ وَ قَادِرِيٍّ مَشَاهِدِيٍّ
 سَنَكِ ذَاكَ حَمِيٍّ يُوَدُّ وَ كُوْنِيٍّ
 مَحْطَا اَيُّ اَيُّ بِيْنَهُ وَ شَرِيْقِيٍّ
 هَمِّ وَ قَلْبِهِ حَتِّيٍّ مَعْنَاكَ
 يُوَدُّ مَعِيٍّ عَلِيٍّ اَسْتَهَارِيٍّ
 يَقْرَعُ اَتَهْ هَمْرٍ وَ اَلْمَلُوْمِيٍّ
 دَهْمِيٍّ فَضْلِكَ مَرْمُوْمِيٍّ
 شَيْءِ ظِلْمِيٍّ اَوْلِيٍّ كُوْنِيٍّ حُوْرِيٍّ

فَلَا تَنْزِعْ قَلْبَ مَهْرًا فَرَزْدًا
بِوَسَائِكَ جَوْهَرِي بِوِيَادِ كَارِي
وَهُمْ سَهْرِي مَا مَسِيدَةُ بِنِيَادِ
أَمَا سَيْتَهُ خَلَا بِبِقِيَادِي فَرْدِ
الهِ فَاذْلَعَهُ يَا إِيَّانَ وَجَلَامِ
دَعِي مَجْلَهَ مَوْثِقِي سَيْتِهِ رَحْمَتِ

جَهَانَ خَلْقِي أَيْتَسِيدِي بِوَرْدِ
تَأَمَّ أَيْمِ أَوْ دَمِ قَلَادِي كَارِي
أَوْلَادِي رُبُّ نَظَرِ مَسِيِّ أَبَادِ
فَضَادِ مَسْأَلَةٍ وَيُوعِدُ وَيُطِردُ
رَجَائِي الْمُنَافَكَةَ يَوْمَ كِي جَدِ حَلَامِ
أَيُّوبِ وَيُوعِدُ جَهَنَّمَ أَجْمَعًا رَحْمَتِ

مُحَمَّدٌ رُوْحِنِي بِبَيْتِكَ سَلَامِي
وَيُؤَيِّدُ عَمَّ أَوْلَادِي بِوَنَظْمِ كَلَامِي

SONUÇ

Hızrî'nin Âb-ı Hayat'ı ile ilgili olarak yaptığımız incelemeler neticesinde görüşlerimizi şöyle sıralayabiliriz:

XVI. Yüzyıl Osmanlı şâirlerinden olan Hızrî Amasya'lıdır. Lâtîfi ve Hasan Çelebi Tezkirelerinden onun, Kânûnî'nin Bağdat Seferi (941/1534) sırasında öldüğünü, Âb-ı Hayat isimli nasihat-nâmesini Amasya'da yazdığını öğreniyoruz. Bunun dışında bir kaç kaynakta bulunan bilgiler de sözünü ettiğimiz tezkirelerdeki bilgilerin tekrarından ibarettir. Şairin hayatı hakkında maalesef, tezkireler ve biyografik kaynaklarda çok sınırlı, yetersiz ve çelişkili bilgiler dışında malumatımız olmadığı için eserine dayanarak ipuçları bulup bilgi vermeye çalıştık.

Şairin yaşadığı Amasya, Çelebi Mehmed zamanında Osmanlı Devletine katılarak bu şehirde Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed, II. Bayezid ve oğlu Şehzade Mehmed, Yavuz Sultan Selim, Kânûnî'nin oğlu Şehzade Mustafa bulunmuşlar ve ayrıca Osmanlı sultanlarının Amasya'ya çok yardımları da olmuştur. Bu sayede Amasya'da çok sayıda ilim, edebiyat ve devlet adamı yetişmiştir. Hızrî, Kânûnî Sultan Süleyman zamanında yetişen şairler ve alimler arasında Ânî, Zamanî, Fikrî ve Edâyî gibi şairlerle birlikte ün yapmıştır.

Âb-ı Hayat, bütünüyle telif bir eserdir. Elimizde iki nüshası mevcuttur ve tamamı 2318 beyittir. Nasihat-nâme türü bir eserdir. Eski Türkiye Türkçesi özellikleri göstermesi, öğütler ihtiva etmesi sebepleriyle Türk Dili ve Edebiyatı tarihinden başka eğitim, hukuk, iktisad ve siyaset gibi ilimlerin tarihleri bakımından da değer taşımaktadır. Öğütlerde, ahlak ve terbiyeye ait bahislerinde İslâm inanç ve ahlâkı tavsiye edilmektedir.

Âb-ı Hayat öğüt vermek amacıyla yazılmış bir eser ise de yer yer lirik ve hikemî şiir türünün başarılı örneklerine de rastlanmaktadır.

Eserde Türkçe söyleyiş içinde erimiş ve kaynaşmış olarak çok sayıda Arapça ve Farsça kelime mevcuttur.

Âb-1 Hayat hezec bahri vezinlerinden olan “Mefâilün / Mefâilün / Feûlün” vezniyle yazılmıştır. İçindeki kasîde ve bendlerin vezni ise remel bahrinden olan “Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün” veznidir.

XVI. yüzyıl Türk Edebiyatı yâdigârlarından olan Âb-1 Hayat'ı, metnini kurmak suretiyle tanıtmış olmakla mutluluk duyuyoruz.

BİBLİYOGRAFYA

- Banarlı, Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*, İstanbul, 1971.
- Bilmen, Ömer Nasûhî, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri*, İstanbul, 1966.
- Cânan, Prof. Dr. İbrahim, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme, Şerhleri*, Ankara, 1989.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1996.
- Dikmen, Mehmet; Ateş, Bünyamin, *Peygamberler Tarihi*, c. 1, İstanbul, 1977.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, Mesnevî Şerhi*, c. 1, s. 92-93, Ankara, 1989.
- İpekten, Doç. Dr. Halûk, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, İstanbul 1996, s. 171.
- İpekten, Doç. Dr. Halûk vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatında İsimler Sözlüğü*, Ankara, 1988.
- Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, c. 1,2,3, İstanbul, 1973.
- Kaplan, Mahmut, *Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Van 1992, S. 3, c. 3.
- Koçyiğit, Prof. Dr. Talat (haz.), *Hadis-i Şerif Külliyyatı*, c. 1, s. 409-415, İstanbul, 1983.
- Olgun, İbrahim; Draşan, Cemşid, *Farsça- Türkçe Sözlük*, Ankara, 1967.
- Par, Ârif Hikmet, *Örnekli-Açıklamalı Atasözleri*, İstanbul, 1991.
- Şemseddin Sâmi, *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul, 1978.
- Türk Dil Kurumu Yayınları, *Divanü Lûgati't-Türk Dizini*, Ankara, 1972.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul, 1993.
- Unat, Fâik Reşat, *Hicrî Târihleri Milâdî Târihe Çevirme Klavuzu*, T.T.K. Ankara, 1989.
- Ünver, Doç. Dr. İsmail, *Mesnevî*, Türk Dili, Ankara, 1986, S. 415-416-417.
- Yeğin, Abdullah; Badıllı, Abdülkâdir vd., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, İstanbul, 1985.

İNDEKS

(kişi, eser, kavim ve yer isimleri)

A

Âb-ı Hayat-ı Hızrî 7, 8, 10, 14, 15, 22, 23, 25,26, 28, 29, 189

Abdî 13

Âd 176

Âdem(peygamber) 38, 50, 80, 109

Âftabî 13

Ahmedî 5, 26, 27, 64, 118

Ahmed Fakih 5

Ahmed-i Dâî 5

Ahmed Yesevî 4

Ahmedî Çelebi 13

Ali (4. halife) 21, 30, 53, 108, 126, 187

Aliyyü'l- Kârî 18

Amasya 7, 10, 12, 28

Anka 22, 54

Ânî 13

Ârif 5

Âsaf 171, 172

Askerî 6

Âsım 13

Atabetü'l-Hakâyık 4

Azâzil 26, 146

Azmî 6

Azrâil 91, 92, 95, 104, 105, 106, 132, 133, 134, 177

B

Baba-zâde Âşık Paşa 12
Bağdat 12, 30, 100
Basra 86, 126
Bayezid II. 12, 13
Belâî 13
Beyhâkî 18
Bihîştî 6
Bukrat 62, 91, 26

C

Câferî 13
Câmî 7, 26, 64
Cebrâil 49, 146
Cem 58, 62, 70, 77, 81, 91
Cemâlî 5
Cibril 146
Cin 105, 106

Ç

Çelebi Mehmed 12
Çimşid 26, 56, 70, 91

D

Dakîkî 13
Dâniyal 55, 60
Dârâ 26, 56, 81, 103
Dahhâk 53, 56, 82, 146
Dâvud (peygamber) 38
Dede Ömer Rûşenî 5

E

Ebûbekir (1. halife) 52
Ebû Âli ibni Sînâ 91
Edâyî 13

Efrâsiyâb 81
Emîrî 6
Erdeşir 71
Eyyûb (peygamber) 39
El-ezkâr 18
El-Hâvî li'l-Fetavî 18
El-Le'âli'l- Masnûa 18
Emre 5
En-Nihâye 18

F

Fazlî 6
Ferahşad 71
Feridun 54, 71
Feridüddin Attar 4
Ferruh 56
Fettâhî 13
Figânî 13
Fikrî 13
Firavun 26
Firdevs 51
Fireng 54

G

Gülşenî 5, 7, 26, 64

H

Hacı Mahmud Efendi 30
Hamdi Çelebi 13
Harem 124
Hasan (Hz. Ali'nin oğlu) 40, 53
Hasan Çelebi 11, 12
Hasibe Mazioğlu 5
Hâşimî 182

Hâtem-i Tâyi 62

Hâtîfî 13

Hızır 24

Hızrî 5, 7, 10, 11, 12, 13, 22, 23, 25, 27, 28, 52, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 65,
67, 69, 78, 86, 93, 100, 107, 118, 127, 136, 144, 181, 189

Hime 115

Hind 54, 60, 83, 84

Hoca Dehhânî 8

Hoca Mes'ûd 5

Huşeng 138

Hüma 51

Hüseyin (Hz. Ali'nin oğlu) 40, 53

Hüsrev 82

İ

İblis 52, 107, 119, 120, 183, 188

İbn-i Kesîr 18

İbn-i Mâce 19

İbrahim (peygamber) 39

İbrahim Gülşenî 5

İdî 13

İdris (peygamber) 39

İmâm-ı Rabbânî 18

İncil 146

İran 54

İrem Bağı 58

İsâ (peygamber) 40, 54, 62, 67

İshak Rızâî 6

İskender 59, 95, 138, 152

İsmâil (peygamber) 39

K

- Kâbe 54
Kaf 54
Kârun 61
Kayser-i Rûm 26, 71, 81, 104
Kelâmî 13
Kerbelâ 40
Keştî 13
Köprülü Kütüphanesi 30
Kur'an 52, 86, 90, 97, 135
Kutadgu Bilig 3
Kutbî 13

L

- Lâtîfî 8, 13
Leclâc 26, 80, 91
Lokman 26, 35, 88, 91

M

- Mansur İbn-i Ammâr 27
Mehmed II. (Fatih) 13
Mektûbat 18
Meşâmî 6
Mevâkîf 107
Mısır 54
Miftah 107
Mihri Hatun 13
Muhammed (Hz. Peygamber) 10, 25, 34, 38, 48, 50, 51, 52, 53, 58, 64,
114, 126, 128, 136, 143, 182, 191
Muhammediyye 18
Muhyî 6
Murad II. 13
Musa (peygamber) 16, 35, 40, 51

Münîrî 13

N

Nemrud 26, 146

Nevevî 18

Nevrûz 98

Nigârî 13

Nizâmî 5

Nuh (peygamber) 26, 39, 49, 89, 90, 91, 92

Nuşirevan 81

O

Osman (3. halife) 52, 58

Osman Bey 53

Osmanlı Müellifleri 30

Ö

Ömer(2. halife) 52

P

Pend-i Attar 5

Pir Mehmed Bin Evrenos 6

R

Rahîmî 13

Refikî 13

Risâletü'n-Nushiyye 4

Rûhî 13

Rûşenî 7, 26, 64

Rüstem-i Zâl 74, 81, 95, 104

S

Sabâyî 5

Sâdî 13

Sâm 26, 103

Selim II. 13, 53

Serendib 109

Sind 53

Sultan Süleyman (Kanûnî) 7, 12, 13, 53, 54

Süleyman (peygamber) 27, 34, 39, 54, 55, 62, 82, 83, 85, 95, 104, 105, 106, 138,
147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159,
160, 161, 162, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 179, 180

Süleymâniye Kütüphânesi 30

Süyûfî 18

Ş

Şam 54

Şeddâd 26, 70, 93, 146, 176, 179

Şedîd 176

Şehzâde Mehmed 12

Şehzâde Sultan Ahmed 13

Şehzâde Sultan Mustafa 12, 25, 30, 56, 60

Şemseddin Sâmi 11

Şemseddin Sivâsî 6

Şemsî 5, 13

Şerhü'ş-Şifâ 18

Şerhü's-Sünne 19

Şevkî 13

Şeyh Cemâl-i Karamânî 6

Şeyhî 13, 27

Şeyhî Paşa 13

Şeyhülislâm Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi 6

Şu'abu'l-İman 18

T

Tâcî 13

Tevrat 146

Tûr 35, 46, 49, 51

Turan 54

Ü

Üngürüs 54

Üveysî 6

V

Vâdî-yi Nu'man 109

Y

Yâkub (peygamber) 39

Yârî 12

Yesrib 50

Yeşilirmak 12

Yıldırım Bayezid 12

Yunan 54

Yûnus (peygamber) 39

Yûnus Emre 4, 5

Yûsuf (peygamber) 39

Yûsuf Has Hâcib 5

Z

Zaîfî 5

Zal 26, 54, 58

Zâtî 6

Zemzem 54

Zeyneb Hâtun 13

Zülkarneyn 56